

ԳԵՂԱՐՄ

ԽԱՄԱՐԻ ԲԱԺԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԶԱՐՉԱՐԱՆՔԻ ԵՐԱԶ

Գարնան ու կոտորումներու իրիկուն,
Հոգիս վրէժի շատրուան մըն է նորէն
կատաղօրէն ռեափի վեր,
Ու տերեւներ յուսահատ հոգիներու նաման՝
Աւազաններուն պայծառութեանը մէջ
ու բոլորին վրայ կ'իշնան,
Անդունիներու մէջն սրածումներու ձայն,
Ու դէափի հոն օգնութեան աճապարող,
Արդէն մեռնող ճիչէր, արդէն մեռնող
կեանքէր:
Ու նորէն այս գիշեր,
Տաճարներուն մէջ անմեղներու դիակներ
անհամար,
Ու տամիքիս վրայ տեղատարափ մը
երկաթեայ,
Հրդեհներու մրրիկ մը գանկիս տակ,
Ու տեղափոխուող ջուղերուն վրան
խաչուած նահատակներ կ'երեւան...
Ու անծրեւի ու պատուհասի իրիկունով՝
Վերահաս խողխողումներու արհաւիրը մը
կը մրրկի...
Պարապ դագաղ մը խեղճ ձեռներու
հպումին տակ,
Ու մարմարեայ անսահման սանդուխներու
կատարներէն...
Օ՛, օգնութեան եկէք, գլխատուած
մարմիններ դէափի զիս կ'արշաւեն...
Բայց, ո՞վ դուք երեկոներու եւ չարչարանքի
եղբայրական հոգիներ,
Փոքորիկին եւ բարբարոսներու խուժումէն
առաջ, այս գիշեր,
Յանառօրէն ու արիաբար դուք ձեր ճամբան
վճռեցէր...:

Միամանքո

ԳԵՂԱՐՄ-66. 2021
Գրական-գեղարվեստական,
թարգմանական հանդես
Հրատարակիչ՝
«ՈԳԻ-ՆԱԻՐԻ»
գեղարվեստի կենտրոն
Հրատարակվում է 2002 թվից

Հասցեն՝ ԱՐ, 0002
Ստեփանակերտ,
Վ. Սարգսյան 25

Էլեկտրոնային հասցեն՝
gekharm@yandex.ru
hrantalex@rambler.ru
Հեռ. +37497-252323
www.vogi-nairi.am

Տպագրում է
«Դիզակ պլոտ» ՍՊԸ-ում

Խմբագիր՝
Հրանտ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ

ԳԵՂԱՐՄ-66.2021
Literary-Feature
translating periodical
The publisher:
«VOGI-NAIRI»
art centre
Published in 2002

Address: 25 V. Sarkisian str.
Stepanakert, 0002, AR
E-mail: gekharm@yandex.ru
hrantalex@rambler.ru
Tel:+37497-252323
www.vogi-nairi.am

Editor:
Hrant ALEXANYAN

ՀԱՄԱՐԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հրանտ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ. Ամվերջ Դայաստան	4
Ալեքսեյ ՎԱՐԼԱՄՈՎ. Մտային գայլը	11
Ակուտագավա ՌՅՈՒՆՈՍԿԵ. Պատմվածքներ	17
Դերեք ՄԱՐՈՆ. Բանաստեղծություններ	32
Ֆելիսիբերտ ՋԵՐՆԱՆԴԵՍ. Դաշնամուրային պատմություններ	38
ՄԵՆՆԱ ԷԼՖԻՆ. Բանաստեղծություններ	47
Մարկոս ՎԵՐՆԵՐ. Լանջին	54
Literary translations. Armen MARTIROSYAN	62
Թոմաս ՎՈՒԼՖ. Գուլիվեր	64
ՊԵՅ ՍԻՆ. Թրով կիմը	83
ԻՍԼԱՆԴԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԱԿԻՑ ՊՈԵԶԻԱ	87
Խճանկար.....	95

Կազմին եւ համարում՝ Գրիգոր Խանջյանի
ստեղծագործությունների արտապատկերները

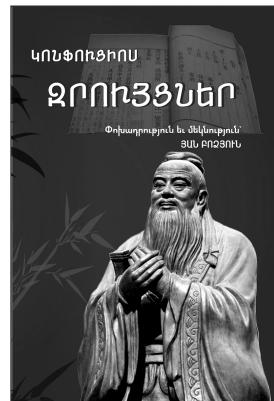
ԳԵՂԱՐԿ-ի

ՄԱՍԻՆԱՇԱՐՈՎ

Լույս են տեսել

**ԿՈՆՖՈՒՅՑԻՈՆ. ԶՐՈՒՅՑՆԵՐ: ՓՈԽԱՋՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԵԱ ՄԵԿՆԱՐՔՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՅԱՌ ԲՈՉՅՈՒՆԻՒՆ:**
Չինաբենից բարգմանեց Պավել ճաղարյանը:
Ստեփանակերտ, «Ոգի-Նախրի» հրատ., 2020, 504 էջ:

Կոնֆույչոսի հանրահայտ «Զրույցները» դարերի լենացքում բազմաթիվ մեկնարանությունների են արժանացել ամենատարբեր հետազոտողների կողմից: Յան Բոձյումը արդի կոնֆույշազիտուրյան հեղինակավոր անումներից է Չինաստանում, նրա աշխատասիրությամբ կազմված սույն գիրքը թերևս ամենանշանակալիներից է նմանօրինակ ուսումնասիրություններից: Մեր ընթերցողներն առաջին անգամ հնարավորություն են ստացել «լսել» Կոնֆույչոսին՝ նրա բնագիր խոսքի եւ օրինակալի փոխադրության հայերեն վերարտադրությամբ:

**Մարիա Գրեշ Գանադր. ԵՐԻԶՎԱԾՔ: Բանաստեղծություններ
(բարգմ. անգլերենից՝ Ք. Քոչարյանի), Ստեփանակերտ,
«Ոգի-Նախրի» հր., 2021, 160 էջ:**

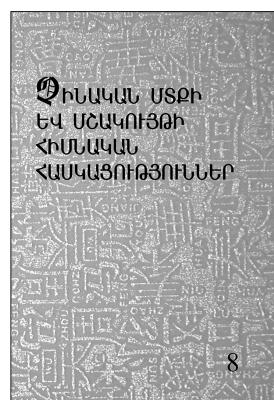
Մարիա Գանադրն ժամանակակից Մալքայի թերևս ամենաճանաչված ու գնահատված բանաստեղծն է, ում գրական հանրավը տարածվել է նաև տասնյակ երկրներում: Նա գեղարվեստական ուրույն ոճավորմամբ երևակում է մարդկային հոգու և կենական խնդիրների այնպիսի անդրադարձումներ, որ օգնում են նորովի ընկալել ժամանակակից մարդուն, իրականությունն ու ավանդությունները, գտնել կեցուրյան հոգևոր ու գեղեցիկ ապաստարաններ. սեր, ընտանիք, հայրենիք, բնություն, Երկիր մոլորակ՝ գիտավորապես այս թեմաներով է հատկանշվում Ս. Գանադրի պոեզիան, որի հետ ծանոթությունը հայ ընթերցողին կօգնի առնչվել դեռևս իր համար մեծապես անձանաշ Մալքայի ոգուն: Գիրքն ամբողջական բարգմանություն է բանաստեղծուու անգլերեն ժողովածուից:

**Չինական մտքի և մշակույթի հիմնական հասկացություններ:
Հատոր 8: Թարգմ. անգլ. Ա. Արարելյան: Ստեփանակերտ,
«Ոգի-Նախրի» հր., 2021, 140 էջ:**

Հայ ընթերցողներին է ներկայացվում չինական միտքն ու մշակույթը հատկանշող հիմնական հասկացությունների հանրագիտարանային մատենաշարի ութերորդ գիրքը:

Հատորաշարն աննախադեռ ու բազմածավալ մի աշխատություն է, որ հետաքրքիր ու օգտակար կարող է լինել ոչ միայն փորձագետների եւ «Երկնատակի» երկրի սիրահարների համար, այլև կգրավի բոլոր նրանց ուշադրությունը, ովքեր ցանկանում են բացահայտել չինական ժառանգության նշանակությունը համաշխարհային քաղաքակրթության մեջ:

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԱԽԻԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀՐԱՆՏ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ

ԱՆՎԵՐՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հրամցվող ստեղծագործությունը գրվել է 2020-ի հունվար-փետրվարին, այն ժամանակ իշխող ազգային-հանրային տրամադրությունների եւ անձնական ապրումների համաձուլությամբ։ Առ 2021-ի գարուն «Անվերջ Հայաստան» որեւէ տեղ չի հրապարակվել, չի ընթերցվել անգամ փոքր լսարաններում, մի խուրով՝ մաքուր աճախաց է։ Ինչ-որ չափով տեղին կլիներ զղաց, որ այս գործը ժամանակակին չի հրապարակվել, քանի որ այնտեղ ներգրած առանձին անդրադարձներ այսօր փոքր-ինչ ժամանակավեպն են թվում։ Եվ հեղինակային մեղք չի լինի, եթե այժմյան հրապարակումը կատարվեր որոշ սրբագրումներով, հատկապես, որ տեղի է ունեցել այնպիսի համազային աղեստ, ինչպես 2020-ի արցախյան աշնանային պատերազմն է, որը թելադրում է նոր հայացք ու իմաստափորում։ Բայց որոշեցի ձեռք չտալ արդեմ ամբողջացած աղոթարիներգային թնույրի այդ գործի մի բառին անգամ եւ այն ընթերցողին մատուցել իր ողջ նախանականությամբ։ Պոեզիայի կոչումը չէ՝ կյանքը ներառել լայնքով ու խորքով, բայց պոեզիան պարտավոր է ժամանակի ոգին արտացոլել իր հիմնական գունավորմամբ։ Մի բան, որ, կարծում եմ՝ առկա է «Անվերջ Հայաստանում»։ Իսկ հետպատերազմյան շրջանը պահանջում է նոր ստեղծագործություններ՝ նոր ժամանակի ծշմարիտ գծագրությամբ։

I ՍՊԻՏԱՎ ՕՐՀՆԵՐԳ

Ա. Թեպետ ես կորցրել եմ սրտիս ճերմակը
եւ մաքուր հոյզի հրեշտակները չվել են վաղուց,
թեզ համար խայտուն է ներկապնակս ողջ՝ երանգներով բյուր,
վրձիններով բարմ,
իմ բամբիները կարգաբերված են ճիշտ հնչողությամբ,
ես ամեն պահի կերպարանշանդ կարող եմ հանել օրերի փոփո
եւ ժամանակի սիրտը շահել քո ոլորապտույտ ընթացքի համար.-

դու այն բաղձալի պատկերելին ես,
որ փայլկտում է խավարած հոգու փլվող պատերին
սր.Աստվածամոր տեսիլքի նման,
դու այն բնատուր պատկառելին ես,
ուս առաջ անխոս ծնրադրում են դարձի եկողի ներքնատեսությամբ,
վիթխարի զանգ ես մեր երազների երկնակամարում,
որ լուր հնչում է ընկածների ու կանգունների մեջ,-
դու ես իմ միակ հոյսան ու ապավենը,
դու ես իմ շոայլ արփին կենսատու -
երկիր իմ, երկիր իմ, երկիր իմ Հայոց:

Բ. Քեզ Աստված օրինել է հնավանդ մի օր՝ որպես սիրեցյալի,-
դու Նրա ընտրյալների համեստ շարքում ես,-
այժմ բազմապատիկ քո՛ զավակների օրինությունն է պետք
թեզ՝ վեհափառիդ,
եւ սերը, սերը համապարփակ -
նրանց, որ վարքով այնպես տարբեր են քո հովանու տակ,
թեպետ նույն զգվանքով հասակ առան.-

թող թեզ անվերապահ օրիներգեն կրկին
քո շնչի համար հոգի պարզեւող բազում որդիներդ -
նրանք քո հող ու արեւի համար մահապարտ եղան,
անմեռ նահատակ,
նրանք թեզ համար կարմիր գորդ եղան քո ծիրանածուի գոյահանդեսին,
թերուս ու գուցե պարզամիտ թեկուզ՝
թեզ ուսյալ են դարձրել մարտնչող ու խիզախս,
հավատավորի պսակով են թեզ դարձրել ներհուն ու առեղծվածային,
թեզ շնորհել են մի կամք հատընտիր, որ դիմակայես
ցինիկ, ահազդու ու նենգաբարտ աշխարհաբեմին –
դու՝ տոկունության դասագրերում հիշատակելիդ,-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

նրանց կոչով դու աստվածապարտ եղար, նրանց տենչանքով՝
եղար ինքնազուն,
նրանք ամեն մի սրտազարկով իրենց, եւ հայացքով անգամ մելանխոլիկ,
օրինում են քեզ որպես միակ դրախտի,

նրանք մարտիկ են, շինական ու դպիր,
մեծավոր են, բանող ու սպասարկու անձինք,
սոտրին թե վերին ատյանից են՝ նրանք՝
ընչազուրկ են անգամ, ճգնակյաց ու տնամկ,
սիրում են իրենց ինքնահոս սիրով—

քո ծիրանուտներն ու ամայուտները,
քո հեռազնա լեռնապարերը,
լուսապատկերները մայր քաղաքներիդ՝
արքանյակային թե սիրողական,
դպրատներդ, առողջարաններդ,
ոլորանները քո, ճոպանուղիներդ,
քո պետությունը՝ անձանաչ ԱՀ-ով,
սեփականատերերիդ, գործազուրկներիդ,
ձեռներեցներիդ ու վարձակալներիդ,
զորանոցներդ ու հյուրատներդ,
հուժկու զենքերդ, անօդաչուներդ,
հանքային ջրերդ ու ձայնեղ քարերդ,
կոնյակիդ բույրը, Արցախի թթողին,
սուպերմարկետներդ, խորտկարաններդ,
սիրում են ընդերքդ՝ ոսկով առեցուն,
արձաքդ, պղինձդ ու մոլիբդենդ,
հրավառություններդ խենթատարածուն,
քո ատոմակայանը, «Նախրիտը» քո,
օդակայաններդ ու մետրոպոլիտներդ,
Սեւանի իշխանը, դյուքսները Մասսի,
կոռուկներդ ու գամփո հովվաշունդ,
մեծքիդ այրերիդ, քո քախծոտ կանանց,
սրտակեր լեզուդ, բարբառներդ բամբ,
«ազիզ ջանդ» ու «ցավդ տանեմը»,-
սիրում են ողջերիդ, մեռյալներիդ ողջ,
պատերազմներդ ու զինադադարներդ,
քո սրբերին ու խաչվածներին քո,
արքաներիդ ու հայրապետներիդ,
նախագահներին քո, բանագնացներիդ,

ԳԵՂԱՐԿ ԳԱՐՈՒ 2021

հերոսներիդ ու գեներալներիդ,
քն զինվորներին, երկրապահներիդ,
ծոերիդ, անգամ՝ օլիգարխներիդ,
ազգայնականներիդ ու կոսմոպոլիտներիդ,
ընտրողներին քո, չքվեարկողներին,
պետական բյուջեդ, հոգեպահուստներդ,
սիրում են SS ոլորտիդ թռիչքը,
կայքերդ եռուն, ստարտափները քո,
շախմատդ, փիառդ՝ անմեղ տոններով,
օլիմպիական, այլկարգ քո չեմպիոններին,
դասական, ժող. ու ռարիս երգիչներիդ,
ախսպարներին քո, ընդոժիններիդ,
գաղրականներիդ, աղետոյալներիդ,
բարեկամներիդ ու դաշնակիցներիդ,
եզրիններիդ ու այլազգիններիդ,
երազ ծովերդ, կորցրած նահանգներդ,
«զրավյալ» հողերդ, խրամատները քո,
քո տեսքն են սիրում՝ քնական ու անրիծ,
անգամ՝ շպարված թե 3D չափով,
սիրում են թեզ խաղաղ-անցուցական սիրով -
մեր Հայոերի երկիր,
մեր Մայութի շքեղ ծննդարան:-

Գ. Եվ քո զավակների ցանցառ մի բազմություն
ուրիշ կրթերով է աղերսվում գոյիդ,-
սակավ են նրանք, տակից զնացող,-
դու տեսնու՞մ ես նրանց, անունները նրանց բերանացի գիտես
ի վեր պապ Նոյի ժամանակներից –
նրանք լրու՞ն են թեզ, նրանք դավու՞ն են թեզ,
նրանք մրոտում են քո ջինջ անունը
եղծ աղանդրցի խառնակ երթերով,
նրանք նեղու՞մ են թեզ խաղերով մթին,
նրանք դադու՞մ են թեզ մոլություններով,
նրանք պառակտում, անգրսնում են բիրտ
միացյալ թռիչք կրող թեւերդ,
անգին ուժերդ ջլատու՞ն են նրանք
երթեք չափարտվող հակամարտերում.-
բայց դու՝ ազնվական բարեհուսությամբ, ձիգ ու աներեր,
քո երկնքի տակ, քո Աստծո առաջ
կանգնած ես որպես Հայության բազին.-

ԳԵՂԱՐՄ ԳԱՐՈՒ 2021

Աերի՞ր, Աերի՞ր նրանց՝ անառակ որդոց,
մղլրյալ եմ նրանք, շեշտակի խփնված,
անթիվ հանցանքներով ծանրաբեռ են թեալետ -
քո այրահողի պրկված ջղերով
Աերի՞ր նրանց՝ որպես մեծագույն պատիժ,
նրանք չգիտեն՝ ինչ մեղքի մեջ են քարախված խորին,
Աերի՞ր նրանց արդար քո հոգեվճռով-
դավաճաններիդ ու դասալիքներիդ,
քեզ լքողներին, ուրացողներիդ,
մատնիչներիդ ու շաղլատաններիդ,
պոպուլյատներիդ, ավանտյուրիստներիդ,
խառնակիչներիդ ու բռնացողներիդ,
հեղաշրջողներիդ, պառակտիչներիդ,
կաշառասուններիդ ու անօրեններիդ,

ֆելքարուխներիդ, ինտրիգաններիդ,
գողերիդ, լրերիդ, սեռադավներիդ,
հարոզածներիդ ու մակարույժներիդ,
մեղանչողներիդ դեկ ու տարակերաւ,-
նրանք չգիտեն՝ ոնց են մարմինդ ու հոգիդ ճանկում,
նրանք կարծատես են, չքացող զեռուն,
Աերի՞ր նրանց, Աերի՞ր քո անպարփակ սիրով,
որ դարձի զան նրանք, որ մաքրագործվեն
եւ իրենց զուլալ եղբայրների հետ
քեզ պաշտպանն Աերս ու դրսի չարիքներից,-
Աերի՞ր նրանց, Աերիդ անառակ որդոց,
ազատիր նրանց մեղքերի դաժան որոզայթներից,
նրանց քո Աերման իմաստնության մը պատժիր:

Դ. Համբերատար ես, հավետ շարունակելի,
խնայիր ամենքին՝ քեզ սնող որդոց, քունավորողաց՝
նրանք կսիրեն ու կատեն քեզ մեկ-մեկ,-
հանուն քո սուրբ անվան զբա՝ ամենքիս,
քո աչքը բարի է, քո աջը արի է,
դու ես իմ միակ հույսն ու ապավենը,
մեծահոգի Երկիր,
հեռատես դու Հայր...

II ԿԱՊՈՒՅՑ ԱՂՈԹՔ

Տեր իմ, վիրապատ է նրա ողջ մարմինը –
բուժի՞ր նրան, մեղմիր տառապանքը նրա,
նրա տոկունությանը չխարվես հանկարծ -
քո հոգեզավակն անշափ զգայուն է,
նա մի երկիր է տարահալած եւ խոցելի սաստիկ՝
ատելության դիպուկ-շեղված նետերից, եւ դրժումից քերեւ,
եւ նզովքից մոտիկ-հեռավորի,
տեսար՝ հանկարծակի փլվեց ուժատ,-
նրա ձեռքն ամուր բռնած պահիր, Տեր իմ,
քող քո աչքից երբեք չվրիպի նա,
չվտարես նրան քո բարի մտքից:-

Չկարեկցես նրան ու չխղճաս երբեք – կվանվի քեզնից,
Տեր, նա հպարտ ու ինքնասածի մեկն է՝ թեկուզ մեկուսի.-
շատ հոգնություն կա նրա մկաններում, բայց նա հոգնարեկ չէ,
խոր տրտմություն կա նրա երակներում, բայց նա թախծահար չէ,
մեծ է՝ տարիքն առած, բայց նա դեռ լի է մատաղ արյունով -
ի զորու է ելնել երազանքի վերձիգ գագաթները,
անցնել՝ կենսադաշտի խառնակ բավիղներով -
քո սիրով նրան պաշտպանի՞ր սպանիչ հարձակումներից,
անկումներից ու համաճարակներից, աղետներից ամեն,
քաջալերի՛ր նրան, փայփայի՛ր նրան՝ որպես տան կրտսեր
սրտահույզ մանչի,-

նա ջերմ հոգի ունի, հավատարիմ է եւ հույժ հուսալի -
թեկյալների համար նա ասես լինի շտեմարան-քաղաք,
հեշտին հանձնվում է ստեղծարար կրքին,
բայց եւ պարծենելու է, մի քիչ խենթավուն,
նա երբեմնակի կորցնում է իրեն՝ տրվելով օրվա հրապույրներին,-
հետեւիր, Տեր իմ, որ չտարտղնվի մոլություններում,
լիազորն է նա իր բարձրավանդակի նախշազարդության,
յուր սահմանների կարոտն է այրում կրծքավանդակն իր –
հսկա եր հնում եւ իր հին բարքից խնդմնդուն է դեռ,-
նրան զե՞րծ պահիր սին պատրանքներից,
նրան ետ պահիր ուրվականների անպտուղ որսից,
նրան միշտ մղիր առ վավեր կյանքի նոր հորիզոններ,

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

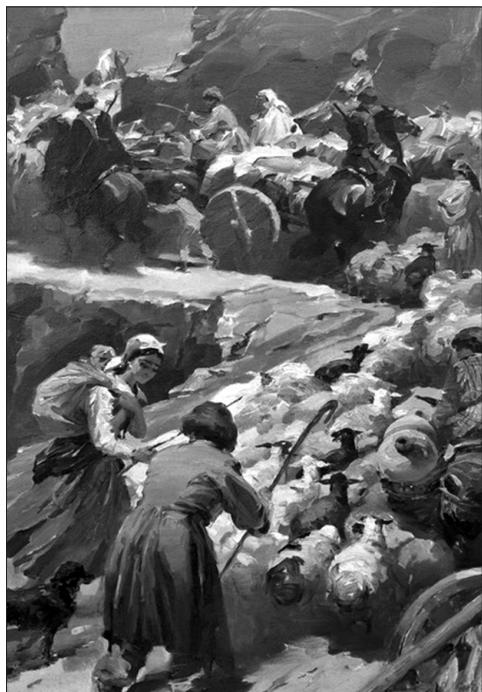
թող նա անդադար վերգտնի իրեն սեփական կերպում,
օգնիր՝ կորցրածից ետք բերի մի քիչ,-
նա խայծի պես է օտարների լարված տեսադաշտում,
տես, թե ինչպես են նրան օղակում—
նրան փշեր տուր ու խայթ, զրահապատիք,
որ աչքաթողիդ ինքնապաշտպանվի վարպետորեն, Տեր,-
նրա տեսքն անուշ է, նրա քայլըն ուրիշ է, եւ ձայնն է ինքնեղ-անշվորելի -
թող նրա էանշանը ցոլա քո բոլոր հանդեսներին,
նրա առեղծվածը թող մեզ համար անգամ լինի անմեկնելի,-
մի քիչ երես տուր նրան, ներումներով հաճախ նրան հուսավառիր,
նրա մեղանչումներից չխոժողվես ցասկոս,
քայց կարիքի պահին խստարար հոր պես դու սաստի՛ր նրան,
Տեր, դու քաջ զիտես, թե նա ինչպես է հաղորդվում քեզ հետ -
նա անվերջ տենչում է քո լույսի տակ փթթել,
ականջալուր եղիր նրա մրմունջներին, խոկումներին ու կանշերին նրա,
թող հրեշտակներդ ապաստան գտնեն նրա տաճարներում,-
թողորյուն տուր, Տեր, նրա մեղքերին,
նրան նեղության հացին մի թող,
թող լիուրյամբ երգեն նրա եզերքները,
նա մի երկիր է, որտեղ ավելի ես դու քեզ Աստված զգում,
մի տար նրան, Տեր իմ, նոր փորձության,
նա քո փորձված հողն է,
նա քո կնիքված Բանն է,
Տեր իմ, չուրանաս նրան հավիտյան,
նա քո Հայաստանն է:

Իունվար-փետրվար, 2020

Ույան աշխարհում ամենաշատը զի-
շերային երկինքն էր սիրում և այդ երկնքի
քամին: Նա անվերջ վազում էր քամահա-
լած սև տարածության մեջ՝ ոտքերով հեշ-
տուրյամբ հրվելով կանաչ խոտից, ան-
հոգնելու թերևաշունչ, բայց ոչ այն պատ-
ճառով, որ մի ակնթարթում մեծացել և ու-
ժովացել էր, - մանրամարմին էր ու փխ-
րուն,- այլ որ վազել էր սովորել. ինչ-որ
բան էր կատարվել աղջկական քարայիկ
մարմնի հետ, որը թերեւ կտրվում էր գետ-
նից, և Ույան մարմնապես զգում էր այդ
կիսավագք-կիսաթոփչը, մաշկով հիշում
դրան անցնելը, երբ ոչ թե արթնությունից
գայրում էր քնի մեջ, այլ քափ էր առնում,
ճախրում վեր, և օդը մի քանի վայրկյան
նրան պահում էր ինչպես ջրի վրա: Եվ
վազում էր, մինչև քունը կմաշվել, ու
կպատեր սարսափը, որ կսայթաքի, կընկ-
նի և այլս չի կարողանա վազել: Ոտնա-
զուրկ լինելու քաքում վախըր տանջում էր
աղջկան՝ խումելով նրա գիշերային
երազների մեջ, և հանգիստ էր քողնում
միայն ամռանը, երբ Ույան մեկնում էր
Շելոմի գետի ափին փոված Վըսկին
Գորբունկի գյուղը և շրջում անտարի ու
դաշտի կածաններով՝ սևանալու աստի-
ճան արևիարվելով և խարկող օրում այ-
րելով երազների ընծաներն ու մղձա-
վանչները: Եվ այլս ոչնչից չեր վախե-
նում՝ ոչ մուրից, ոչ կայծակներից, ոչ
գիշերային խորհրդավոր ճաճանչներից,
ոչ կրետներից, ոչ օձերից, ոչ մկներից,
ոչ անտառային սուր ճայներից, որ պայ-
քող աղեղնալարի ճայրյուն էին հիշեց-
նում: Քաղաքի աղջիկն անտարբեր էր մո-
ծակների ու մլակների խայթոցների հան-
դեպ, երբեք մրսածություն չեր ունենում,
որքան էլ սառը լիներ գետակի ջուրը, որ-
տեղ լողանում էր, ու որքան էլ թրջվեր
օգոստոսի անձրևի տակ: ճահճուտների
արանքում փոված՝ անտառակղզյակնե-

**ԱԼԵՔՍԵՅ ՎԱՆԴԱՍՈՎ
/Ռուսաստան/**

ՄՏԱՅԻՆ ԳԱՅԼԵ
(Հատված վեպից)

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

րով,- ինչպես ասում էին՝ բաշերով,- բլրաշատ տեղանքը՝ իր լճերով, գետակներով ու ողողվող մարգագետիններով, միաժամանակ հանգստացնում ու խռովում էր նրան, և եթե Ույայի որոշելիքը լիներ, կապեր ու կապեր այդտեղ՝ երեք չվերադառնալով կարծահոս, լայնահուն գետով հատվող ու նեղիկ ծուռումուն ջրամցքներով կտրտված, կեղտակուր տներով, կառապաններով, ծիաքարչներով, կրապակներով ու մարդկային մարմիններ գարշահոսող Պետերբուրգ: Բայց հայրը՝ Վասիլի Խորխոսովորովիչ Կոմիսարովը, միայն ամռանն էր տեղափոխվում Գորբունկի, քանզի մնացած ժամանակը որպես մեխանիկ աշխատում էր Օրուխովի գործարանում և զյուղում այնպես էր կարտուս իր մեքենաներին, որ համարյա ամբողջ ժամանակը տալիս էր գեղջկական պարզունակ մեխանիզմներ նորոգելուն: Աշխատանքի համար փող չէր վերցնում, բայց փոխարենը նախաճաշին միշտ թարմ ձու, կար, կարագ, բրվասեր ու բանջարելին ուներ, ինչից նրա իիվանդոտ, հողագոյն դեմքը ջահելանում էր, յուղոտ փայլում, դառնում վարդագոյն և ավելի մսոտ, դեմին փառը սրբվում էր ամուր ատամներից և ասիական աչքերը սեղմվում ու գոհունակ նայում էին ուռած կոպերի տակից: Այդ խորամանկ փքված հայացքն այնպիսի խորհրդավոր ազդեցություն ուներ գորրունկովյան գեղջուկների վրա, որ հերթով զախս էին մեխանիկի մոտ՝ հողի ու խուտորների վերաբերյալ խորհրդակցելու: Վասիլի Խորխոսովորովիշը վատ խոսող էր ու շատ բան ասել չէր կարողանում, սակայն գեղջուկներին, մեկ է, շարունակում էր բվալ, որ պետերբուրգի պարոնը ինչ-որ բան գիտի, բայց թաքցնում է, ու մտածում էին՝ ինչով սիրտն առնեն ու քաշեն գաղտնիքը:

Երբեմն, կնոջ դժգոհությունը հարուցելով, Կոմիսարովը որսի էր գնում Պավել Մատվեևիչ Լեգկորբուտովի՝ մի ամրարտավան, նյարդային պարոնի հետ, որը զգուա, թուխ մազածածկույրով գնչուի, թե իրեայի էր նման: Լեգկորբուտովը մասնագիտությամբ զյուղատնտես էր, բայց այդ անդաստանում ոչինչ չէր աճեցրել, եթե չիաշվենք սխսորի մշակման մասին փորրիկ գիրքը, հետո, նախ, լրագրող, ապա և աննշան գրող էր դարձել. կլոր տարին ապրում էր զյուղում, որսահանելիք վարձակալում իշխան Լյուպայից՝ մի խորհրդավոր ծերուկից, որին երբեք չէր տեսել, քանի որ Լյուպան ալերգիա ուներ ցերեկային լույսից ու մարդկանց դեմքերից, բացի մեկից՝ իր կառավարչի դեմքից: Այդ երկուսի մասին վատ-վատ բաներ էին խոսում, բայց Լեգկորբուտովը ուշադրություն չէր դարձնում բամբասանքներին. սրտարաց ու մարմնով առողջ մարդ էր, հաճույքով որս էր անում բափանցիկ անծուտներում ու եղևնու մթին անտառներում, շուն վարժեցնում, պատմվածքներ գրում ու քաղաք էր գնում միայն ձեռագրերը խմբագրություններում տեղափորելու, մեկ էլ տողը քսան կոպեկ հնորարներ ստանալու համար: Ամսագրերը հաճույքով էին վերցնում նրա ստեղծագործությունները, քննադատությունը մեկ ծույլ-ծույլ հայիոյում, մեկ մերողամտորեն գովոս էր դրանք, իսկ մեխանիկ Կոմիսարովը սիրում էր լսել ընկերոջը և Պավել Մատվեևիչի առաջին ընթերցողն ու երկրպագուն էր: Նոյնիսկ մի անգամ ստեղծագործողին Գերմանիայից հեծանիվ նվեր բերեց, որը Լեգկորբուտովը վարպետորեն քշում էր տեղի ճամփաներով՝ տղեկների նախանձն ու զյուղական շների կատաղությունը հարուցելով: Սոազինների վրա ուշադրություն չէր դարձնում, իսկ երկրորդներից պաշտպանվում էր մշակված հնարքով. եթե շունը փորձում էր բռնել շալվարի փողքը, հեծանվորդը կտրուկ արգելակում էր, ու կենդանին կյունկի հարված էր ստանում ստորին ծնոտին: Սակայն Պավել Մատվեևիչն

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

այդպես դաժան էր միայն օտար շների հետ, իսկ իր որսաշների համար հոգի էր տալիս, զնահատում էր նրանց խելքը, դիմացկունությունն ու ամուր ծնոտները և զարմանալի անուններ էր շնորհում՝ Յարիկ, Կարայ, Ֆեյտա, Սոլովեյ, Պալմա, Նեղ, շներից մի քանիսը նույնիսկ երկու անուն ունեին՝ մեկը որսի համար, մյուսը՝ տան։ Մի անգամ Գոնչար անունով մի քերծե առավ ու վերանվանեց Անչար։ Ընդհանրապես քանաստղական մարդ էր, չնայած կոպիտ ու կտրուկ էր քվում։

Գյուղական անկիրք շների հետ բախտուներում Լեկոդրսոսով շալվարները պատռվածքներ էին ստանում, որոնք նորոգում էր ամենուր Պավել Մատվեևիչին հետևող գեղեցիկ, հաղթամարմին ու խատավար գեղջկուի Պելագեյան։ Որսաշներից բացի նրանք նաև երեք երեխա ունեին։ Փոքրերը՝ ընդհանուր, նոյնավիտ գնչուանման ու ամրակազմ, ինչպես իրենց հայրը, իսկ մեծը՝ սպիտակավուն, նիհարիկ, կապտաչյա, աղջկական երկար թարթիչներով ու փրուն շրբուքներով Ալյոշան, Պելագեյայի որդին էր ուրիշ մարդուց։ Պավել Մատվեևիչը այնքան էլ երես չէր տալիս տղայացուին, եւ ոչ թե այս պատճառով, որ Ալյոշան իր արյունը չէր, այլ որովհետև անտարբեր էր երեխաների հանդեալ և կյանքում զբաղվում էր միայն նրանվ, ինչն իրեն դուր էր զալիս։ Իսկ ինչը դուր չէր զալիս, դեն էր նետում ու մոռանում։

Իսկ Ուլյան հաճախ էր խաղում Ալյոշայի հետ ու խղճում էր նրան։ Քանի որ ինքն էլ խոր մոր ձեռքի տակ էր մեծանում, շարունակ թվուն էր՝ Ալյոշային ընտանիքում նեղացնում են, և նոյնիսկ՝ տնտեսության հոգսերով գրադկած մայրը նրան ավելի վաս է վերաբերքում, քան փոքր որդիներին։ Ուլյան մանկուց էր վարժվել՝ տնից քաղցրեղեն էր բոցնում ընկերող համար ու գեղջկական տխրությունը նմանակելով՝ աշքերը չուած նայում էր՝ Ալյոշան ինչպես է հուա տալիս նվերը, չնայած թիվածքն ու կոնֆետները ոչ մի օգուտ չէին տալիս։ Ալյոշայի ոսկորները շարունակում էին դուրս ցցվել տղայական արևած մարմնից, իսկ նուրբ դեմքը միշտ ողբերգականորեն պատրաստ էր նեղացկոտության։ Մի անգամ Ուլյան փող հավաքեց ու տոնական վերնաշապիկ առավ նրա համար, բայց Ալյոշան շփորչեց-մնաց։ նորոնքը հագնելու տեղ չուներ, նաև չգիտեր՝ մորն ինչպես է բացատրելու՝ որտեղի՞ց վերնաշապիկը։

- Դուրդ չի՞ զալիս, - նրա շփորմոնները յուրովի մեկնարանեց Ուլյան։

- Մեծ է, - չստեց տղան, որովհետև չափի հարցում Ուլյան իսկապես վրիպել էր, ու վերնաշապիկը քացցրեց խրձանցում՝ օտար աշքից հեռու, բայց սրատես Պելագեյան գոտավ։

Ականջ դրեց Ալյոշայի խճճված բացատրություններին, բայց չբարկացավ որդու վրա, այլ մի տեսակ անսովոր հրմ արեց, և սովորաբար խիստ աշքերը մթնեցին ու նեղացան՝ բույլ չտալով, որ դուրս հորդի ջղածիք մայրական սերը, որ Պելագեյան կրում էր ներսում, բայց որի մասին ոչ Պավել Մատվեևիչը, ոչ Ուլյան չէին կռահում։ Պավել Մատվեևիչը՝ ինքնահավանության պատճառով, իսկ Ուլյան եթե որևէ բանի հավատում էր, ապա անհնար էր հակառակը համոզել։ Եվ Ալյոշան չէր վիճում աղջկա հետ, ամեն ինչ անում էր նրա պահանջածով՝ զլխապտույտի աստիճան ճոճվում էր մեխանիկի սարքած հսկա քայլերի վրա, լողում էր հարթահատակ նավակով, ընկերուիուն ծուկ ու խեցգետին բռնել էր սովորեցնում, որ հետո եփում էին խարույկի վրա, և աշքերը չուած, - շատ էր ուզում քննել, որովհետև առավոտյան լրատմութին ոտքի վրա պիտի լիներ, - լսում էր Ուլյայի պատճությունները երեք աշքանի մարդկանց մասին, որոնց եր-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

բորդ աշքը տրված է, որ չտեսնեն առօրեականն ու տեսանեն ծածուկը, և Ույան հավատում էր, որ ունի այդ երրորդ աշքը, բայց դեռ չի բացվել:

- Ու որպեսզի աշքը բացվի,- ասում էր օտար ձայնով,- պետք է հատուկ վարժություններ անել: Ուզո՞ւմ ես սովորեցնեմ:

- Ուզում եմ,- պատասխանում էր Ալյոշան, և Ույան գգում էր, թե ինչպես է թերև դոդ անցնում պարանոցից մինչև գոտիկատեղ:

Պատահմամբ դիմում էր Ալյոշային և անմիջապես հետ քաշում ձեռքը:

- Իսկ դու ինչի՞ն դպրոց չես գնում:

- Ինչի՞ն է պետք: Առանց եղ է ինչ պետք է՝ զիտեմ ու կարողանում եմ: Կարդալ գիտեմ, գրել, հաշվել: Դրանից ավելի ինչի՞ն է հարկավոր:

- Ավել չի,- առարկում էր Ույան՝ հետևելով, թե ինչ վարպետութամբ է Ալյոշան խեցգետնի ուռկան սարքում՝ ցանցը փաթարում էր ուռենու ճյուղին ու մեջտեղը հոտած ձկով քար հարմարացնում, ու մտածում էր. «Խսկապես, ի՞նչ օգուտ լիքը անկապ քաներ սովորելուց, որ ես զիտեմ»: Նա հիշում էր բարեկիրք պետերութզյան տղաներին, որոնց հետ մանկական ցերեկույթների ու տոնածառի հանդեսների էր գնում. «Եթե հիմա այստեղ լինենան, կվորցնեին իրենց, չին իմանա ինձ ինչպես պաշտպանեն, իսկ Ալյոշայի հետ ոչինչ սարսափելի չե»:

Սիայն մի անգամ էր սարսափելի եղել. մի երեկո, երբ ուռկանը դուրս քաշեցին գետից և բրամմներից, ծածամմներից, շերեփածկներից հետո, նախավերջին կետից կախ մարդու քիր տեսան, որից սուր հոտ էր գալիս: Ույան ճշաց, ցնցվեց, Ալյոշան գունատվեց, բարձրացրեց գլուխս ու անխոս մատնացույց արեց գետը: Գետի մեջտեղում, դանդաղ պտտվելով՝ մեջքի վրա մի մարդ էր լողում. մուշտակով էր, տարատով ու կաճյակներով: Զրահեղջի դեմքը սպիտակ էր, այլանդակված, մազերը՝ խճճված:

- Մեր ուռկանն է դուրս քաշել:

- Մեծերին ասենք:

- Պետք չի: Թող լողա՝ ուր լողում էր: Մենք ոչինչ չենք տեսել: Զնուանը իշխան Լյուպայի կառավարիչն էր կորել: Առավոտից գնացել էր կայարան, իսկ իրիկունը ձին տուն էր թերել դատարկ սահնակը: Գյուղացիք ասում էին՝ սպանել են:

- Ինչի՞ն համար:

- Գերմանացի էր: Նիտշ: Իշխանն էլ վշտից իրեն խմելու տվեց ու նրանից հեռու մեռավ: Իսկ մինչև այդ կարգադրել էր հոգեհացին երեք դույլ տնաքաշ արադ դնել, հարթեցնել բռորդին ու որ հոգեհանգստին մինչև ոտից ընկնելը պար գան ու շհամարձակվեն լաց լինել:

Ույան կծկվեց ու նայեց շուրջը: Ոչինչ չէր փոխվել. հեռվում երևում էին սևացած պատերով գյուղական խրճիթները՝ ճաքճաք գերաններով ու գեղեցիկ պատուհաններով, ծաղկում էին մարգագետինները, դայլայլում էին բռչուններն ու դաշտում ցրվել էին զարդանաշխ զիսաշորերով արևառ, ինքնավստահ կանայք: Ոչինչ չէր կարող խախտել այդ խաղաղ պատկերը, միայն հայրը թերք կարդալիս, տարօրինակ, տագնապաի բաներ էր ասում, երբեմն նրան հեռազբեր էին գալիս, կարդալով՝ մոայլվում էր, բայց Ույան նրա կյանքի այդ կողմի մեջ չէր խորանում: Երբ խորք մայրը կողքին չէր լինում, ուզում էր հպվել հորը, առնել հարազատ հոտը և անուշ լալ, բայց այդպիսի պահերին, երբ փարվում էր նրան, անօգնական էր դաշնուում, փայտանուում, վախտենուում, և դա հետ էր պահուում աղջկան, պղտոր, ծանր մտքեր արթնացնուում. «Իսկ գուցե հարա-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

զատ հայրս չի: Գուցե ես ընդհանրապես ընկեցիկ եմ, որք: Եվ ուրիշ ծնողներ եմ ունեցել»:

Հյուսիսի համար անսովոր չոր, անհողմ, շոգ օրեր էին: Շարպոտ, դռնդրդանման արևոր բարձրանում էր հորիզոնի վրա ու ծովյլ լողում ճերմակ երկնքով՝ վառելով ու չորացնելով հողի մաշկը: Ուվան սպասում էր երեկոյի այն ժամերին, եթե ծառերը սկսում էին երկար ստվերներ գցել, որոնք կամաց-կամաց աղոտանում ու խառնվում էին մքնչաղին, և ողջ բրաչատ տարածքը արծաթվում էր պաղ լուսնալույսով: Որքան մոտենում էր լիալուսնի ժամանակը, արյունն այդքան ուժգին էր տրոփում: Գիտեր, որ գիշերը նորից վազելու է, խոռված էր, քաշըում էր նիհար, մեծագույն Այոշային, բայց նրան իր հետ վերցնել չէր կարող, իսկ տղան նայում էր աղջկան կլոցած տխուր աչքերով և խելացի շան պես կրահում նրա համառոտ ճակատագիրը:

Իրիկնացեմին որսորդները վերադառնում էին: Զարչարված, քրտինքի մեջ կորած ծանրամարմին մեխսանիկը մի կերպ էր քարշ տալիս հարված ոտքերը և դժվար էր շնչում, իսկ ջղուտ, անդադրում Պավել Մատվեևիչը կայտառ էր, ասես ինքը չէր Շոլումայի երկայնքով փոփած անտառներն ու ճահիճները ոտքի տակ տվողը, այլ ողջ օրը նստել էր ստվերում, պարուսինե բազկարողի մեջ ու մոդայիկ արտասահմանյան գրող Համսունի հետ մեջընդմեջ կարդացել «Նիվա» պատկերազարդ ամսագիրը, ինչպես անում էր Վերա Կոնստանտինովնա Կոմիսարովան՝ մեխսանիկի տիկինը, մի բարձրահասակ, քանձրամարմին, պղնձագույն ծանր վարսերով կին, որը Լեզվորդասովին վերաբերում էր այնպիսի քմծիծաղով ու ընդգծված քամահրամքով, որ նոյնիսկ Ուլյան էր անհարմար զգում: Բայց որսորդը չէր նկատում անքաղաքավարությունը կամ կանացի խայրոցներին ավելի նշանակություն չէր տալիս, քան գեղջկական խառնածին շան հաշոցին: Նրա ներողամտությունից ու անտարբերությունից Վերա Կոնստանտինովնան ավելի բորբոքվում ու գեղեցկանում էր: Թե խորը մայրն ինչու էր արհամարհում զյուղի հարեւանին՝ սրատես Ուլյան հասկանալ չէր կարողանում. կամ ուամիկ տանտիրուին պատճառով, ում աշխարհը հավերն ու այծերն էին, կամ որ Պավել Մատվեևիչը ոչնչով չէր օգնում կնկան և միայն օգտվում էր նրա աշխատանքից ու ծառայություններից, կինը նոյնիսկ նրա փարաբաններն էր ծգում ոտքերին, ինչն ինքն այդպես էլ չէր ստվորել, փոխարենը չափից դրւում մեծամիտ էր, իրեն նշանավոր դեմք էր երևակայում ու Պետերուրգում լինելիս երեկոները կրոնական հավաքույթների էր գնում ինտելիգենտների փիլիսոփայական ակումբում, իսկ գիշերները ընկերություն էր անում մուր ու սարսափելի մարդկանց՝ աղանդավոր չեւեկների հետ: Այդ աղանդավորների մասին շշուկով պատմում էր, որ նրանց գլխավորը՝ Խիդոր Շշտինկինը, նախկին գիտնական ավագերեց է, հուտոր ու քարոզիչ, որին չեւեկները պաշտում են ինչպես աստծուն, իսկ նա կանանց ստիպում է իր հետ սեռական այլանդակություններով գրաղվել:

- Նրանք բոլորն այնտեղ նախկիններ են:

- Ինչպե՞ս, - տարակուտաս էր մեխսանիկ Կոմիսարովը:

- Եթե երեխաները չափահաս են դասնում, ծնողները հրաժարվում են նրանցից և ասում՝ իմ նախկին որդին կամ իմ նախկին դուստրը: Իսկ երեխաները՝ իմ նախկին հայրը կամ իմ նախկին մայրը:

Այդ ամենը սարսափելի ու անհասկանալի էր, արտասովոր ուժեղ, պնդակազմ, բերեակի արծաթված սև մորուքով ու կեռ քրով Լեզվորդասովը Ուլյային մեկ վախեց-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

նում, մեկ հմայում էր, և աղջկը ջանում էր հաճախակի ընկնել նրա աչքին, չնայած վախենում էր գեղեցիկ Պեղագեյայից:

Իսկ Պավել Մատվեևիշը փաղաքուշ-անտարբեր, բայց միևնույն ժամանակ ուշադիր էր աղջկա հանդեպ: Սի անգամ իր վայրի անտառային կերպարին անհամապատասխան զնորուն, տղայական ձայնով ձեռի հետ հետաքրքրվեց.

- Այդ ի՞նչ եք կարդում, անուշիկ օրիորդ:

- «Անտոնովյան խնձորները», ակադեմիկոս պարոն Բունինի ստեղծագործությունը,- օրինակելի համեստությամբ ասաց Ուլյան ու խոր ծնկածալ արեց:

- Հա՞ , տես, է՞ , - փափուկ շրթունքները քանակրանքով բրթուացին ու բացեցին դարձնագույն ատամները:- Դպրոցակի՞ց ց:

- Դոր նրա հե՞տ եք ստվորել,- երկյուղածությամբ հարցրեց Ուլյան:

- Չէ՞ , փառք Աստծո, չվիճակվեց: Նրան ինձնից առաջ դուրս արին գիմնազիայից:

- Ինչի՞ համար:

- Պետք է ենթադրել՝ գիտությունների հանդեպ անընդունակ լինելու: Բայց ի՞նչ պահանջես սակավարյուն ազնվականական որդյակից:

- Այդ դեպքում դո՞ւ ով եք,- Վիրավորանքից Ճերմակեց Ուլյան:

- Ես խանութպանի տղա եմ ու կենսախինդ պարոն:

Պեղագեյա Խվանովյան որսի բաշունն էր կտրատում՝ փորոտիքը շներին նետելով, ու թվում էր՝ ծաղրական ֆի բան կա աշխատանքից շտաբարող նրա ձեռքերի անկիրք շարժումներում: Կամացուկ երգում էին ծղրիդները, տղամարդիկ օդի էին խմում, բայց՝ քիչ-քիչ. Ուլյայի հայրիկը խմել չէր սիրում, իսկ կասկածամիտ Պավել Մատվեևիշը շատ էր սիրում, բայց ավելի շատ վախենում էր, որ կուլ կգնա խմիչքին, ինչպես հարբեցող հայրը, և պատշզամբի խորքում նստած Ուլյան լսում էր, թե Լեզկորբուովն ինչ-պես է իր առաջին սիրո պատմությունն անում:

Թարգմանությունը ոռուերենից՝
Ներսես ԱթԱբԵԿՅԱՆԻ

Սուրբը

Հնում ապրում էր մի մարդ: Նա եկավ Օսակա քաղաք՝ ծառայության անցնելու: Նրա լրիվ անունն անհայտ է, եւ քանի որ նա եկավ իր քաղաքից, որպեսզի ծառայության մեջ մտնի, նրան կոչում էին, ասում են, պարզապես Գոնսկե:

Անցնելով ծառաներ վարձելու գրասենյակի վարագույրի ետեւը, Գոնսկեն խնդրանքով դիմեց երկար ծխամորճը քաշող պաշտոնյային:

-Պարոն աստիճանավոր, ես ուզում եմ սուրբ դառնալ: Կարգեք ինձ այնպիսի մի տեղում, որտեղ ես կարողանամ սրբանալ:

Պաշտոնյան այդպես էլ նստած մնաց, առանց բառ իսկ արտասանելու ուժ ումենալու, ասես արեւարվել էր:

-Պարոն պաշտոնյա, չե՞ք լսում, ինչ է: Ես ուզում եմ սուրբ դառնալ եւ այդ պատճառով խնդրում եմ ինձ համար համապատասխան ծառայություն գտնել:

Պաշտոնյան ի վերջո ուշքի եկավ:

-Անկեղծ ափսոսում եմ,- քրքմնջաց նա՝ կրկին քաշելով իր ծխամորճը,- բան այն է, որ մեր գրասենյակում դեռ ոչ մի անգամ չի վիճակվել որեւէ մեկին սուրբ կարգեց: Գուցե թե դուք այլ տեղ դիմեք:

Բայց Գոնսկեն, դժգոհ տեսքով, բաց կանաչ տարատով ձգված, ծնկներն առաջ արած, սկսեց բողոքել:

-Իմ-որ դուք էն չեք ասում: Մի՞թե դուք չգիտեք, թե ինչ է գրված ձեր գրասենյակի ցուցանակի վրա: Արդյոք այնտեղ չի՞ ասվում՝ «Կարգում ենք ցանկացած ծառայության»: Եվ քանի որ գրում եք «ցանկացած», կնշանակի՝ պետք է դասավորեք ցանկացածը, որն էլ որ ձեզնից պահանջեն: Թե՞ ձեր ցուցանակը միայն էն քանի համար է, որ մարդկանց խարեք:

Իրոք, եթե գործին այդ կողմից նայես, ապա Գոնսկեն վրդովվելու բոլոր հիմքերն ուներ:

Ակուտագավա ՌՅՈՒՆՈՍԿԵ /Ճապոնիա/

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

-Ոչ, մեր ցուցանակի վրա ամենը միանգամայն ճիշտ է,- փութաց վստահեցնել նրան պաշտոնյան:- Եվ երե դուք անպայման ուզում եք, որպեսզի մենք ձեզ ծառայություն գտնենք, որտեղ հնարավոր է սուրբ դառնալ, վաղն անցեք: Իսկ մենք կաշխատենք այսօր հարցուփորձել՝ արդյո՞ք մոտակայքում որեւէ հարմար բան կա:

Եվ որպեսզի ինչ-որ ձեւով ժամանակը ձգեր պաշտոնյան, ընդունեց Գոնսկեի խնդրանքը: Բայց որտեղից նա իմանար, թե որ ծառայության մեջ կարելի է սովորել սրբի արհեստը: Այդ պատճառով, հազիվ Գոնսկեին ճանապարհելով, պաշտոնյան տեղնուտեղը ուղեւորվեց մոտակայքում ապրող բժշկի մոտ: Գործի Էրիքյունը նրան շարադրելով, նա անհանգստացած հարցրեց.

-Դե, ի՞նչ անել: Արդյո՞ք դուք չփափեք, սենսեյ, որտեղ է ավելի լավ տեղավորել այդ մարդուն, որպեսզի նա ուսանի սուրբ դառնալ:

Այդպիսի հարցը, բնականաբար, բժշկին էլ անելանելի վիճակի մեջ դրեց: Որոշ ժամանակ նա նատել էր ձեռքերը խաչած, բուր սեւեռված քակի սոճու վրա: Բայց այդժամ մեջ ընկավ, Ծեր Աղվես մականունով, բժշկի չար կինը, որ լսել էր պաշտոնյայի պատմածը:

-Իսկ դուք նրան մեզ մոտ ուղարկեք: Մեր տանը նա մի երկու-երեք տարում երեսի թե կիմանա այն ամենը, ինչ պետք է, որպեսզի սուրբ դառնա, - հավաստիացրեց նա պաշտոնյային:

-Դե ի՞նչ եք ասում, - ուրախացավ նա:- Ինչ լավ է, որ ես ձեզ մոտ եկա: Զափազանց շնորհակալ եմ: Ես միշտ զգացել եմ, որ դուք՝ բժիշկներդ, սրբերի հետո ինչ-որ ընդհանուր բան ունեք:

Եվ տգետ պաշտոնյան, մեկը մեկի ետքից գլուխ տալով, հեռացավ:

Բժիշկը բքված դմեռով ճամփեց պաշտոնյային, իսկ այնուհետև նզովքներով հարձակվեց կնոջ վրա:

-Ես ի՞նչ անհերեբություն դուրս տվեցիր: Պատկերացրու՝ ինչ կլինի, եթե եղ ռամիկը աղմուկ բարձրացնի, համոզվելով, որ քանի տարի էլ նա մեզ մոտ ապրի, ոչ մի անմահության զաղտնիք էլ չի իմանա:

Բայց կինը արդարանալու մտադրություն իսկ չուներ:

-Ավելի լավ է լրես: Էսպիսի ազնիվ հիմարի հետ, ինչպիսին դու ես, այս դաժան աշխարհում մի զավաք բրինձ էլ չես վաստակի, - քամահրաբար քմծիծաղելով՝ նա ջրեց անուսնու կշտամբանքները:

Այսպես, հաջորդ օրը, ինչպես եւ պայմանավորված էր, նախկին գյուղաբնակ Գոնսկեն պաշտոնյայի ուղեկցությամբ հայտնվեց բժշկի տանը: Այս անգամ նրա հագին գերբերով խառորդ էր. երեսի նա համարում էր, որ այդպես էլ հարկ է հազնված լինել, երբ առաջին անգամ ես գալիս ծանոթանալու, - այդժամ նա տեսրով հասարակ գեղջուկից ոչնչով չեր տարբերվում: Հենց այդ էլ, հավանաբար, ոչ մեկը չեր սպասում: Բժիշկն այնպես էր սեւեռվել Գոնսկեի վրա, ասես նրա առջեւ տարաշխարհիկ վայրերից եկած արտասովոր զազան էր: Ակնապիշ նայելով Գոնսկեի աշքերին, նա կասկածանորվ հարցրեց.

-Ասում են՝ դու ուզում ես սուրբ դառնալ: Իսկ ինչու՞ իսկն ասած, քո մեջ այդպիսի ցանկություն հայտնվեց:

-Դե, ոչ մի առանձնակի պատճառ չկա: Պարզապես մի անգամ նայելով Օսսկայի

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

դրյակին, ես մտածեցի, որ այնպիսի երեւելի մարդիկ, ինչպես Տոետոնի Խիդէսին, ի վերջո, այլուհանդերձ, մահանում են: Ստացվում է, որ մարդը, որքան էլ որ մեծ լինեն նրա գործերը, միեւնույն է՝ կմահան:

-Ուրեմն, դու պատրաստ ես ցանկացած աշխատանք անելու, միայն թե առաջ դառնաս,- պահից օգտվելով, զրույցի մեջ մտավ խորամանկ բժշկուին:

-Հա, սուրբ դառնալու համար ես ցանկացած աշխատանքի համաձայն եմ:

-Դե ուրեմն ինձ մոտ քան տարի ժամկետով աշխատանքի ընդունվիր, եւ վերջին տարում ես թեզ կուտացանեմ սուրբ դառնալու արվեստը:

-Դե ի՞նչ եք ասում: Այ թեզ երջանկորյուն է ինձ բաժին հասել: Զափազանց շնորհակալ եմ:

-Բայց ողջ քան տարին դու կծառայես ինձ, զրոշ իսկ չստանալով:

-Լավ, լավ, ես համաձայն եմ:

Այդ ժամանակից ի վեր Գոնսկեն աշխատում էր բժշկի համար: Զուր էր կրում: Ցախ էր ջարդում: Շաշ էր եփում: Բակն ու տունն էր ավլում: Եվ ի հավելումն կրում էր բժշկի ետքից դեղերով արկղը, երբ նա տնից ենում էր: Ընդ որում նա ոչ մի անգամ իր ծառայության համար զրոշ անգամ չուզեց: Այդպիսի անգին ծառա ողջ Շապոնիայում չէիր գտնի:

Բայց ահա անցավ վերջապիս քան տարին, եւ Գոնսկեն, հագնելով, ինչպես եւ իր գալու առաջին օրը, գերբերով խառին, ներկայացավ տիրոջն ու տիրուհուն: Նա պատկառանքով շնորհակալ եղավ նրանց ամեն ինչի համար, որ նրանք արել էին այդ անցած տարիների ընթացքում, եւ ասաց.

-Իսկ իհմա ես կկամենայի, որպեսզի դուք, ըստ մեր վաղեմի պայմանավորվածության, ուսուցանեք ինձ սուրբ դառնալու արվեստը՝ լինել չժերացող ես անմահ:

Գոնսկեի խնդրանքը բժշկին շփորության մեջ զցեց՝ նա չփոխեր, ինչ պատասխանել ծառային: Չէ՞ որ չի կարելի այժմ, այն բանից հետո, որ Գոնսկեն ծառայեց քան տարի, զրոշ իսկ չստանալով, ասել նրան, թե իբր սուրբ դառնալու արվեստն ուսուցանել նրան չեն կարող: Բժշկին ոչինչ չէր մնում, քան սառնորեն պատասխանել.

-Չէ՞ որ այդ ոչ թե ես, այլ կինս զիտի գաղտնիքը, ինչպես սուրբ դառնալ: Թող նա էլ թեզ սովորեցնի:

Եվ ասելով այդ, բժիշկը շրջվեց Գոնսկեից:

Սակայն կինը իր աչքն իսկ չքարթեց:

-Դե ինչ, ես թեզ կսովորեցնեմ սուրբ դառնալու գաղտնիքները, բայց դու պիտի ճշտորեն կատարես այն ամենը, ինչը ես թեզ կարգադրեմ, որքան էլ որ դա դժվար լինի: Իսկ երե դու չկատարես գեր մեկ իմ հրամանը, դու ոչ միայն սուրբ չես դառնա, այլ սուպակած կլինես ինձ ծառայել առանց որեւէ վարձի եւս քան տարի: Այլապիս թեզ կհասնի սարսափելի պատիժը եւ դու կմահանաս:

-Լսում եմ: Ես կաշխատեմ ճշտորեն կատարել այն ամենը, ինչ դուք հաճեք հրամայել, որքան էլ որ դժվար լինի դա:

Գոնսկեն, ողջ հոգով բերկրելով, սպասում էր, թե ինչ կկարգադրի նրան անել տիրուին:

-Այդ դեպքում մազլցիր սոճու վրա, որ աճում է բակում, - հետեւեց բժշկուին հրամանը: Անշուշտ, նա ոչ մի գաղտնիք էլ չէր կարող իմանալ, թե ինչպես սուրբ դառնալ: Պարզապիս նա ուզում էր երեսի թե Գոնսկեին շատ դժվար, անիրազործելի հրաման

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

տալ եւ ստիպել նրան ծրիաբար եւս քսան տարի ծառայել: Սակայն հազիվ Գոնսկեն լսեց տիրուհու խոսքերը, ապա տեղմուտեղը մազցեց սոճու վրա:

-Ավելի բարձր: Եփ, ավելի բարձր,- կարգադրում էր բժշկուհին, կանգնած ծածկապատշաճի ծայրին եւ նայելով ծառ մազցող Գոնսկեին:

Ու ահա արթեն Գոնսկեի գերբերով խառին ծածանվում է բժշկի բակում աճող, բարձր սոճու ամենակատարին:

-Այժմ աջ ձեռքդ բաց բող:

Գոնսկեն ողջ ուժով ծախ ձեռքով ճանկելով հաստ ճյուղը, զգուշորեն թուլացրեց աջ ձեռքը:

-Հիմա բող ձախ ձեռքդ:

-Հեյ, սպասիր,- հնչեց բժշկի ծայնը:- Չէ՞ որ բավ է, որ այդ ռամիկը բաց թողնի ծախ ձեռքը, ապա նա կշրմիա գետմին: Չէ՞ որ այնտեղ քարեր են, նա երեւի թե ողջ չի մնա: Ծածկապատշաճի ծայտնվեց տագնապած դեմքով բժիշկը:

-Քիրդ մի խորիր ոչ քո գործի մեջ: Ամեն ինչում հույսդ ինձ վրա դիր... Դե ուրեմն բող ձախ ձեռքդ:

Չհասցրեցին լրել բժշկուհու այդ խոսքերը, որ Գոնսկեն, արխույթունը ժողովելով, քողեց եւ ձախ ձեռքը: Ինչ էլ որ ասես, դժվար է հոյս ունենալ, որպեսզի մարդը, ծառի ամենակատարը մազցած, չընկնի, եթե երկու ձեռքն ել բաց թողնի: Եվ իրոք՝ հենց նոյն պահին Գոնսկեի կերպարանը գերբերով խառինով անշատվեց սոճու կատարից: Բայց ծանից պոկվելով, Գոնսկեն ամենեւին մտադիր չէր գետմին ընկնել՝ հրաշալի կերպով նա անշարժ քարացավ ընդմեջ պայծառ երկնքի, ասես տիկնիկ «Զյորուրի» ներկայացումից:

-Չափազանց շնորհակալ եմ ձեզ այն բանի համար, որ ձեր հոգածություններով ես ել կարողացա դասվել սրբերի դասին:

Արտաքերելով սիրալիր խոնարհումով այս խոսքերը, Գոնսկեն հանգիստ քայլեց կապույտ երկնքով եւ, ավելի ու ավելի հեռանալով՝ թաքչեց ի վերջո բարձր ամպերի մեջ:

***

Թե ինչ պատահեց հետո բժշկի եւ նրա կնոջ հետ, ոչ մեկը չգիտի: Իսկ սոճին, որ աճում էր նրանց տան բակում, դեռ երկար ապրեց: Ասում են, որ ինքը՝ Տացուրո Եղբյան կարգադրեց հասուն կերպատնկել այդ վիրխարի, չորս գրկաշափ ծառն իր այգում, որպեսզի հիանա դրանով, երբ այն ճյունածածկ է:

Ջիրը

Վանական Զենտիի քրի մասին ամեն ոք գիտեր: Այդ քիրը մի հինգ-վեց սուն երկարության էր եւ կախվում էր շուրբն ի վար ծննդուից ել ցածր, ընդ որում՝ դրա հաստությունը, ինչ հիմքի մոտ, ինչ ծայրին, քացարձակապես միեւնույնն էր: Այդպես էլ տարուերվում էր դեմքի մեջտեղում մի ինչ-որ, երշիկի նմանվող, երկար մի բան:

Վանականը հիսունն անց էր, եւ ողջ կյանքը, կուսակրոն ձեռնադրվելու հնամենի

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Ժամանակակից մինչեւ մեր օրերը, արդեն նայողձեզուրոյի բարձր աստիճանին արժանացած, նա հոգով դասնորեն ողբում էր իր այդ քիչ համար: Իհարկե, նոյնիսկ այժմ նա ձեւացնում էր, թե այդ առարկան նրան բավական քիչ է անհանգստացնում: Եվ բանը միայն այն չէր, որ քիչ համար տառապելը նա բահանայի համար պատշաճ չէր համարում, ում հարկ է բոլոր իր դիտավորությունները տալ գալիք գոյությանը բոլոր դա Ամիդայի կողքին: Չատ ավելի նրան անհազստացնում էր, որ ինչ-որ մեկը հանկարծ գլխի չընկներ, թե որքան սաստիկ է նրան սրտնեղում իր իսկ սեփական քիթը: Ամենօրյա գրուցների ժամանակ նա ամենից շատ վախենում էր, որ խոսք կանա քբերի մասին:

Իսկ նեղվում էր իր քիչ վանականը երկու պատճառով:

Նախ, երկար քիթը կենցաղային անհարմարություններ էր պատճառում: Օրինակ, վանականը չէր կարողանում ինքնուրույն սնունդ ընթանել: Եթե նա ուսում էր առանց կողմնակի օգնության, քիթ ծայրը քաղվում էր ուտելիքով գավի մեջ: Այդ պատճառով ճաշկերույթների ժամանակ վանականը ստիպված էր լինում իր առջեւ սեղանի մոտ նստեցնել աշակերտներից մեկին, այն բանի համար, որպեսզի նա պահեր քիթը սունի լայնության եւ երկու սյակու երկարությամբ հատուկ տախտակիկի օգնությամբ: Սնունդն այդ կերպ ճաշակելը միշտ հեշտ գործ չէր ինչպես աշակերտի, այնպես էլ ուսուցչի համար: Մի անգամ քիթը բռնել էր տղա-մոնթը: ճաշկերույթի կեսին նա փոշտաց, տախտակիկով նրա ձեռքը ցնցվեց, եւ քիթն ընկավ բռնձի շիլայի մեջ: Լորն այդ իրադարձության մասին հասավ իր ժամանակին մինչեւ մայրաքաղաք... Եվ այդուհանդերձ, դա գլխավոր պատճառն էր, թե ինչու էր վանականը սրտնեղում քիթ պատճառով: Իրականում նա տառապում էր խոցված ինքնափրությունից:

Իկենոյի բնակիչներն ասում էին, իրը վանական Զենտիկի բախտն իր քրով բերել էր, որ նա վանական է, եւ ոչ թե աշխարհիկ մարդ, քանզի, ըստ նրանց կարծիքի, հազիվ թե մի կին գտնվեր, ով կիամաձայնվեր նրա հետ ամուսնանալ: Որոշ դատափետիշներ նոյնիսկ պնդում էին, թե իրը նա կուսակրոն ձեռնադրվեց քիթ պատճառով: Սակայն ինքը վանականը ամենենին էլ չէր կարծում, թե իր պատկանելությունը հոգեւոր դասին թեկուզ դույզն ինչ թեքեւացնում է տառապանքները, որ նրան հասցնում էր քիթը: Նրա ինքնափրությունը խորապես խոցված էր այնպիսի դատողությունների ներգործությամբ, ինչպես հարցն ամուսնության մասին: Այդ պատճառով նա փորձում էր բուժել իր հպարտության վերքերը ինչպես ակտիվ, այնպես էլ պասիվ միջոցներով:

Նախ, վանականը միջոց էր փնտրում, թե ինչպես այնպես աներ, որպեսզի քիթն ավելի կարծ բվար, քան իրականում էր: Երբ մոտակայքում ոչ մեկը չէր լինում, նա ուժահատվում էր, տարակերպ տեսանկյուններից զննելով իր կերպարանքը: Ինչպես էլ որ նա փոխենք գլխի շրջադարձը, նա իրեն ավելի հանգիստ չէր գգում, եւ նա հմառորեն զննում էր իր արտացղամքը, մեկ այտը ափին հենելով, մեկ մատները դնելով ծնոտին: Բայց նա ոչ մի անգամ էլ իր քիթն այնքան կարծ շտեսավ, որպեսզի դա միխթարեր դե թեկուզ հենց իրեն: Եվ որքան դառնանում էր նրա սիրտը, այնքան ավելի երկար էր քփում նրան քիթը: Այդժամ վանականը հայելին դնում էր արկոյի մեջ, սովորականից ավելի ծանր հոգոց էր հանում եւ դմկամորեն վերադառնում էր նախկին տեղը՝ գրակալի մոտ «Կաննոն-կե» սուտրան կարդալու:

Վանականին միշտ մտահոգում էին մյուս մարդկանց քերը: Իկենոյ տաճարն այն տաճարներից էր, որտեղ հաճախ կազմակերպվում են շնորհառության ծեսեր, քարոզ-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

Ներ են ընթերցվում եւ այդպէս շարունակ: Տաճարի ողջ ներքնամասը կիպ կառուցված էր խցերով, տաճարային բաղնիքներում ամեն օր ջոր էին տաքացնում: Այցելուները՝ վանականներն ու աշխարհիկ մարդիկ, անսովոր շատ էին: Վանականն առաց հոգնելու զննում էր այդ մարդկանց դեմքերը: Նա հուսով էր գեթ մեկ մարդու գտնել նոյնափիսի քրով, ինչպիսին իրենն էր, այդժամ նա իրեն ավելի թերեւ կզգար: Այդ պատճառով նրա աշքերը չին նկատում կապույտ բաճկոնները, ոչ էլ սպիտակ կիմոնները, իսկ աշխարհականների դարշնագույն գլխարկներն ու քահանաների գորշ հագուստներն այնքան սովորական էին դարձել, որ դրանք իր համար ասես չկային: Վանականը մարդկանց չէր տեսնում, նա տեսնում էր միայն քերը... Բայց քերը լավագույն դեալըն կեռավուն էին, իսկ այնպիսի քերը, ինչպիսին իրենն էր, նրան չէր վիճակվում տեսնել: Եվ օրեցօր վանականն ավելի ու ավելի էր սրտնեղում: Ինչ-որ մեկի հետ գրուցելիս, նա անզիտակցարար մատներով որսում էր իր տարուրերվող քի ծայրը, ընդ որում՝ ամեն անգամ կարմրելով, շարաճճուրյան մեջ բռնված երեխայի պես, ինչը որ սերում էր նրա այդ գեց հոգեվիճակից:

Ի վերջո, որպեսզի ինչ-որ կերպ միսիթարվեր, վանականը նոյնափիսի քերով, ինչպիսին իրենն էր, պերսոնաժներ էր գտնում բուդյայական եւ աշխարհիկ գրքերում: Սակայն սրբազն գրքերից եւ ոչ մեկում չէր ասվում, թե Մատուագալայանան կամ Շարիպուտրան երկար քեր ունեին: Նազարջունան եւ Աշվագիշշան նոյնպէս, իհարկե, սովորական քերով սրբեր դրու եկան: Մի անգամ Զինաստանի մասին գրույցի ժամանակ լսեց, որ իբր շուխանցյան իշխան Լյու Սյուան-դեն երկար ականջներ ուներ, եւ նա մտածեց, թե որքան ավելի քիչ միայնակ կզգար ինքն իրեն, եթե խոսքը վերաբեր քիմ:

Ասելու բան էլ չէ, որ վանականը, գլուխ կոտրելով պասիվ միջոցների վրա, փորձում էր նաև իր քիչ վրա ազդելու ակտիվ միջոցներ: Այդտեղ նոյնափես նա արեց համարյա ամենը, ինչ հնարավոր է: Նա փորձում էր այրված դրումի բուրմ խմել: Նա փորձում էր քիչ մեջ մկան մեզ ներմերսել: Բայց ինչ էլ որ նա ձեռնարկում էր, նրա քիթն առաջվա պես հինգվերշուկանց երշկի պես կախվում էր շուրբերի վրա:

Բայց ահա մի անգամ աշնանը վանականի աշակերտներից մեկը, որ իր հանձնարուրյամբ մայրաքաղաք էր գնացել, իր ընկեր-բժշկից երկար քերը կարճացնելու միջոց էր իմացել: Բժիշկն այդ ժամանակին եղել էր Զինաստանում եւ վերադառնալուց հետո քահանա էր դարձել Տերակու տաճարի բուդյայի գլխավոր արձանի օրոր:

Վանականը, ինչպես հարկն է, ձեւացրեց, թե իբր քերի մասին հարցի հանդեպ նա միանգամայն անտարբեր է, եւ նոյնիսկ ծպտուն իսկ չհանեց այն մասին, որպեսզի անհապաղ փորձեր հիշատակված միջոցը: Մյուս կողմից, նա ասես անցողակի նկատեց, որ իր համար շափականց տիած է աշակերտին անհանգստացնելը, ամեն անգամ, եթե հարկ է սնունդ ընդունել: Հոգու խորքում նա սպասում էր, որ աշակերտը այսպէս թե այնպես կսկսի համոզել, որ նա փորձի այդ միջոցը: Եվ աշակերտը հիանափորեն հասկացավ վանականի խորամանկությունը: Եվ որքան էլ որ աշակերտին այդ խորամանկությունը նողկանք էր պատճառում, նրա վրա շատ ավելի սաստիկ ազդեցին, նրա կարեկցանքը հարուցելով, այն զգացնունքները, որոնք ստիպեցին վանականին դիմել դրան: Ինչպես եւ վանականը սպասում էր, աշակերտը ողջ զանազրությամբ սկսեց համոզել նրան փորձել այդ միջոցը: Ինչպես եւ աշակերտը սպասում էր, վանականն ի վերջո տեղի տվեց նրա հորդորներին:

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Ինչ վերաբերում է միջոցին, ապա այն շափազանց պարզ էր՝ քիթը հարկ էր եփել եռման ջրի մեջ եւ ուսքերով լավ որորել:

Չուրն ամեն օր եռացնում էին տաճարային բաղնիքներում: Աշակերտը գնաց եւ մի մեծ կանրաշշով եռջոր բերեց, այնքան տաք, որ դրա մեջ մատոյ չէիր կարող կոխել: Քիրն ուղղակի կանրաշշի մեջ բաղելը վտանգավոր էր, եռջրի գոլորշին դեմքին այրվածքներ կտար: Այդ պատճառով որոշվեց փայտե պնակի մեջ փոս բացել, դրանով ծածկել կանրաշշը եւ քիրն այդ անցքից խրել եռջրի մեջ: Երբ քիթը թաղվեց եռջրի մեջ, ամենեւին էլ ցավոտ չէր: Անցավ որոշ ժամանակ, եւ աշակերտն ասաց.

-Հինա այն բավականաշափ եփվեց:

Վանականը դառը ժպտաց: Նա մտածեց, որ եթե որեւէ մեկը լսեր այս նախադասույրունը, նրա մտքով իսկ չէր անցնի, որ խոսքը քի մասին է: Իսկ քիթը, եռջրով խաշված, քոր էր գալիս, ասես այն կծոռում էին լվերը:

Վանականը քիթը դրու բերեց պնակի անցքից: Աշակերտը երկու ոտքերով բարձրացավ այդ քի վրա, որից դեռ գոլորշի էր բարձրանում, եւ սկսեց ողջ ուժով տրորել: Վանականը պառկել էր, քիթը փոած տախտակե հատակին, եւ նրա աշքերի առաջ վերուվարում էին աշակերտի ոտքերը: Ժամանակ առ ժամանակ աշակերտը կարեկցալի աչք էր ածում վանականի ճաղատ գլխին, հետո հարցրեց:

-Ձեզ ցավոտ չէ՞: Բժիշկը զգուշացրեց, որ հարկ է ուժեղ տրորել: Ձեզ ցավո՞տ է:

Վանականն ուզում էր գլուխը տարութերելի ի նշան այն բանի, որ իր համր ցավոտ չէ: Բայց նրա քի վրա կեցած էին աշակերտի ոտքերը, եւ գլուխը տեղից չշարժվեց: Այդժամ նա բարձրացրեց աշքերն ու, սեւեռվելով ցրտից ճարած աշակերտի ոտնարաթերին, բարկացլու ծայնով պատասխանեց.

-Չէ, ցավոտ չի:

Եվ ճիշտ որ, տրորումը եռուքորվող քի վրա վանականի մեջ ոչ այնքան ցավ էր հարուցում, որքան հաճելի զգացողություններ:

Որոշ ժամանակ անց քի վրա սկսեցին ինչ-որ գնդիկներ դրու գալ, որ նման էին կորեկի հատիկների: Ճիշտ այնպես, ինչպես լինում է փետրած հավ տապակելիս: Նկատելով այդ, աշակերտը քից իջավ եւ, ասես ինքն իրեն, քրթմնջաց.

-Կարգադրվել էր այս բաները մազերի ունելիով հանել:

Վանականը դժգոհ փքելով՝ լուս ենթարկվեց: Դե այն չէր, թե նա չէր հասկանում աշակերտի բարի զգացողությունները: Ոչ, նա այդ հասկանում էր, բայց նրա համար տիհած էր, որ նրա քի հետ վարվում են ինչպես օտար առարկայի հետ: Եվ նա հիվանդի տեսքով, ում վիրահատություն է անում վստահության անարժան քժիշկը, նողկանքով զննում էր, թե ինչպես է աշակերտն ունելիով հանում սալը նրա քից: Սայի կտորները մոտ չորս բու երկարության թշնամիկնուրների բների ձեւ ունեին:

Երբ վերջապես այդ արարողությունն ավարտվեց, աշակերտը թեթեւացած ասաց.

-Իսկ իիմա մի անգամ էլ եփենք:

Վանականը դեմքի միեւնույն դժգոհ տեսրով արեց, ինչ իրեն ասվել էր: Եվ երբ կրկին եփած քիթը հանվեց կանրաշշից, պարզվեց, որ այն, ինչպես երբեք, կարճացել էր: Այժմ այն ոչնչով չէր տարբերվում միանգամայն ստվորական կեռավում քից: Ծոյելով այդ կարճացած քիթը, վանականը սարսուլով եւ անհարմարավետության զգացումով նայեց հայելուն, որ մնտեցրել է նրան աշակերտը:

Զիթը, հենց այն քիթը, որ մի ժամանակ կախվում էր միմչեւ ծնոտը, ամբոնականո-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

թեն կծկվել էր եւ այժմ համեստորեն գոհանում էր վերին շրթունքի վրա՝ իր տեղում: Որոշ տեղերում դրա վրա կարմիր պուտեր էին առանձնանում, հավանաբար, աշակերտի ուսուցչից մնացած հետքերը: Դե այժմ, երեւի, ոչ մեկը չի սկսի ծիծաղել... Դեմքը հայելում նայում էր վանականին եւ գոհունակ կկողվում էր:

Ծիշտ է՝ վանականը վախենում էր, որ մի երկու օրից քիրը դարձյալ կերկարի: Ամեն հարմար պահ, սրբազն գրքերն ընթերցելիս եւ կամ ճաշկերույթի ժամանակ, նա մեկ էլ բարձրացնում էր ձեռքն ու գողունի շոշափում էր քիր ծայրը: Սակայն քիրը բավական վայելու պահվում էր շրթի վրա, եւ առանձնապես տրամադրված չէր ավելի վար իշնելու: Հաջորդ օրն առավոտյան, զարթնելով քնից, վանականն ամենից առաջ մատները տարավ քիր վրայով: Քիրն առաջվա պես կարծ էր: Եվ այդժամ վանականը վիրխարի թերեւուրյուն զգաց, ասես ավարտել էր «Սրբազն լոտոսի սուտրայի» արտագրման բազմայա աշխատանքը:

Երկու-երեք օր էլ չէր անցել, որ վանականը անսպասելի հայտնագործություն արեց: Սամուրայը, որ այդ ժամանակ այցելել էր Իկենոտ տաճարը իր ինչ-որ գործերի համար, աչքը չէր կտրում նրա քիրց, ընդ որում՝ ամենեւին էլ նրա հետ չխսելով եւ չափազանց ծաղրական տեսք ունենալով: Ավելին, տղա-մոնթը, հենց նա, որ մի ժամանակ նրա քիրը զցել էր բրնձի շիլայի մեջ, հավանաբար, ջանալով հաղթահարել ծիծաղը, հետո մեկ էլ զսպեց եւ փորկաց:

Մի քանի անգամ, վանական-աշխատավորներին կարգադրություններ անելիս, նա նկատում էր, որ նրանք հարգալից են պահում իրենց լոկ նրա առաջ, եւ բավ է որ նա շրջվի, նրանք տեղնուուղը սկսում են քմծիծաղել:

Սկզբում վանականը մտածեց, որ դա վերաբերում է այն բանին, որ իր դեմքը փոխվել է: Սակայն այդպիսի բացատրությունն ինքնին, թերեւս, քիչ բան էր բացատրում... Իհարկե, վանական-աշխատավորներն ու մոնթը ծիծաղում էին հենց այդ պատճառով: Սակայն, թեև նրանք ծիծաղում էին ծիշտ առաջվա պես, ծիծաղն այդ հիմա ինչ-որ բանով տարբերվում էր այն ժամանակներից, երբ քիրը երկար էր: Երեւի անտվոր կարծ քիրն ավելի զվարճալի էր երեւում, քան ընտել երկար քիրը: Բայց կար, հավանաբար, եւս ինչ-որ բան:

-Երբեք նախկինում նրանք այդքան լկտի չէին ծիծաղում,- մերթընդմերք քրթմնջում էր վանականը, կտրվելով սրբազն գրքի ընթերցումից եւ կողքի հակելով ճաղատ գլուխը: Ընդ որում՝ մեր գեղեցկադեմը, մտացիր սեւեռվելով, կոնքը կախված, Վիշվարխուի պատկերի վրա, հիշում էր այն մասին, թե ինչ երկար քիր ուներ մի քանի օր առաջ, եւ բախծոտ մտածում էր. «Այժմ ես նման եմ, վաղեմի ծաղկունքը բարցնող, արքատացած նարդու...»: Ավա-ն, վանականին չէր բավում խորաքափանցությունը, որ պեսի հասկանար, թե բանն ինչ է:

Սարդկային սրտում տեղ ունեն երկու հակասական զգացողություններ: Աշխարհի երեսին չկա մի մարդ, ով չի կարեկցում մերձավորի դժբախտությանը: Բայց բավ է, որ այդ մերձավորը ինչ-որ կերպ կարգի գա, ապա դա այնպիսի զգացողություն է հարուցում, ասես ինչ-որ բան սկսեց չրավականացնել: Թերեւակի չափազանցնելով, բույլատրելի է նոյնիսկ ասել, որ ցանկություն է առաջանում մեկ անգամ եւս այդ մերձավորին զցել միեւնույն տհաճության մեջ: Սեկեն հայտնվում է, թեպես եւ պասիվ, բայց, այդուհանդերձ, թշնամանք առ այդ մերձավորը... Վանականը չէր հասկանում՝ ինչն է բանը, բայց, այդուհանդերձ, ծանոթ վիշտ էր ապրում անկասկած, որովհետեւ աղոս

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

կասկածում էր իր հանդեպ Իկենողի աշխարհականների եւ վանականների կողմնակի զննող դիտորդների եսամիրությունը:

Եվ վանականի տրամադրությունը օրեցօր փշանում էր: Նա չարությամբ հայիոյս էր քոլորին, ով որ ընկնում էր իր աշքին: Գործն ի վերջո հասավ այն բանին, որ նոյնիսկ նրա աշակերտը, հենց նա, որ բուժում էր նրա քիքը, սկսեց կամացուկ ասել, որ վանականը մեղք է գործում առ կրոնն անտարբերությամբ: Վանականին հատկապես վրդովեցրեց դատարկապորտ-մոնիքի արարքը: Մի անգամ, պատուհանից այն կողմ շան վնասուոց լսելով, նա ելավ նայելու, թե բանն ինչ է, եւ տեսավ, որ մոնքը երկու ոտնաշափ փայտը քափահարելով, բակով մեկ քշում է բրդոտ վտիտ շնիկին: Դն եթե նա միայն քշեր: Ոչ, նա քշում եւ դրա հետ մեկտեղ մոլեգնորեն ճշում էր.

-Այ հիմա ես քո քիքին: Այ հիմա ես քո քիքին:

Վանականը տղայից խիեց փայտն ու ցասկոտ հարվածեց նրա դեմքին: Փայտը այն տախտակիկն էր՝ քիքը պահելու համար:

Վանականն ավելի ու ավելի էր ափսոսում, որ այդքան թերեւամտորեն կարճացրեց իր քիքը:

Իսկ հետո մի գիշեր եկավ: Շուտով արեւմարից հետո քամի փշեց, եւ զանգովակների զնգոցը մեհյանի հարկի տակ տաղտկալիորեն ականջներն էր խցկվում: Ի հավելումն բավական ցրտել էր, այդ պատճառով ծեր վանականը, թեպետե նա շատ էր ուզում քնել, ոչ մի կերպ չէր կարողանում քնել: Նա պատկել էր բաց աշքերով եւ հանկարծ զգաց, որ իր քիքը սարսափելի քորվեց: Մատներով դիավա՞՛ քիքն ուոել էր, ասես ջրգողությամբ վնասված: Ոնց որ թե նոյնիսկ տաքացել էր:

Խեղջին անիրավորեն էին կարճացրել, ահա այն էլ հիվանդացել էր՝ քրքմնջաց վանականը, հարգալից քից բռնելով, ինչպես վերցնում են զոհարերության ծաղիկները բուդրայի առաջ զոհասեղանին դնելու համար:

Հաջորդ առավոտ նա զարթնեց, ըստ սովորության, վաղ: Պատուհանից նայելով, նա տեսավ, որ գիննելոն եւ ծիաշագանակը տաճարի բակում, գիշերվա ընթացքում բափվել էին եւ բակը շողշողում էր, ասես ուկով ծածկված: Կտորները եղանով պատվեցին: Արշալուսի դեռևս թույլ շողերի մեջ վառ փայլկտում էին մեհյանի զարդարանքները: Վանական Զեմսին, բաց պատուհանի մոտ կանգնած, խորը հոգոց հանեց:

Եվ այդ պահին առ նա վերադարձավ ինչ-որ համարյա մոռացված զգացողություն:

Նա հուզված բռնեց քիք: Այն, ինչին դիպավ նրա ծեռքը, առաջվա կարճիկ քիքը չէր: Դա նրա երկարությամբ նախկին հինգ-վեց սունանց քիքն էր, կախված շուրջի վրայից՝ ծնոտից էլ վար: Վանականը հասկացավ, որ անցած գիշերվա ընթացքում նրա քիքը կրկին վերադարձել էր նախկին վիճակին: Եվ այդժամ առ նա վերադարձավ ինչ-որ տեղից բերկրալի թերեւության զգացողությունը, ճիշտ նոյնապիսինը, որ նա ապրել էր, երբ քիքն իր կարճացել էր:

-Դե իսկ հիմա այլեւս ինձ վրա չեն ծիծաղի,- շնչաց վանականը, դեմ տալով իր երկար քիքն աշնանային բամուն:

Թուքունն ու սատանան

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Անցած-գմացած ժամանակներում, Շապոնիայում ծխախոտի մասին գաղափար իսկ չունեին: Իսկ տարեգրությունների վկայություններն առ այն, թե երբ է մեր երկիր ընկել, ծայրագույնս հակասական են: Որոշներում ասվում է, թե դա տեղի է ունեցել Կեյտեի տարիներին, մյուսներում՝ թե դա տեղի է ունեցել Տեմոնի տարիներին: Ծիշու է, արդեն Կեյտեի տասներորդ տարուն մոտ ծխախոտը մեր երկրում աճեցվում էր, հավանաբար, ամենուր: Որքան էր ծխախոտի տերեւներ ծխելն այն ժամանակ սովորություն դարձել, վկայում է Բունրուկոյի տարիների հանրահայտ երգը.

Չլսված բան է:
Թոթախաղին՝ արգելք,
Ծխախոտին՝
Արգելք:
Բժշկիկը
Չինական անուն է կացրել:

Դե իսկ ո՞վ էր ծխախոտը Շապոնիա բերել: Ո՞ւմ ձեռքի գործն էր դա: Պատմաբանները, օ՛, դրանք միաբերան պատասխանում են՝ կամ պորտուգալացիները, կամ իսպանացիները: Կամ, սակայն, եւ այլ պատասխաններ այդ հարցին: Դրանցից մեկը բովանդակվում է այն ժամանակներից պահպանված լեզենդում: Այդ լեզենդի համաձայն՝ ծխախոտը Շապոնիա բերել էր ինչ-որ տեղից սատանան: Եվ սատանան այդ ներքափանցել էր Շապոնիա, ուղեկցելով ոմն կաթոլիկ վանականի /ամենց հավանական է՝ սուրբ Ֆրանցիսկոսին/:

Գուցե թե, քրիստոնեական կրոնի հետեւրդներն ինձ մեղադրեն իրենց վանականին զրպարտելու մեջ: Եվ այդուհանդերձ, ես կիամարձակվեմ ասել, որ հիշատակված լեզենդը բավական ճշմարտանան է: Ինչ՞ու: Դե ինքներդ դատեք, չէ՞ որ եթե հարավային բարբարութերի աստծոն հետ Շապոնիայում է հայտնվում հարավային բարբարութերի սատանան, բնական է, բարօրության հետ սովորաբար Եվրոպայից հասնում է նաև ապականությունը:

Ես հազիվ թե կարողանամ ապացուցել, որ Շապոնիա ծխախոտը սատանան է բերել: Սակայն չէ՞ որ սատանան կարողացավ, ինչպես այդ մասին գրում է Անատոլ Ֆրանսը, գայթակղել ոմն գեղջուկ կաթոլիկ քահանայի հավիրուկի թփով: Հենց վերջին հանգամանքն է ստիպեց ինձ վերջնականապես տարակուել առ այն, որ պատմությունը ծխախոտի եւ սատանայի մասին՝ բացարձակ սուս է: Սակայն, եթե այն, այդուհանդերձ, սուս դուրս գար, որքան կխսալիք նա, ով չեր տեսնի այդ սոսի մեջ թեկուու եւ ճշմարտության դրյան ինչ մասնիկը:

Այդ պատճառով էլ ես վճռեցի պատմել պատմությունն այն մասին, թե ինչպես ծխախոտը մեր երկիր ընկավ:

Տեմոնի տասնութերորդ տարում սատանան՝ Ֆրանցիսկոս Կսավյեին ուղեկցող, քարոզչի վերածվելով, բարեհաջող հաղթահարեց երկար ծովային ուղին եւ Շապոնիա ժամանեց...

Քարոզչի նա վերածվեց ահա թե ինչպես: Մի անգամ, երբ սե նավը կանգ առավ ոչ այն է Ամակավային մերձ, ոչ այն է ինչ-որ այլ տեղ, քարոզչիներից մեկը որոշեց ափ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

իշնել: Այդ մասին շիմանալով, նավագործներն առաջ ընթացան առաջ նրա: Այդտեղ էլ հենց մեր սատանան, ով կախված էր զլսով վար, պոչով կառչեով առաջաստափայտից, եւ հոտվուելով ամենը, ինչ տեղի էր ունենում նավի վրա, ետ մնացածի կերպարանը առավ եւ սկսեց ջանադրաբար ծառայել սուրբ Ֆրանցիսկոսին: Մաեստրոյի համար, ով հայտնվել էր դոկտոր Ֆառուսին որպես բուժրագույն թիկնոցով հուսար, միանգամայն դատարկ քան էր...

Սակայն, զալով մեր երկիր, նա համոզվեց, որ տեսածը ոչ մի կերպ չի համապատասխանում այն բանին, ինչ նա, իր Եվրոպայում եղած ժամանակ, կարդացել էր Մարկո Պոլոյի «Գրառումներում»:

Այսպես, օրինակ, «Գրառումներում» ասվում էր, որ ճապոնիայում լիքը ոսկի կա, բայց որքան էլ ջանադրաբար էր սատանան նայում շուրջբոլորը, ոսկի նա այդպես էլ չնկատեց: Թե այդպես է, դատեց նա, ես թերեւակի կրերեմ սուրբ խաչելությունը եւ ոսկու կվերածեմ՝ գոնե դրանով կգայթակղեցնեմ զալիք հոտիս:

Այնուհետեւ «Գրառումներում» հաստատվում էր, թե իբր ճապոնացիները հասու էին եղել մեռյալներից հարություն առնելու գաղտնիքին մարզարտի ուժի կամ ինչ-որ այդ տեսակի այլ բանի միջոցով: Ավանդ՝ Այստեղ էլ Մարկո Պոլոն, ամենայն հավանականությամբ, փշել էր: Իսկ եթե դև էլ է սուտ, ապա բավ է քենս ուզածդ ջրհորի մեջ, եւ կրոնկի սարսափելի հիվանդության համաձարակն ու մարդիկ անսահման տառապանքներից կմոռանան հենց իսկ դրախտի մասին:

Այդպես էր մտածում ինքն իրեն սատանան, հետեւելով Ֆրանցիսկոսին, բավարպած հայացը նետելով տեղանքին եւ գոհունակ ժպտալով:

Ճիշտ է, նրա մտահղացման մեջ ինչ-որ թերացում կար: Եվ դրան նույնիսկ ինքը սատանան չէր կարող տիրապետել: Բանն այն է, որ Ֆրանցիսկոս Կավլյեն պարզապես դեռ չէր հասցրել սկսել իր քարոզները՝ ուրեմն, դեռեւս չին հայտնվել կրկին դարձի եկածները, եւ կնշանակի, սատանան դեռ արժանի հակառակորդ չուներ, այլ կերպ ասած, չկար մեկը ում նա գայթակղեր: Վհատության մեջ ընկնելու բան կար, եթե նույնիսկ դու հազարապատիկ սատանա լինես: Եվ ամենազիշավորը՝ նա դրականորեն չէր պատկերացնում, թե ինչպես անցկացներ իր առաջին, ամենատաղտկալի ժամանակը:

Նա զցում-բռնում էր, եւ այդպես էլ ի վերջո որոշեց, որ դաշտավարությամբ կգրադի: Նրա ականջներում պահիպում էին ամենատարատեսակ բույսերի, ծաղիկների սերմերը. նա դրանք նախօրոք էր պատրաստել Եվրոպայից ուղեւորվելիս. մոտակայքում հողակտոր վարձակալելը ջանք չէր ներկայացնում: Բացի այդ, ինքը սուրբ Ֆրանցիսկոսը այդ զբաղմունքը լիովին արժանի համարեց: Սուրբը, իհարկե, չէր կասկածում, որ իր մոնքը մտադիր է ճապոնիայում ինչ-որ բուժիչ բույս աճեցնել:

Սատանան տեղնուտեղը մեկից փոխառեց բրիչն ու մեծագույն ջանքով սկսեց փորել ճամփեզրյա դաշտը:

Սուածին գարնանային օրերն էին, առատ մշուշը կպչում էր հողին, եւ հեռավոր զանգի ձայները ձգվում եւ մինչ էին թերում: Զանգերն այստեղ մեղեղային էին հնչում, ոչ նրանց նման, որոնց ընտելացել էր սատանան Արեմուտքում եւ որոնք խփում էին հենց գլխագագարին: Բայց եթե դուք որոշեիր, թե սատանան արվեց այս տեղերի հանգստությանը եւ ոգով խանճաղատեց, դուք, երեխ թե, կսխալմեիք:

Բուդրայական զանգը ստիպեց նրան էլ ավելի դժգոհ կմնողութել, քան իր ժամանա-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

կին սուրբ Պողոսի զանգակատունը, եւ նա կրկնապատիկ ջանադրությամբ շարունակում էր փխրեցնել իր դաշտը: Զանգի այդ խաղաղ ձայները, այդ լեռնային քարձունքներից հոսող արեւաշողերը տարօրինակ կերպով կակդեցնում էին նրա սիրտը: Քիչ է այն, որ այստեղ կորչում էր բարիք գործելու ամենայն ախորժանքը՝ անհետում էր չարիք գործելու նվազագույն ցանկությունը: Արժե՞ր արդյոք այսքան հեռու գնալ, որպես զայրակեցնելիր ճապոնացիներին:

Ահա թե ինչու սատանան, ով միշտ արհամարհում էր աշխատանքը, այնպես, որ նույնիսկ քոյլը իննանան կշտամբում էր նրան, ասելով, որ նա իր ափերի վրա կոշտով ներ չի վաստակել, այժմ այնքան ջանադրաբար էր թափահարում իր բրիչը՝ նա կամենում էր իրենից վանել նաև իր մարմինը գրավող բարոյական ծովությունը:

Որոշ ժամանակ անց սատանան ավարտեց դաշտի փխրեցումը եւ պատրաստի ակոսների մեջ նետեց, ականջների մեջ բերած, սերմերը:

Մի քանի ամիս անցավ, եւ սատանայի ցանած սերմերն ընձյուներ տվեցին, ձգեցին ցողունները, եւ ամռան վերջին լայն տերեւները ծածկեցին ողջ դաշտը: Ոչ մեկը քոյլը անուն չգիտեր: Նոյնիսկ երբ ինքը սուրբ Ֆրանցիսկոսը հարցնում էր սատանային, նա միայն քմծիծաղում ու լուսում էր:

Այնինչ ցողունների ծայրերին հոծ կախվել էին ծաղիկները: Դրանք ծագարի տեսք ունեն եւ դալկամանուշակագույն էին: Նայելով, թե ինչպես են կոկոնները բացվուն, սատանան սաստիկ հրճվանք էր ապրում: Ամեն օր առավոտյան եւ երեկոյան ծառայություններից հետո նա գալիս էր դաշտ եւ ջանադրաբար հետեւում էր ծաղիկներին:

Եվ ահա մի անգամ /դա պատահեց սուրբ Ֆրանցիսկոսի բացակայության ժամանակ/, որ քարոզելու էր գնացել/ դաշտի կողքով, իր ետքից քարշ տալով պիտակավոր ցիկին, անցնում էր ոնն անասնավաճառ: Հյուսացանկի ետեւում, այնտեղ, ուր աճել էին դալկամանուշակագույն ծաղիկները, նա տեսավ սեւ վեղարով ու լայնեղոր գլխարկով քարոզի: Նա մաքրում էր քոյլսերի տերեւները միջատներից: Այդ ծաղիկները սաստիկ զարմացրին առեւտրականին: Նա ակամա կանգ առավ, համեց գլխարկն ու սիրալիր դիմեց քարոզին.

-Լսեր, հարգարժան սուրբ: Այս ի՞նչ ծաղիկներ են, քոյլ տվեք իմանալ:

Սոնքը ետ նայեց: Կարճիկ քիր, աչքերը փոքրիկ, կարմրահերի տեսքը ծայրահեղ բարեհամբույր էր:

-Սիրա՞նք:

-Հենց դրանք, ձերդ ողորմածություն:

Կարմրահերը մնութեավ հյուսացանկին եւ ժխտողաբար գլուխը տարութերեց: Այնուհետեւ նրա համար անսովոր ճապոններով պատասխանեց.

-Խիստ ափսոսում եմ, բայց ծաղկի անուն ասել չեմ կարող:

-Այ քեզ ծախորդություն: Գուցե սուրբ Ֆրանցիսկոս ասել է ձերդ ողորմածությանը, որպեսզի ձերդ ողորմածությունը այդ մասին ինձ չասի՞:

-Ոչ-ոչ: Բանն ամենելին այլ է:

-Դե ուրեմն ինձ գեք մի խոսք ասեք, ձերդ ողորմածություն: Շե՞ որ ինձ ել լուսավորել է սուրբ Ֆրանցիսկոսը եւ դարձի բերել առ ձեր աստված:

Վաճառականը հպարտությամբ կրծքին բոթեց: Խսկապես, նրա վզից կախված էր, արեւի տակ շողողալով, փոքրիկ արույրե խաչը: Հավանաբար, դրա շողանքը շատ կտրուկ էր, այլապես ինչու քարոզիչը գլուխը վար բերեց: Հետո, բացառիկ բարյացա-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

կամուրջամբ լի ձայնով, քարոզիչը ոչ այն է կատակով, ոչ այն է լուրջ, ասաց.

-Ավաղ, ոչինչ չի ստացվի, սիրելիս: Դա պետք է շիմանա ոչ մեկն երկրի երեսին՝ դե այդպիսին է կարգը, որ ընդունված է իմ երկրում: Սիայն թե ահա ինչ՝ դե փորձիր ինքը գուշակել: Չե՞ որ ճապոնացիք իմաստուն են: Գլխի կրնկնես՝ ամենն, ինչ աճում է դաշտում, քննն է:

«Արդյոր ծիծաղո՞ւմ է ինձ վրա կարմրահերը», - մտածեց առեւտրականը:

Արեւատ դեմքին ժախտով նա հարգալից հակվեց քարոզչի առաջ:

-Այս ի՞նչ բան է՝ խելքու չի կտրում: Դե եւ գուշակել այդքան արագ ես չեմ կարող:

-Կարելի է եւ ոչ այսօր: Չեզ երեք օր ժամանակ եմ տախս, լավ մտածիր: Կարող ես նոյնիսկ որեւէ մեկից տեղեկանալ: Գուշակիր՝ եւ այս ամենը քեզ կանցնի: Դե եւ ի հավելումն՝ կարմիր գինի կստանա: Կամ, երե ուզում ես, քեզ գեղեցիկ նկարներ կնվիրեմ, որ նկարված են դրախտու ու բոլոր սրբերը:

Վաճառականին, հավանաբար, վախեցրեց այդպիսի համառությունը:

-Դե, իսկ երե չգուշակե՞՞ն, այդժամ ի՞նչ:

-Եթե չգուշակես:- Այդժամ քարոզիչը գլխարկը ծոծրակին բերեց, ափով քափահարեց ու ծիծաղեց: Ծիծաղեց այնքան կտրուկ, ասես ագռավ կռավիր: Վաճառականին նոյնիսկ զարմացրեց նրա ծիծաղը:- Դե ինչ, երե չգուշակես, այդժամ ես ել քեզնից ինչոր բան կվերցնեմ: Դե ուրեմն ի՞նչ: Սրտո՞վդ է էղպիսի գործարքը: Կգուշակես, թե՞ ոչ: Կգուշակես՝ ամենը քոնն է:

Եվ նրա ձայնի մեջ հնչեց նախկին բարեհոգությունը:

-Լավ, ձերդ ողորմածություն, բող այդպես լինի: Իսկ ես ել կջանամ ձերդ ողորմածության համար, ամենը կոտամ, ինչ որ կամենաք:

-Մի՞՞րե ամեն ինչ: Նոյնիսկ ձեր ցլիկի՞ն:

-Եթե ձերդ ողորմածությանը դա բավական կլինի, ուրեմն հենց իհմա ել վերցրեք:

- Վաճառականը քննիծաղեց եւ խփեց ցլիկի ճակատին: Հավանաբար, նա միանգամայն վստահ էր, որ բարեսիրու մննիքը որոշել էր իր հետ կատակ ամել:- Փոխարևնը, երե ես հաղթեմ, ապա կստանամ ողջ այս ծաղկող խոտը:

-Լավ, լավ: Այսպիսով, թիս գա՞:

-Թիսի գա, ձերդ ողորմածություն: Երդվում եմ դրանում մեր տեր Զեսուսու Կիրիսիտոյի անունով:

Քարոզչի մանրիկ աչքերը շողացին, եւ նա քի տակ ինչ-որ բան քրքննջաց: Այնուհետեւ, ձախ ձեռքով հենվելով կողին ե փոքր-ինչ կուրծքը ցցելով, նա աջ ձեռքով դիպակ բաց-մանուշակագոյն թերթիկներին ու ասաց.

-Բայց երե դու չգուշակես, ապա ես քեզնից կստանամ եւ հոգին քո, եւ մարմինը:

Այս խոսքերով քարոզիչը ձեռքի սահուն շարժումով հանեց գլխարկը: Խիստ մազերի մեջ ցցված էր մի գույց այծի պող: Վաճառականը գունատվեց եւ գլխարկը ձեռքից վար նետեց: Անհայտ բույսի տերեւներն ու ծաղիկները աղոտեցին՝ այն բանից, գուցե թե, որ արեւն այդ պահին բաքեց ամպի ետեւում: Նոյնիսկ պիսակավոր ցլիկը, ասես ինչ-որ բանից վախենալով, հակեց գլուխն ու խուլ մոլնգաց, ինքը երկիրը, բվում էր՝ ձայն էր տախս:

-Դե ահա, սիրելիս: Թեեւ դու այդ ինձ ես խոստացել, խոստումը խոստում է: Այդպես չ՞: Չե՞ որ դու երաշխավորեցիք անունով, որն արտաքերել ինձ տրված չէ: Դե իիշիր քո երդման մասին: Քո ժամկետը՝ երեք օր է: Իսկ այժմ՝ հաջորդություն:

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Սատանան խոսում էր սիրալիիր տոնով, եւ հենց սիրալիրության մեջ պարփակված էր քամահրական քմծիծաղը: Անոհետեւ նա վաճառականին շեշտված սիրալիր գլուխ տվեց:

Այդժամ էլ, ի դժբախտություն իրեն, հասկացավ վաճառականը, թե ինչպես վերջին պարզամիտը բոլոյատրեց սատանային իրեն խարել: Եթե հետո էլ այսպես շարունակվի, նա չի այրծնի չար ոգու ճանկերից, եւ նա կայրվի «անմար դժոխային կրակի» վրա: Ստացվում է՝ զուր նա հետացավ նախկին հավատից եւ մկրտություն ընդունեց: Եվ երդումը խախտել ոչ մի կերպ չի կարելի՝ չէ՞ որ երդվեց Զետուու Կիրիսիտոյի անունով: Ինարկե, եթե սուրբ Ֆրանցիսկոսն այստեղ լիներ, դե ինչ-որ կերպ ամենը գլուխ կգար, բայց սուրբ Ֆրանցիսկոսը, դժբախտաբար, բացակա էր: Եթեր գիշեր վաճառականը աչք չէր գոցում: Նա մտնում էր սատանայական շրաները քանդելու միջոց եւ ավելի լավ ոչիմն չիորինեց, քան ցանկացած գնու տարօրինակ ծաղկի անունն իմանալը: Բայց ո՞վ կասի նրան անունը, որը չգիտեր հենց ինքը՝ սուրբ Ֆրանցիսկոսը:

Այդ օրվա ուշ երեկոյան, երբ սպառվում էր պայմանավորվածության ժամկետը, վաճառականը, իր եսքից քարշ տալով պիսակավոր ցլիկին, կամացուկ հայտնվեց քարոզչի տան մոտ: Տունը դաշտի մոտ էր եւ դեմքով առ ճանապարհն էր ուղղված: Քարոզիչը, երեխ, արդեն քնած էր: Լույսի շոր իսկ անգամ չէր ծորում նրա տնից: Շուղում էր լուսինը, սակայն փոքր-ինչ ամպամած էր, եւ անդրբրավետ դաշտի վրա գիշերային կիսախավարի միջից աստ ու անդ երեւում էին մռայլամած բաց-մասնուշակագույն ծաղիկները: Վաճառականն ինչ-որ ծրագիր ուներ, ոչ անքան, ճիշտ է, հուսալի, բայց այդ վայրի տեսքից նա տարօրինակ երկչուսություն զգաց եւ այն է որոշեց ծլկել, քանի դեռ ուշ չէ: Իսկ երբ նա պատերացրեց, որ այդ դրսերի ետեւում քնած է այծի պողերով պարունը, եւ այնտեղ տեսնում է իր դժոխային երազները, արիության վերջին մնացուկները, այդքան մանրակրկիտ հանված, լրեցին նրան: Դե հե հոգեկան թուլությունից չէր զկոտալու, երբ հոգիդ ու մարմինդ ահա-ահա կընկնեն չար ոգու ճանկերը:

Եվ այդժամ վաճառականը, լիովին տրվելով Բիրուձն Մարիամի պաշտպանությանը, անցավ իր ծրագրի իրազործնանը: Իսկ ծրագիրը բավական պարզ էր: Կապև արձակելով, որով նա պահում էր իր պիսակավոր ցլիկին, վաճառականը ողջ ուժով քացի տվեց նրա հետույքին:

Պիսակավոր ցլիկը վեր բռավ, քանդեց հյուսացանկը եւ գնաց տրորելու ողջ դաշտը, ընդ որում՝ շմոռանալով լավ աքացի տալ տան պատին: Դոփյունն ու մոլնօցը, տարութերելով գիշերային մշուշը, տարածվեցին հեռու շորջընողը: Պատուհաններից մեկը բացվեց... Մթության մեջ դեմք չէր երեւում, բաց երեխ թե այնտեղ կանգնած էր քարոզչի կերպարանքով ինքը սատանան: Մոնքի գլխին ցցված էին պողերը: Սակայն վաճառականին, գուցե թե, դա միայն թվաց:

-Այդ ո՞ր անասունն է այնտեղ տրորում իմ բութունը, քնատ գոչեց սատանան, ձեռքերը թափահարելով: Նա չափազանց զայրացած էր՝ ինչ-որ մեկը համարձակվել էր ընդհատել նրա քունը: Բայց վաճառականին, դաշտի ետեւում թաքնված, նրա խոպտ հայույանքը աստվածային ձայն թվաց:

-Այդ որ անասունն է այնտեղ տրորում իմ բութունը:

Հետագա իրադարձությունները զարգանում էին լիովին երջանիկ, ինչպես եւ բոլոր համանման պատմություններում: Գուշակելով ծաղկի անունը, վաճառականը իմա-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

բացրեց սատանային: Ողջ բութունը, նրա դաշտում աճած, նա իրեն վերցրեց: Ահա եւ ամենը:

Բայց այդժամ ես խորհեցի՝ արդյո՞ք աղ իմավորց լեզենդն իր մեջ առավել խորունկ իմաստ չի թաքցնում: Թող որ սատանային չհաջողվեց ստանալ վաճառականի հոգին ու մարմինը, փոխարենը նա տարածեց բութունը մեր ողջ երկրով մեկ: Այսինքն՝ ես ուզում եմ ասել՝ արդյո՞ք սատանայի պարտությանը չեր ուղեկցում հաջողությունը, ինչպես եւ վաճառականի փրկությանը անկումը: Սատանան, եթե ընկնի էլ, զուր չի կանգնի: Եվ մի՞թե այնպես չի լինում, որ մարդը, վստահ, թե իբր հաղթահարել է գայքակությունը, իր համար անսպասելի դրա ստրուկն է դառնում:

Չուզրնթացաբար, շատ համառոտ, կպատմեմ սատանայի հետագա ճակատագրի մասին: Իր վերադարձից հետո սուրբ Ֆրանցիսկոսը պրազան հնգանիստի ուժով քշեց սատանային երկրի սահմաններից դուրս: Բայց դրանից հետո էլ նա, քարոզչի կերպարանքով, հայտնվում էր մեկ այստեղ, մեկ այնտեղ: Համաձայն տարեգրություններից մեկի՝ նա հաճախ էր այցելում Կիոսոն, հենց այն ժամանակ, երբ այնտեղ կառուցվում էր Նամբանձի տաճարը: Մի տարբերակ եւս, իբր Կասին Կոծին, հենց նա, ով ծանակել էր Մացունագու Դանձեին, հենց այդ սատանան էր: Սակայն, որպեսզի ձեր թանկարժեք ժամանակը չխլեմ, ես ձեզ հղում եմ հարգարժան Լաֆլադիոն Խերինի աշխատություններին: Այն բաննից հետո, երբ Տոետոնին եւ Տոկուզավան արգելեցին անդրծովյան հավատը, ոմանք դնու տեսել էին սատանային, բայց հետո նա խսպա անհետացավ: Այդտեղ էլ տարեգրությունների վկայությունները նրա մասին ընդհատվում են: Ափսոս միայն, որ մենք ոչինչ չգիտենք սատանայի գործունեության մասին, երբ նա ճապանիայում հայտնվեց կրկին, Սեյձիից հետո...

Ո-ուսերենից թարգմանություն՝
Վարդան ՖերեծեթՅԱՆԻ

**Դերեք ՄԱՀՈՆ
/Իռլանդիա/**

ԳԼԵՆԳՈՐՍԼԻ

«Հրաշալիքները շատ են, բայց ոչ մեկն առավել չէ, քան մարդ-հրաշալիքը»,
ով ընտելացրել է տերիերը², սպորել ցանկապատին
և հասկացել ցեցուղն օգտագործելու ձեւը:

Սեղմակները ցանուցիր թափված են պատուհանագոզին,
նավաշարը ձգվում է երեքնուկի միջով, լվացքի պարանը
ճոճում է կավճից էլ ճերմակ սպիտակեղենը:

Այժմ մեզ չի սպառնում ոչ մի հրեշ, և հսկաները,
ովքեր պատառոտում էին վեց անգամ տասներկու մղոն հող
և այն ծովը նետում՝ վեր հանելով անհայտ կղզիներ,
այլևս չեն անհանգստացնում մեզ: Այնայսի ձող
ու քար, որոնք մի ժամանակ ուկորներ էին կոտրում, չեն վնասի
այսպիսի միտք ու հմայքի տեր սերնդին:

Սեզ վնասում են միայն բառերը: Այժմ ոչ մի սուրբ ու հերոս,
գիշերը հայտնվելով դավադիր ծովերից, չի բերում
ոչ մի կտանգավոր նշան մեր նոր դարաշրջան.

Նրանց տխուր անուններն երկար կմնան պատմության էջերում:
Անհաշտներն, իրենց մետաֆիզիկական ցավերի մեջ,
կախված են լուսամփոփներից՝ արշալույսի անձայն անձրևի տակ.
շատ բան է մահանում նրանց հետ: Ես մեծ սիրով կզուլերգեմ
այս աշխարհիկ երկնատակի աշխարհիկ ժամանակը,
տերիերն ընտելացնելու ու պարտեզը ջրելու օրերը,
այն հերոսներին, ովքեր պատկերված են՝ ոնց էին պայքարում
իրենց սահմանափակ գոյությունը թակարդից ազատելու համար:
Հարկ եղած դեպքում, եթե այլընտրանք չլինի, ես ևս կապրեմ այստեղ:

1. Գլենգորմի - Հյուսիսային Իռլանդիայի Անտրիմ կոմսությունում գտնվող քաղաք
2. սերիեր-շան ցեղատեսակ

ՏԵՐԵՎՆԵՐԸ

Անսահման ընտրության բանտարկյալները
կառուցել են իրենց տները
անտառից ներքև գտնվող դաշտում
և վայելում են անդորրը եղեմի:

Աշուն է, սմբած տերևները
քերծում են մինչև գետը ձգվող իրենց ճամփան,
ինչպես բռչունները՝ պատուհանները,
կամ տկտկացնում են ճանապարհի վրա:

Ինչ-որ տեղ հետմահու կյանք կա
չորացած տերևների համար,
անտառը լցված է անսահման
շրջուն ու հառաչով:

Կորսված ապագայի երկնի
ինչ-որ մեկուսի անկյունում
կյանքերը, որոնցով առաջնորդվում ենք,
գտել են իրենց իսկ իրացումը:

Ես կցանկանայի լինել
կրակի վերջին թագավորը,
ինչպես այն մարդը, ով իշնում է այնտեղ,
որտեղ գտնվում են երկու խնոցի,

դուրս ցցված թելերով
պայուսակը ձեռքին անհետանում է
մոտիկ նրբանցքում,

կամ այն մարդը, ով
գիշերը նետվում է
շարժվող գնացքից և

քայլում դաշտերի ուղղությամբ,
որտեղ լուսարձակում են կայծողիկները՝
կատարյալ անտեղյակ ամենայն լեզվի:

Այլ ճանապարհով ես

ԳԵՂԱՐՔ ԳՎՐՈՒ 2021

կավարտեմ պատմոթյունը.
ով ապրում է սրով,

մահանում է սրով:
Որպես կրակի վերջին թագավոր, ես
ավելի շուտ կօտարվեմ ավանդույթից

և կմահանամ իմ իսկ ձեռքով,
քան կիավերժացնեմ
բարբարոսությունը:

Ես թագավորել եմ իինք տարի և
այդ ողջ ընթացքում,
ամեն զիշեր արթուն պառկել եմ,

իսկ ցերեկով սողոսկել
սուրբ անտառ՝
բռնասիրոց վախը սրտիս մեջ –

իրագործելու սառը երազանքս՝
անժամանակ վայրի ու
ճենապակե պալատի մասին,

որտեղ մրգակեր ժառանգորդները
ներամփոփում են խիստ
հյուսվածքներում, ծովից հեռու:

Բայց կրակապաշտ
մարդիկ, հավանաբար,
չեն ընդունի սա.

պահանջելով, նրանց պես,
ես էլ տիրանամ աշխարհին
ծովահարսի, սննդուկների եւ
աղյուսապատ պատուհանների՝

չազատելով նրանց
հին անեծքից, այլ երախտապարտ
մեծարելով նրանց էությունը:

ՎՏԱՐՎԱԾ ԱՍՏՎԱԾՆԵՐԸ

Պարուսը՝* մուգ կապույտ Երկրի շողացող հեռավոր աստղը,
վերադառնում է ծով՝ իր մոր մոտ:

Փոքրագույն մասնիկները,
ավազի հատիկներն ու մարմարի փոշին
խուճապի են մատնվում տաք ծովաջրում:

Ամենաերկար գետի ակունքի մոտ
կա անտառի բացատ՝
խոնավ, մշուշոտ վայր,
որտեղ լույսն ընկնում է այուներով,
թռչուններն երգում են պատառոտվող թղթի աղմուկով:

Երկրից հեռու, առևտրային ճանապարհից անդին,
այնպիսինների ու կետերի
երազելու ժամին
ծովերը հառաջում են ինքնապավեն՝
վերապրելով մինչ նավարկության օրերը ձիգ:

Չառիվար արահետից այն կողմ մի հովվաշուն
հանգիստ պառկել է մարած կրակի մոտ՝
չերազելով ոչնչի մասին,
մինչ պատուհանը դանդաղ ճերմակում է՝
լուսավորելով բացած սեղանն ու հագուստը կախ:

Այստեղ լարերը վերջանում են, ճահիճը փոթորկվում է՝
այս ու այն կողմ նետելով խիճ ու զնարբուկ,
փետուրներ ու նարդար,
այն պատսպարում է բազեին ու քնի մեջ
լուս կորսված տեսակների անհույս ճիշերը:

Այստեղ են բաքնվում վտարված աստվածները,
այստեղ նրանք նստում են դարերով
քարերի, ջրերի
և ծառերի տրոփուն սրտերի մեջ,
կորսված իրենց իսկ էռքյան անուրջներում.

Անտեսության զրյական աճ, եղանակային փոփոխություններ,
աշխարհն առանց մերենաների, համակարգիչների
կամ միջուկային երկնքի,
այստեղ միտքը սոսկ քարերի ու իմաստության
փաղաքումն է, հինգ րոպե լուրջունը լուսնածագի պահին:

*Պարուս – Էզեյամ ծովի հարավում գտնվող կղզի, որը պատկանում է Հոմաստանին:

ԱՄԵՆԻ ԽՆՉ ԼԱՎ ԿԼԻՆԻ

Ինչպե՞ս կարող եմ չուրախանալ, եթի ձեղնահարկի
պատուհանից տեսնում եմ՝ ինչպես են ամպերը հեռանում,
և բարձր մի ալիք արտացոլում է առաստաղին։
Կլինեն մահեր, կլինեն մահեր,
բայց կարիք չկա ընդառաջ գնալ։
Տողերը ծեռքից հոսում են հոժարակամ,
թաքնված աղբյուրը արթուն սիրտն է,
արևը ծագում է անկախ ամեն ինչից,
հեռավոր քաղաքները լուսեղ-գեղեցիկ են։
Ես պառկած եմ այստեղ՝ արևաշողերի խոռվության ներքո
և դիտում եմ արշալույսն ու հեռացող ամպերը։
Ամեն ինչ լավ կլինի։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՈՒ ՍՏՎԵՐՆԵՐ

- Ուիլյամ Սքոր, յուղանկար,
Օլոքերի թանգարան

Կապույտ ֆոնի վրա խոհանոցները
ավելի կպայծառանային, դրսում՝
խաղաղ նավահանգիստ ու համր
տնակներ՝ թշվառ ժամանակներից,
պատկերներ՝ ճկուն ու անխռով,
սև թեյնիկ, սև կաթսա։

Հայտնի շատ կառույցներ,
հասարակ ապրանքներ,
նմանատիպ թափաներ,
փոքրիկ զավաթներ ու գդալներ,
քանոց, ձուկկտրտիչ
կահավորված ինտերիերում։

Բայց ծեռքի ու սրտի լարումը պիրկ
արվեստը հասցրեց
աններդաշնակ ձների ու
ներկերի հախուռն երազանքին,
նախագծի կաշուն մոայլության վրա
բազմապիսի սպիտակ գունանյութը

ԳԵՂԱՐԿ ԳԱՐՈՒ 2021

դանակի պես մաքրել ու ջնջել է,
առեղծվածային ուրվագիծը
կարմրափայտ ծառաբնում,
ձախում՝ թեժ բլիթ, աջում՝
սպիտակ ճարպոտ զիծ,
հացն ու կարը՝ ասես հոգեվարքում:

Կոպիտ, հոծ խոզանակ՝
սակայն աղոտավուն, քանզի
դրանց հետևում նշմարվում են
ստվերները նախապատմական,
հոգիները գույնի ու ձևի,
գույքի, դերի, մարմնի –

կարծես ազդարարվել է մահը¹
կանխատեսման ու առասպեկի,
և աշխարհը կրկին սկիզբ է առել
առաջին կուսական այգաբացից՝
ձյունով, մոխրով ու սպիտակեցմամբ,
կրաքարով, սաղափով, գունաքափմամբ,

թղթով, օճառով, փրփուրով և
խոհանոցի հանդեպ կրեմահոտ սիրով,
մակերևույթին փոռված պարագաների
մանրագույն մասնիկներով, ուր
ներկայի երանգներն են և
երկարորեն փնտրված համայնքը:

ՀՈԳԻՆԵՐ

Մենք ապրում ենք մի այնպիսի կյանքով, որին տեղյակ չէին
մեր նախնիները, երբ երգում էին «Վերադառնամք Սորենտո» երգը:
Երեկոյան Պոմպեյից արևմուտք գնալիս երևակվում են
նրա փոքրիկ տները՝ դարեր առաջ կնքված
մոխրե գերեզմանի ու պեմզայի վրա, որոնք
այժմ գտնվում են օրվա ջինջ լույսի ազդեցության ներքո,-
մենք գտանք մի հին հյուրանոց՝ ծովի տեսարանով,
ծովածոցում արտացոլված են Նեապոլի լույսերը,
որտեղ, ցածից հնչող ճայերի ճիշերով սպիտակ
վարագույրները հոգիների պես բափանցում են սենյակ:

Թարգմանություններն անզերենից՝
Քրիստինե ՔոՉԱՐՅԱՆԻ

Հենց ննջելուց առաջ

Ֆելիսիքերտոն ՀԵՐՆԱԾԴԵՍ /Ուրուգվայ/

ԴԱԾՆԱԾՈՒՐԱՅԻՆ ՊԱՏՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ /պատմվածքներ համանուն գրքից/

Բազմիցս, նախքան ննջելս, ես հիշում էի իմ ընտանիքը, ասես աչք դեմ էի անում փորբիկ անցքին ու թարթում էի, որպեսզի լուսավորեմ նրանց իմ տան ետնարակում: Կեսօր էր, ես վերադառնում էի զավառական քաղաքավանից, իսկ նրանք ինձ դեռ չէին տեսել: Նրանք հավաքվել էին ճաշի սեղանի շուրջը ծառերի տակ, եւ ես գիտեի, որ լուսի բժերն ու ստվերներն ընկնում են սփոռոցի վրա, ինչպես մեծ մետաղադրամներ, ամեն անգամ միավորվելով, երբ տերեւները շարժվում են քամու տակ: Կլանված իրենց փորբիկ խնջույքով եւ իրենց փորբիկ երջանկությամբ, նրանք, թվում էր՝ մոռացել էին իմ մասին: Մի գիշեր այդ հիշողությունը կրկին ու կրկին կրկնվում էր, ինչպես ինքնարերական մեխանիզմ՝ նրանք կրկին ու կրկին նստում էին սեղանի շուրջը, թվում էր՝ մոռանում էին իմ մասին: Բայց հանկարծ մեխանիզմը կանգ առավ, եւ ինձ հասու եղավ, որ այդ գլուխները, հակված իրենց ափսեների վրա, իրենց գիտակցության մեջ ունեին իմ կենդանի պատկերը եւ տանում էին այդ պատկերն իրենց հետ, հավանաբար, շատ խիստ տարրերվելով այն բանից, ինչպես դուք կրում եք ձեր շուրջը մեռյալ մարդու պատկերը: Համենայն դեպս, ես իմացա, թե ինչ էր նրանց համար իմ բացակայությունը եւ թե ինչ էր նրանց հետ կատարվում, երբ նրանք հիշում էին իմ մասին: Բայց նաեւ ինչ-որ բան եւս իմացա՝ նոյնիսկ երբ ես անշշունչ բացեցի դրուն այն օրը եւ զննում էի նրանց եղեգի ետեսից, ես արդեն տեսնում էի նրանց, ասես թե հիշում էի նրանց, եւ ես արդեն գիտեի, որ հիշողությունը կզա իմ ետքից: Եվ ես որոշեցի, որ եթե երբեմ ես ստիպված լինեմ նրանցից հետո ապրել, ապա հենց այդպես էլ կիշեմ նրանց որոշակի հեռավորության վրա եւ լուրջան մեջ: Ժամանակ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

առ ժամանակ, երբ հիշողությունը հետապնդում էր ինձ եւ վրա էր հասնում զիշերով, օրվա երանգները ննան էին սովորական բացիկի գույնի, բայց նրանց ժայիտներն անփոփոխ էին մնում:

Իսկ լույսը ոչ ոք չէր վառում

Մի անգամ ինձ հրավիրեցին մի հինավորց տուն՝ պատմվածք կարդալու: Արեւի շողերը դեռ ներքափանցում էին ծանր վարագույրների արանքից, դրանք դանդաղ սահում էին նստած հյուրերի վրայով եւ տարածվում մահացած «այրելիների» լուսանկարներով սեղանի վրա: Ես ճայնիս հետ կապված խնդիր ունեի, ասես կորզում էի նուտաները կոտրված բարձիկներով գործիքից: Առաջին շարքի բազկաքոռների վրա երկու այրի էին նստած, տանտիրուիկները: Նրանք շատ ծեր էին, բայց դեռևս խիտ, փնջած մազեր ունեին: Ես կարդում էի ծովորեն, հաճախ աչքերս վեր բերելով: Ես ջանում էի ամեն անգամ միեւնույն մարդուն չնայել, բայց աչքերս մշտապես վերադառնում էին այրիներից մեկի օձիքի եւ մազափնչի միջին եղած դժգույն հատվածին: Դա հանգիստ դեմք էր, կլանված մեն-միակ հիշողությամբ, որը դեռ ինչ-որ ժամանակ նրա հետ կլինի: Երբեմն նրա աչքերը բվում էին մրտված ակնոցներ, որոնց ետևում ոչ ոք չկար: Ժամանակ առ ժամանակ ես հիշում էի, որ հյուրասրահում պատվարժան մարդիկ կային, եւ ամենայն հնարավորն անում էի, որպեսզի այդ պատմության մեջ կյանք ներշնչեի: Եվ մի անգամ, երբ ուշադրություն շեղվել էր, ես նայեցի լուսամուտափեղկին եւ մի արձան տեսա, որի վրա շարժվում էին աղավնիները: Այնուհետեւ սենյակի խորքում ես մի ջահել կնոջ տեսա, որ գլխով պատին էր հենվել: Նրա ալիքածեն բաշը լայնորեն արձակված էր, եւ ես աչքերով սահեցի դրա վրայով, ասես լրված տան պատի կողըն աճած բույսի վրայով: Ինձանից չափազանց մեծ ջանք էր պահանջվում հիշելու համար այն, որ ես փորձում էի հարորդել այս պատմության մեջ, բայց երբեմն մեն միայն խորքերն ու դրանք որոշակի կերպով կարդալու սովորությունը մերենայական տպավորություն էին բողոքում եւ ծիծառ էին հարուցում: Ես արդեն երկրորդ անգամ աչքերով սահեցի պատին հենված կնոջ մազերի վրայով, եւ մտածեցի՝ արդյո՞ք նա այդ նկատեց: Անհամեստ չերեւալու համար ես նայեցի արձանին: Շարունակելով կարդալ, ես մտածում էի անմեղության մասին, որով արձանը պիտի խաղար այն դերը, որն ինքը չէր կարող ըմբռնել: Հնարավոր է, նա իրեն ավելի մոտ էր զգում աղավնիներին, քան այն ինքնավստահ պերսնամին, որին պատկերում էր, նա չէր առարկում այն բանի դեմ, որպեսզի նրանք ճախրեին նրա գլխի շուրջը կամ նստեին թղթագլանի վրա, որ նա իր կողքին էր բռնել: Հանկարծ ես հասկացա, որ դարձյալ նայում եմ պատին հենված կնոջ գլխին, եւ որ նա հենց նոր փակել էր աչքերը: Ես ողջ ուժով ջանում էի վերադարձնել ինձ այն հուզումը, որ ես ապրել էի առաջին անգամ, երբ կարդացել էի այս պատմությունը՝ այն կնոջ մասին էր, ով ամեն գիշեր ելնում էր կամքջի վրա ինքնասպան լինելու հույսով, բայց ամեն անգամ դեմ էր առնում որեւէ խոչընդոտի: Հանդիսատեսները ծիծառում էին, երբ մի անգամ երեկոյան ինչ-որ մեկը նրան առաջարկություն արեց, եւ նա այնքան վախեցած էր, որ ողջ ճանապարհին վազում էր տուն:

Պատի մոտի կինը նույնապես ծիծառում էր՝ գլուխը աջ ու ձախ դարձնելով, ասես նա բարձի վրա էր պառկած: Այդ ժամանակարներացքում ես արդեն սովորել էի հայացքն նրա գլխից դեպի արձանը տանել: Ես փորձեցի պատկերացնել բնավորությունը, որ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

արձանը պատկերում էր, բայց բավականաշափ լուրջ որեւէ բան չկարողացա հորինել, հնարավոր է՝ նա նույնպիս դադարել էր իրեն նույնքան լուրջ ընդունել, ինչպես նախկինում, եւ հիմա անկացնում էր ժամանակը աղավնիների հետ խաղաղությունը: Ես զարմացա, երբ մարդիկ նորից ծպտացին իմ խոսքերին: Ես նայեցի այրիներին եւ նկատեցի, որ ինչ-որ մեկն աչք է ածում տրտում աչքերից նրա, ով, ոնց որ թե, ծխագույն ակնոց էր կրում: Մի անգամ, հայացք գլուխը պատին դեմ տված կնոջից կտրելով, ես նայեցի ոչ թե արձանին, այլ մյուս սենյակ, որտեղ ինձ թվաց, որ ես տեսնում եմ հոր՝ սեղանի վրա: Հանդիսատեսներից ինչ-որ մեկը հետևեց իմ հայացքին, բայց դա լոկ կարմիր եւ դեղին ծաղկվերով ծաղկաման էր, որի վրա փոքր-ինչ արեւի լույս էր ընկել:

Երբ ես կարդալն ավարտեցի, ինձ շրջապատեց աշխատացած ամբոխը՝ հարցերով եւ մեկնարանություններով: Մի պատկառելի շենքլմնն սկսեց ինձ պատմել մի պատմություն մեկ այլ կոնց մասին, որ ինքնասապան էր եղել: Նա ուզում էր իրեն ինչպես հարկն է արտահայտել, բայց համապատասխան բառերը չէր գտնում եւ անընդհատ հեռանում էր առ բոլորածիր շարժումներն ու շեղումները: Ես նկատեցի, որ հասարակությունը սկսեց համբերությունը կորցնել՝ մենք բոլորս կանգնել էինք, շմանալով, թե ձեռքներս ուր խորենք: Այլրածեն բաշով զահել կինը մոտեցավ ու միացավ մեզ: Ես նայեցի նրան, իսկ հետո արձանին: Ես չէի ուզում լսել այդ շենքլմննի պատմությունը, որովհետեւ նրա անհմուտ որսորդությունը բառերի ետևից ինձ համար հիմքանդագին էր՝ արձանն ասես սկսեց խփել աղավնիներին: Բայց դուրս գալիք բուր համառության տակից, որով նա շարունակում էր քրթմնջալ, կարծես թե ուզում էր ասել. «Ես քաղաքացես եմ եւ կարող եմ խոսր կամ պատմություն հորինել ցանկացած դեպքի համար»:

Լողների մեջ կար ճակատի վրա տարօրինակ նշանով մի երիտասարդ՝ միին բժով, որ ձգվում էր նրա նորացող նազերի գծի ետևում, ասես ստվերը խիստ մորուքի՝ հենց նոր սափրած ու շպարած: Ես նայեցի ալիքածեն բաշով կնոջը, եւ, ի զարմանս ինձ, նա նույնպես սեւեռվել էր իմ մազերի վրա: Հենց այդ պահին քաղաքագետն ավարտեց իր պատմությունը, եւ բոլորը ծափ զարկեցին: Ես չկարողացա ինձ ստիպել նրան շնորհավորել: Այրիներից մեկն արդին ասաց. «Խնդրում եմ, նստեք»: Մենք բոլորս նստել էինք ավելի կամ պակաս ընդհանուր թերեւացման հոգոցով, բայց ես ստիպված եղա կրկին ելնել, երբ այրիներից մեկը ներկայացրեց ինձ ալիքածեն բաշով աղջկան, որը, պարզվեց, նրա ազգականուին էր: Ինձ իրավիրեցին նստել մեծ բախտի մեջտեղում, ազգականուին եւ ճակատին նշան ունեցող երիտասարդի միջեւ: Ազգականուին պատրաստվում էր ինչ-որ բան ասել, բայց երիտասարդը ձեռքը բարձրացրեց, նրան լոելու նշան անելով: Դիմելով ինձ, դեռեւս, հովանոցի կողերի պես քամու տակ ծոված մատներով վեր ցույց տալով, նա ասաց.

«Գրագ կգամ, որ դուք այն մենավոր մարդկանցից եք, որոնք միայն ծառի հետ են ընկերություն անում»:

Ես մտածեցի՝ արդյո՞ք նա ճակատը չէր սափրել, որպեսզի ճակատը լայնացներ, եւ ինձ ստոր զգալով, պատասխանեցի:

«Իսկ դու դրան մի հավատա: Դու չես կարող ծառը հետդ գրոսանքի տանել:

Մենք երեքս էլ ծիծաղեցինք: Նա ետ տարավ իր սափրած ճակատն ու ասաց.

«Ինչ ծիշտ է՝ ծառը ընկեր է, որ միշտ այնտեղ է, որտեղ դու նրան քողել ես:

Այրիները կանչում էին իրենց ազգականուին: Նրանք ծամածովելով ելան, եւ երբ նա հեռանում էր, ես հանկարծ հասկացա, որ նա ծանրամարմին է ու դաժան: Ես շրջեցի եւ այլ մի երիտասարդի տեսա, ում ինձ ներկայացրեց նա, ով սափրած ճակատով

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Էր: Նա հենց նոր սանրվել էր ու ջրի կաթիլները բողել էր իր մազերի ծայրերին: Մի անգամ, երբ ես մանուկ հասակում այդպես սանրում էի մազերս, տասու ինձ հարցրեց: «Կովը լիզո՞ւմ է քեզ»: Նոր եկածը նստեց ազգականուհու տեղն ու սկսեց բողոքել.

-Այս, այդ անվերջանալի պատմությունը: Այդ ինչ սարսափելի մարդ է: Եվ այնքան համատ:

-Իսկ դու, թանկագինս, այնքան կանացի ես,- կամենում էի ես ասել, բայց դրա փոխարեն ես հարցրի.

-Իսկ նրա անունն ի՞նչ է:

-Դուք դեռ դրա մասին եք խոսում:

-...Այդ համար մարդը:

-Այս, ես մոռացել էի: Դե նա այն իին ընտանիքներից մեկից է: Նա քաղաքագետ է եւ միշտ մտնում է գրական մրցույթների ժյուրիի մեջ:

Ես որսացի ճակատի վրա նշանով երիտասարդի հայացքը, ով ուսերը բորբեց, ասես ասելով. «Այդպիսին է կյանքը»:

Ազգականուին վերադարձավ, վար բերելով կանացակերպ երիտասարդին քախտի վրայից: Քանի դեռ նա քաշում էր նոր ձեռքից, այնքան ուժգին թափահարելով, որ ջրի կաթիլները ելան քածկոնի վրա, կինն ասում էր.

-Դե, ես քեզ հետ համաձայն չեմ:

-Դե իսկ ինչո՞ւ ոչ:

-...Եւ ես էլ զարմացած եմ, որ դուք մտածում եք, թե իբր ծառը չի կարող մեզ հետ զրոսանքի գնալ:

-Բայց ինչպե՞ս կարող է դա պատահել:

-Կրկնվելով երկար քայլերով:

Մենք գովեցինք նրա զարաֆարն, եւ նա ոգեւորվել էր.

-Կրկնվելով պողոտայի երկայնքով, նա մեզ ուղի է ցուցանում: Այնուհետեւ բոլոր ծառերը ծառույթում գլուխներով միավորվում են, որպեսզի զննեն մեզ: Եվ երբ մենք մոտենում ենք, նրանք քացվում են, որպեսզի մեզ ճանապարհ տան:

Կինն այդ ամենն արտաքերեց որպես կատակ, որպեսզի շատ ոռմանտիկ չքվար, եւ հածույթից ու շվարմունքից շառագունեց:

Հնայքը խախտեց կանացակերպ երիտասարդը.

-Բայց զիշերն անտառում ծառերն ամեն կողմից մեզ վրա են հարձակվում: Ոմանք օրորվում եւ տարութերվում են, ասես ահա-ահա մեզ վրա կընկնեն, իսկ մյուսները զայրում կամ իրենց ճյուղերով բռնում են մեզ:

Ազգականուին չկարողացավ զսպել քացականչությունը.

-Դե, եթե դա ձյունանուշիկը չե՞:

Եվ քանի դեռ մենք ծիծառում էինք, նա ասաց, թե ուզում է ինձ հարց տալ, եւ մենք զնացինք հարեւան սենյակ, որտեղ ես տեսել էի ծալկամանը: Նա սեղանի վրայից հակվեց դեպի ինձ մազերի մեջ խրելով, ու ասաց.

-Ինձ ճիշտն ասեք: Ինչո՞ւ կինը ծեր պատմությունից ինքնասպան եղավ:

-Վախենամ, դուք ստիպված կլինեք իրեն այդ մասին հարցնել:

-Իսկ դուք չի՞՞ կարող նրան իմ մասին հարցնել:

-Ոչ ավելին, քան ես կկարողանայի ինչ-որ քան խննդել երազի կերպարանքից:

Նա ժպտաց ու աշքերը վար բերեց, եւ ես լավ զննեցի նրա մեծ բերանը: Թվում էր՝ ծախտը կարող է նրա շորթերը հավերժորեն ծգել, բայց ես հածույթով աշքերս սահեց-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Ի դրանց ողջ տաճուկ կարմիր մակերեսի վրայով: Գուցե թե, նա զննում էր ինձ իշեցրած քարքիշների միջից կամ մտածում էր, թե արդյո՞ք իր լրության մեջ ինչ-որ մեղավոր բան չկա, որովհետեւ նա գլուխը կրծքին իշեցրեց ու դեմքը քաքցրեց: Այժմ նա ինձ ցույց էր տալիս իր փարբամ հերազանգութերը: Երկու ալիքների միջեւ երեւում էր գանգամաշկի կտորը, եւ դա ինձ իշեցրեց հավի կաշին, երբ քամին ծեծում է նրա փետուրները: Ինձ դուք էր գալիս այդ գլխի մասին մտածելը, որպես մեծ, տաք, մարդկային հավի մասին՝ նա քերուշ ջերմություն կարտարերեր, իսկ մազերը նման կլինեին շատ բարայիկ փետուրների:

Սորաքույրներից մեկը՝ ոչ այն, որ մրոտած աչքերով էր, մեզ երկու փոքր ըմպանակ լիկյոր թերեց: Ազգականուիկն գլուխը քարձրացրեց եւ մորաքույրն ասաց.

-Զգուշացիր դրանից, նա աղվեսի պես խորամանկ է:

Ես իշեցի հավի մասին ու ասացի.

-Քայց չէ որ մենք հավաքնում չենք:

Ինձ հետ առանձին մնալով, երբ ես լիկյորը փորձեցի՝ այն շատ քաղցր էր ու փորս տակնուփա էր անում, ազգականուիկն հարցրեց.

-Իսկ դուք երեք ապագայով չե՞ք հետաքրքրվել:

Նա շուրթերը կնճռուտեց, ասես պատրաստվելով դրանք խցկել իր բաժակի մեջ:

-Ոչ, ինձ ավելի շատ հետաքրքրում է, թե ինչ է տեղի ունենում տվյալ պահին ուրիշ մարդու ներսում կամ թե ինչ ես իհման կանեի, եթե ինչ-որ այլ մի տեղ լինեի:

-Ասս ինձ, թե դու ինչ կանեիր, եթե իհման ես այստեղ չլինեի:

-Դե ընդհանրապես ես իմ ըմպելիքը կցնեի այս ծաղկամանի մեջ:

Երկու այրիները միմյանց էին սեղմվել հյուրասենյակում, իսկ նա, որ մրոտ աչքերով էր, ականջը վար էր թերել, որպեսզի լսեր քրոց համառ շշնջողը: Ծոռան փոքրիկ դաշնամուրը լարից ընկած էր: Ես չգիտեի, թե ինչ նվազեմ, եւ այդ րոպեին, երբ ես փորձում էի մի քանի նոտա վերցնել, մրոտ աչքերով այրին հեծկլտաց, եւ մենք բոլոր լուցինք: Քույրն ու ազգականուիկն նրան օգնեցին սենյակից դուրս գալ: Մի րոպեից ազգականուիկն վերադարձավ ու ասաց, թե իր մորաքույրը տանել չի կարողանում երաժշտության ձայները ամուսնու մահից հետո՝ նրանք մինչեւ խոր ծերություն սիրահարված էին իրաք:

Հյուրերից ունանք արդեն գնում էին, իսկ մյուսները խտացող մթնշաղում սկսեցին ավելի կամացու խոսել: Ոչ մեկը լույսը չվառեց:

Ես վերջիններից մեկն էի գնում, գայթելով կահույքի վրա: Նախասենյակում ազգականուիկն կանգնեցրեց ինձ ու ասաց.

-Գուցե թե դուք ինձ համար ինչ-որ քա՞ն անեք:

Քայց հետո նա, իմ բաճկոնի թերից բռնվելով, պարզապես գլխով հենվեց պատին:

Աննայի դեմքը

I

Ի լրումն այն բանի, որ ես ապրում եմ իրերն ու ճակատագիրը նույնպես, ինչպես եւ այլ մարդիկ, ես նաև ապրում եմ ճակատագիրը միանգամայն այլ կերպ: Երբ ես զգում էի միեւնույնը, ինչ եւ մյուսները, իրերը, մարդիկ, գաղափարները եւ զգացողություննե-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

ըր, դրանք կապված էին իրար, եւ դրանց բոլորի վրա ճախրում էր անպարզ, անհայտ ճակատագիրը, դաժան կամ բարեհամբոյր, որն ուներ իր նպատակը: Այդ նպատակն այնքան քճայքոտ էր, որ ոչ մեկը չէր կարող կանխատեսել: Այդ ճակատագիրը միշտ շարժման մեջ էր եւ ամենից առաջ արտասվոր մեկնարաբանություն ուներ: Անշարժ իրերը շարժման մեջ էին մտնում եւ գուգորդվում էին դրան, եւ դրանք ավելի շուտ մարդիկ էին, քան առարկաներ: Մեկնարաբանություններում ինչ-որ անհանգիստ հույզ կար, եւ մեկնարաբանության զարգացմանը համընթաց հույզն աճում էր՝ երբ ես տղեկ էի եւ սկսել էի արտասվել, սկսվեցին իմ տիտրության մեկնարաբանությունները, եւ ես շարունակում էի լալ, մինչեւ որ դրանք ավարտվեին:

Հենց այդ ճակատագրում ես նույնպես տարբերվում էի մյուս մարդկանցից՝ երբ ինչ-որ տիտուր կամ ուրախ քան էր պատահում, թվում էր, թե մյուսները, իրենք իսկ այդ չփառակցելով, արդեն պատրաստի ունեին իրենց մեկնարաբանությունները. դրանք մեկն միավորվում էր նրանց հույզերին, եւ նրանք տեղնուտեղը ծիծաղում կամ արտասվում էին: Իմ մեկնարաբանությունը ուշացած էր, ասես թե ես պիտի զրոյից սկսեի, եւ ինձանից որոշ ժամանակ պահանջվեց, որպեսզի ծիծաղեմ կամ արտասվեմ: Այլ դեպքերում մեկնարաբանությունն առ ինձ չէր զայխս, եւ ես սկսում էի ապրել իրեն ու ճակատագիրը այլ կերպ, յուրովի առանձնահատուկ՝ իրերը, մարդիկ, գաղափարներն ու զգացողությունները միջյանց հետ ոչ մի ընդհանուր քան չունեին, եւ դրանցից յուրաքանչյուրի վրա կար կոնկրետ ճակատագիրը: Այդ ճակատագիրը ոչ դաժան էր եւ ոչ էլ բարեգործ, եւ այն ոչ մի նպատակ չուներ: Ամեն ինչում ինչ-որ լուր հուզում էր զգացվում. եւ շարժման մեջ գտնվող մարդկային էակները ավելի շուտ օրյեկտներ էին, քան մարդիկ: Ապրումի այդ եղանակի հույզը նրբերանգի մեջ էր ինչ-որ հիվանդագին եւ ինչ-որ բերկրալի քանի միջեն, ինչ-որ անշարժ եւ շարժման մեջ գտնվող քանի միջեն: Եվ թեպետ այդ առարկաները միջյանց հետ ոչ մի ընդհանուր քան չունեին զուգորդային մշտածողության մեջ, դրանք կապված էին զգացողությանը, որը դիտցիատիվ էր, անկարգ ու անհերեթ: Մի զաղափարը մյուսի կողքին, ցավը հաճույքի կողքին, եւ ինչ-որ քան եւս ինչ-որ շարժման մեջ գտնվող քանի կողքին իմ մեջ ոչ մի մեկնարաբանություն չէր հարուցում՝ իմ մեջ հայեցման եւ հանգիստ հույզի դիրքն էր բոլոր այդ իրերի նրբերանգների առաջ:

II

Տունն իմ կեցած էր բլրալանջին: Բայց ամենից շատ ինձ դուր էր զայխս սալիկներով պատված ներքնարակը: Այդ ներքնարակը այնքան բնորոշ էր իմ տան համար, որ եթե ես տեսնեի այդպիսի մեկը եւս ինչ-որ մի տեղ, այն ինձ կսրտնեղեք, եւ ես երբեք ինձ այդքան գեղեցիկ չէի գտնի: Ես հաճախ էի քայլում իմ ներքնարակով, բայց երբեք ուր չէի դնում ճաքերի վրա: Ես այնքան էի ընտելացել դրան, որ եթե նույնիսկ հատեի ներքնարակը, ապա ճաքերի վրա ուր չէի դնի:

Այն ժամանակ ես վեց տարեկան էի, եւ մի անգամ առավոտյան ինձ մոտ մի ուրամյա աղջիկ եկավ: Նրա մայրը մորս ընկերուիին էր, եւ նրանք վարուց չէին տեսնվել: Սիմյանց ողջունելուց հետո մեր մայրերը մեզ մենակ բռնեցին, մտածելով, թե մենք շուտով կընկերանանք: Բայց աղջիկն ինձ վրա թքած ուներ, եւ ես իսկապես չէի հասկանում, թե ինչ է կատարվում: Նրա անունը Աննա էր, եւ նա ոչ քմահաճ էր, ոչ էլ տաղտ-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

կայի: Բայց նա շատ մեծ սեւ աչքեր ուներ, եւ նա ամեն ինչին նայում էր անկաշկանդ եւ անամոր հետաքրքրությամբ: Ես նայում էի նրան, եւ նա նայում էր շուրջն ամեն ինչի, ասես ես այնտեղ չկայի: Այդ պատճառով ես գնացի մորս ասելու, թե նա ինչին ասես նայում է: Երբ ես վերադարձա պատիո, Աննան անում էր միեւնույնը, ինչ ես՝ նա քայլում սալիկների վրայով, ոտք չդնելով ճաքերի վրա:

Ճաշին մենք ընկերացանք, եւ նրան ինձ մոտ նստեցրին, բայց քանի դեռ նա ուտում էր, նա ինձ նայում էր այնպես, ասես ինձ ապուշ էր համարում: Տարօրինակ լուրջուն տիրեց, որպիստեղ սեղանի շուրջը նստած մարդիկ դեռևս այնքան լավ իրար չեն ճանաչում: Աննան սկսեց նայել նրանց եւ զգալ տարօրինակ լուրջունը, բայց ակնքարք անց նա կամեցավ խախտել այդ լուրջունը՝ նա նայեց ինձ, որպեսզի տեսնի՝ արդյո՞ք ինձ հետ էլ նույնը չի կատարվում, եւ թեև նա այդ չհայտնաբերեց, նա չկարողացավ ծիծառը զսպել ու անամոր ծիծառեց: Նրա մայրը կճմբեց նրան, բայց ես արդեն սկսել էի գայթակղություն ապրել: Երբ ես նորից նայեցի նրան, նա լալիս էր, իսկ երբ նա կրկին նայեց ինձ, մենք երկուս էլ քրքացինք:

III

Սի քանի օրից վրա հասավ տոնը, եւ առավոտը շատ հաճելի էր: Մարդիկ, որ բլուր էին բարձրանում իմ տան առջեւ մայթով, շատ ուրախ էին: Բայց իմ տանը շատ տիխրություն կար՝ մահացել էր պապս: Ես հասկացա այդ, երբ ելա՝ նրանք ինձ պատմեցին, թե ինչպիսին էր պապս նախկինում եւ ինչպիսին մենք կինենք հետո առանց նրա: Ես ողջ ուժով ջանում էի պատկերացնել այն, ինչ նրանք ինձ ասում էին, բայց իմ երեւակայությունն այդքան շատ կոնկրետ չէր, եւ ուս ինձ այն ցավը չպատճառեց, ինչը որ պիտի պատճառեր:

Երբ ես առաջին անգամ տեսա նրան իր սենյակում, որտեղ անցնում էր հոգեհացը, իմ մեջ տարօրինակ տպակորություն առաջացավ, բայց ոչ սարսափից: Ես նաև իշշում եմ, որ միանգամից դրանից հետո ես ու մայրս մոտեցանք գրասեղանին եւ առաջին անգամ տեսանք, թե ինչպես են նամակը մոմով կնքում: Ավելի ուշ, դեռ շատ անգամ, ես գալիս էի այն սենյակ, որտեղ պապս էր: Սի անգամ հայացքով հանդիպեցի Աննային եւ նրա ծիծառին, բայց ես արդեն գիտեի ինչպես է նա ծիծառում, ինչպես է նրան դուր գալիս խախտել պապս լուրջունն ու մնացյալների լուրջունը: Մեկ այլ անգամ ճակատագիրը յուրակերպ փորձեցի՝ ես կանգնել էի միջանցքում, աչ կողմի սենյակում՝ ընտանիքս լալիս էր եւ Աստծուն էր կանչում՝ երբեմն նրանք մի ակնթարք դադարում էին հեծկլտալ, որպեսզի ազատություն տային իրենց մեկնարանություններին, իսկ հետո կրկին սկսում էին արտասվել՝ ճախ կողմի սենյակում պապս էր, ով թքած ուներ մյուսների վրա. մայրին մարդիկ քայլում էին շատ զվարք, եւ նրանք թքած ունեին այն բանի վրա, որ տեղի էր ունենում ներսում. ինչ-որ այլ մի տեղում Աննան, երեւի թե, ծիծառում էր մյուսների լուրջան եւ իմ պապի լուրջան վրա, որովհետեղ նա մահացած էր:

Այնուհետեղ ես ամեն ինչ փորձության ենքարկեցի տարօրինակ միաժամանակայնությամբ՝ մի սենյակում՝ մեկնարանությունների եւ հեծկլտոցի շարժումն էր, մյուսում՝ պապիս եւ մոմականների անշարժ լուրջունը /ի բացառյալ մոմների փոքրիկ կրակների, որոնք միակ առարկաներ էին, որոնք շարժվում էին այդ սենյակում/, եւ աղմուկն ու զվարքությունը մայթի վրա, եւ ծիծառը, որը ես պատկերացնում էի ինչ-որ տեղ Աննա-

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2020

յի մոտ: Այդ բաներից եւ ոչ մեկը ոչ մի ընդհանուր բան չուներ մյուսի հետ՝ ինձ թվում էր, որ դրանցից յուրաքանչյուրն ինչ-որ իմաստով ապշեցնում էր ինձ, ինչպես եթե դրանք նոտաներ լինեին, որոնք եւ ապրում էի բոլորը միատեղ, ինչպես ակորդ, եւ որ ժամանակի հոսքի հետ ոմանք շարունակում էին հնչել, իսկ մյուսները փոխվում էին: Ես ոչ մի մեկնաբանություն չունեի այդ առքիվ, եւ մյուսների ճակատագիրը իրենց մեկնաբանություններով ու զգացողություններով եւս մի նաև էր իմ առանձնահատուկ ճակատագրի՝ բոլոր այդ բաները զայխ էին առ ինձ միաժամանակ եւ միմյանց միջեւ գոյավորում էին ոդքմը. այդ ոդքմն ինձ տալիս էր ճակատագրի զգացողությունը, եւ ես մնում էի անշարժ, առանց ֆիզիկական կամ մարդկային բաների նասին մեկնաբանությունների:

IV

Երբեմն ես որոշ բաներ լավ էի անում՝ այդժամ մեծահասակները գովում էին ինձ, որպեսզի քաջալերեին. ինձ դուր չէր զայխ այդ փոքրիկ խաղն ու ես դադարեցի այդ բաները լավ անել: Համանման մի բան տեղի էր ունենալ, երբ նրանք ուզում էին ինձ զաղափար կամ զգացողություն ներարկել, եւ դա, հնարավոր է, պատճառներից մեկն էր, որով իմ դատողությունները ենթագիտակցարար անջատվեցին, որպեսզի ես կարողանայի գիտակցել, որ պապս մահացել է:

Սզի առաջին օրերին իմ տանը նոր կյանք սկսվեց, հովիշ եւ անհարմարավետ, եւ այդ նոր իրականության դաժանությունը շարունակում էր ցավազրկել իմ այն բանի ընկալումը, ինչ տեղի էր ունեցել: Բայց շատ օրեր անց, երբ ամեն ինչ ավելի հանդարտվեց եւ ավելի նախկինին նման, ես մեծ տիկուրյուն զգացի պայխ համար՝ ես հանգիստ սկսեցի գիտակցել, այն մասը, որ ինձ չէր դիպչում նտքով, բայց միաժամանակ ստիպում էր ինձ մտածել: Երբ համարյա թե մքնել էր, իմ կարուն ուժնացաւ, եւ ես արտավեցի: Աննան ինձ հարցրեց՝ ինչո՞ւ եմ ես լախս, եւ ես բավականաշափ հիմար էի, որ պատասխանեի նրան՝ նա մի բանի օր շարունակ ծիծաղում էր: Բայց հաջորդ օրը նրա մեկնաբանությունը ձգվեց՝ մենք խաղում էինք պարապուտում. ես օգտվեցի այն բանից, որ նա ինձ մեջքով էր կանգնած, եւ մի մեծ փայտով թեթեակի խփեցի նրա գիշին. առանց շրջվելու նա բոլորում էր, բայց երբ շրջվեց ու տեսավ փայտը, որով ես խփել էի նրան, նա արտավեց, այդժամ ես ծիծաղեցի:

Սի բանի օր հետո Աննան եւ նրա մայրը լրեցին մեր տունը. ես ու մորաքույրս գնացինք նրանց նավահանգիստ ուղեկցելու: Ես չէի զգում, որ Աննան հեռանում է, թեև այդ օրը լայխս էի, բայց ինչ-որ այլ բանի համար էի արտասկում՝ այն բանի համար, թե ինչ ուժով էր հնչում շոգենավի շշակը. դրա բափանցասրությունը միշտ իմ մեջ այնային ֆիզիկական ցավ էր հարուցում, որ ես լախս էի նոյնքան վճռականորեն, ինչպես ծիծաղում են, երբ ինչ-որ մեկն ավելի քան բավականաշափ պատճառներ ունի դրա համար: Ավելի ուշ ես հասկացա, որ, բանի դեռ ես լախս էի, բոլոր իմ զգացողությունները կանգնեցված կամ լիովին նվիրված էին լացին եւ, հնարավոր է, այդ պատճառով ես չէի մտածում, թե Աննան հեռանում է:

V

Սի անգամ կեսօրին, երբ ես տասնինագ տարեկան էի, Աննայի մայրը վերադար-

ԳԵՂԱՐ ԳՎՐՈՒ 2020

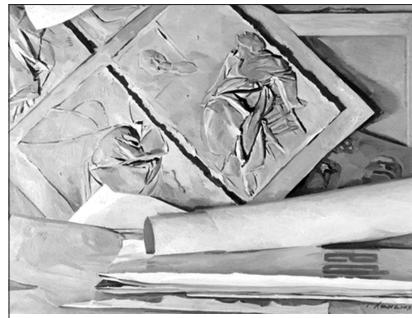
ձավ մեր տուն: Պարզվեց, որ Աննան մինչեւ վերջին ժամանակները գտնվում էր գժանոցում՝ թժիշկներն ասել էին, թե դա ժամանակավոր է, եւ նրան հանգիստ ու մաքոր ող էին նշանակել. ահա թե ինչո՞ւ նրա մայրը եկել էր խնդրելու մորս իրեն բույլատրելու որոշ ժամանակ մեզ մոտ ապրել:

Մի քանի օրից, արեւոտ մի օր ելնելով բանջարանոց, ես դեմ առա Աննային ու նրա մորը: Աննայի ծիծաղը նման էր նախկինին. նա ծիծաղում էր, սպասելով, որ ես կզարմանամ, բայց անում էր այդ առավել նրբանկատությամբ եւ նվազ վայրի էր թվում. նա շատ բարձրահասակ էր, նիհար եւ շատ լավիկը. հետո մենք երկուսս էլ ծիծաղեցինք, որովհետեւ չէինք կարողանում միմյանց հաճրույրով ողջունել, բայց մեր մայրերը սկսեցին հիշել, եւ մենք էլ հիշեցինք: Որոշ ժամանակ անց ինձ դժվար եղավ հավատաւ, որ Աննան խելազար է. նա անհամենատ ավելի լավ էր դաստիարակված, ավելի խելամիտ էր, բայց ես, միեւնույն է, գգում էի, որ նա շեղվելու եւ ամեն ինչին անամոք հետաքրքրությամբ նայելու հակում ուներ. միաժամանակ ինձ թվում էր, թե նա վախենում եւ ափսոսում է դրա համար՝ նրանք կարող են նրան բազմից կճճել, որպեսզի շտկեին նրա վարքը,- բայց ես սպասում էի, որ նա հանկարծ կտրվի հետաքրքրասիրությանը:

Մի երեկո Աննան արագ բերեց ափսեները. նա շատ լուրջ էր, եւ նրա դեմքը ուռած էր: Ծուտով ուտելուց հետո նրանք ստիպեցին նրան պառկել, եւ այդժամ մենք պառկեցինք. Եղբայրս ու ես քնում էինք փորքիկ սենյակում, որի միջով կարելի էր անցնել, որպեսզի լոգասենյակ ընկնեիր. սենյակի մեջտեղում հագուստի շատ մեծ կախիչ կար: Գիշերվա երկուսին Աննան զիշերանոցով մտավ սենյակ. նա լոգասենյակ էր զնում, մոմք ձեռքին բռնած. երբ նա վերադարձավ, ապա կանգնեց իմ մահճակալի մոտ ու սեւեռում նայեց ինձ. հանկարծ նա ժպտաց, եւ նրա ժպիտը նոյնպես սեւեռում դարձավ. նրա խելազար, համար ժպիտին միացան ստվերները, որը նրա դեմքին մոմի լույս էր նետում: Հենց որ ես նրան տեսա, իմ մեջ պատրաստ էր իմ մեկնաբանությունը, եւ ես բախսու փորձեցի, ինչպես եւ մյուսները. ես զգացի, թե ինչպես արյունը գլխիս մեջ հորդեց, ես նրա ժպիտին պատասխանելու պահանջ զգացի. ես այնախիս զգացողություն ունեի, թե գտնվում եմ հավասարակշռության մեջ այն բանի միջեւ, որ լիովին նրա նման լինեմ, եւ այն բանի, որպեսզի լինեմ խաղաղ, ինչպես ես ինքս, բայց այնուհետ ես հակագրեցի՝ սկսեցի մտածել, որ չեմ կարող կիսվել այդ մասին իմ ողբերգական մեկնաբանությամբ այդ պահին եւ ոչ մեկի հետ, որ ես պիտի սպասեմ հաջորդ օրվան. այդժամ ես նրանց կպատմեմ բոլոր մանրամասները, չմոռանալով նաեւ մոմի լույսի մասին նրա դեմքի վրա, եւ ես կծիծաղեմ այն զարմանքի վրա, որը դա կրողնի նրանց մեջ:

Անգլերենից թարգմանեց
Վարդան ՖերեծեմՅԱՆ

**ՄԵԽՆԱ ԷԼՖԻՆ
/Ուելս/**

ՄՇՈՒԺԱՊԱՏՈՒՄ

*Սիա այն ամենն, ինչ զիտեմ Ուելսի մասին Զեզնից՝
դաշտեր, ող, անձրև:
Արանջա Ուրբետաքիսկայա
Բանաստեղծի հետ շփման ժամանակ*

Մենք չենք հասկանում կարիլների անտես նշանները,
որոնք մշուշում են մեր աչքերը,

օդի միջի այս մշուշապատումը,
որ խառնում է բախտը հավատքի հետ:

Եզակի կարիլը, թվում է՝ բավարար է
շեղվելու համար, ինչպես ցուցահանդեսում

դրված մուգ բաժակը
կգայթակղեր մեզ:

«Այն ամենն, ինչ զիտեմ Ուելսի մասին», - ասում եք Դուք:
Մի՞թե սա է մեր պատմոթյունը:

Ինչո՞ւ պետք է լինենք մշուշի մարդիկ՝
մեզ զգալով ցնդող հեղուկի պես:

Դարեր առաջ մենք եկանք այստեղ, և դեռ
Առ օրս շփոթված ենք առեղծվածներից,

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2020

նրանցով, սակայն, երբեք չենք տարվել
և հավիտյան չենք տարվում մենք:

Բայց ահա որտեղ ենք մենք երազում
մեր արարման ամեն մի ակրի համար,

ու որտեղ է հնչեղ քարը այն, որին կանգնած ենք
մինչքեմքի* ժամանակներից:

Այսօր հավաքում ենք հոտը մեր -
նույնիսկ նրանց, ովքեր ցանկանում են կորչել:

Նրանք ոչ մի զադոնիք չեն նշմարում
աշխարհի խառը եղանակներում:

Դաշտեր, օդ, անձրև՝ ինչպես ասում եք,
և մեր պահմտոցին լեռների մեջ,

բայց երբեկցե
մեր աչքերը հանկարծ
վեր կհառենք
վերահաս տապից:

*Մինչքեմքի ժամանակաշրջան- երկրակեղեկի հնագույն հաստվածքները և նրանց առաջացմանը համապտախանող ժամանակաշրջանը, որը կազմում է Երկրի երկրաբանական պատմության մոտ 6/7 մասը: Մինչքեմքի տևողությունը, արդի տվյալներով, որոշվում է մեզ հայտնի հնագույն (մոտ 3500 մյա տարի հասակ ունեցող) երկրաբանական գոյացումների առաջացման ժամանակից մինչև քեմքրիի ժամանակաշրջանի սկիզբը (մոտ 570 մյա տարի առաջ), այսինքն՝ կազմում է ավելի քան 2900 մյա տարի:

ՄԱՏԱՆԻՆ

1

Արյունահանված, զոված:

2

Մաքրված, ծևավորված,
կողպեք երկու մատների համար, ձեռք-ձեռքի,
մի ճակատագիր:

ԳԵՂԱՐՄ ԳԱՐՈՒ 2020

3

Մեր երկարամազ օրերին
մենք կծիծաղեինք սուրբ ծեսերի վրա,
մատանու ցուցամոլ փայլի վրա,
ստորագրությամբ կհրաժարվեինք կյանքից
մեկ այլ կյանքի համար,
մենք կծաղրեինք տարեդարձները,
հպարտ տոնակատարությունները,
կիշեինք առավոտը հետո,

և չնայած մենք վայելել ենք մեր օրինյալ օրը
վկաների առաջ,
փոքրիկ մատանին իր տեղը գտավ փակ տուփի մեջ,
որպես մի պարզ զարդ, մի հուշանվեր:

Քառասուն տարի անց
մենք նայում ենք դրան,
և մեր մատները մեկն արկվում են,
ձեռքներս քննուշ իրար են դիաչում, և
մենք ծիծաղում ենք ինքներս մեզ վրա:

4

Ո՞ր ոսկե մատանին կարող է շափել
բաքնված մատնահետքերը
կյանքի:

5

ԱՅՐԻ ԿՆՈԶ ՍԱՏԱՆԻՆ

Նա կորցրել է հիշողությունը
կորցրել իր տունը,
տեղափոխվել ծերանց,
որտեղ պարտվելը տնավարություն է.

հետո նրանք, որոնց վճարել էին հիշելու համար,
կորցրին այդ կնոջ ամուսնական մատանին,
և միակ բանը, որ նա հիշում էր՝
իր մնացյալ օրերն էին՝
միակ գանձը՝ բարակ մի կապոցում:

ԳԵՂԱՐ ԳԱՐՈՒՆ 2020

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՆԴՀԵՄ ՇՅՈՒՂԵՐԻ

Ճշմարտությունները... ծննդում են, սակայն երբեմն՝ ոչ:
Չոն ԲԵՐՋԵՐ

Ինչպե՞ս է, որ մենք ճշմարտության ենք հասնում շատ ուշացած.

այդ Սեծ պատերազմին, նրա ավերակներին ու այրիներին:

Սենք մի այլ դարի որբեր ենք, մենք նրանք ենք, որ

ոչինչ չփխենք նրանց մասին, ովքեր ամբարում են կանաչ դաշտերից,

առանց վկայի անեզու մեկն ենք:

Իսկ դրանից անդի՞ն: Մենք հիշում ենք առաջին թգուկին.

նրան, ով չփխեր՝ արդյո՞ք կդառնա նա հայտնի:

Բայց մենք գիտենք այն բանող ձեռաց մասին, որ բուխարու մոտ

հյուսում են խիտ մանվածքով երկշերտ բրդյա գործվածք՝

հաշվելով հատերը ճախից աշ,

բաց թողնելով հետևի կամ առջևի հանգույցը,

կորցնելով կարգը

մոմի լույսի տակ:

Երկու շյուղ միանում են կրկին,

այնքան իրար ճնշում,

մինչեւ թելն իր գործն ավարտում է:

Այս աշխարհում միշտ կգտնվի մեկը,

ով կրերի մարդուն, կմերկացնի նրա կյանքը ծածուկ:

Եվ ինչ-որ հեռու մի անկյունում

նա կգործի մի նոր հագուստ նրա համար:

ՍԵՎ ԲԻԾԸ

Մենք չենք կարող աստղերին պահանջագիր հղել

Եվ լուսնից պահանջել երկարատև ցոլք,

Ոչ էլ ոսկեգույն երիզով ամպից,

Որ շնչում է անհուն լազուրի մեջ:

Մենք չենք կարող մեկին պահանջ ներկայացնել,

Բացառյալ ճառագայթուն այս աշխարհին,

Որտեղ ցեխոտվել ենք իրարանցման մեջ,

Ուր Աստծո գեղեցկությունը բացահայտված չէ:

ՀՈՒՅ

Միայն մանուշակագույն լուսնի մի շող
Ծեծում է բլուրը, պատմոթյունը նրա,
Աֆոն Պրիսոր* գետի հնչյուններով
Երգում է հովտում:

*Աֆոն Պրիսոր – գետ Ուելսի հյուսիս-արևմտյան մասում գտնվող Սեփիոննիդ պատմական շրջանում

ԿՈՐԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Ես հաշվում եմ անցնող ժամանակը
Երեխաներիս մազափնջերով՝
նրանց գալարներից հյուսելով ծամեր
ամեն առավտու: Յուրաքանչյուր շաբաթ
ես պատին թեթև նշան եմ անում
իմ կրծած եղունգի տակից
դուրս ցայտած արյունապուտով:

Այդպես էինք նշում նրանց մեծանալը:
Ինչնիցե, գորշ մանկության մեջ
շրջում էին նաև բարի օրեր,
և ես կրկին ու դարձյալ վերիիշում եմ՝
ինչպես էինք դույլով գնում ջրիոր,
ինչպես էինք նայում երկնին ծառերի սաղարթների միջով,
ինչպես էինք հավաքում զանգակածաղկներ,
ինչպես՝ ստույգ հաշվում տերևների գույները՝
պղնձագույն, սաթերանգ, որդան կարմիր:
Հիշողության ոսկե ճառագայթներ:

ՄՊՋԱՎԱՆՁՆԵՐ

Ամբողջ գիշեր ես դողում էի,
բաքցնում մաշկս ձյան տեղումից:
Գիշերային այդ աքլորիկները, փասխանները ճահճուտի մեջ:
Ես կորսամ նրանց, կրոննեմ նրանց:
Իսկ իմ ձեռքերում ուրվականներ են լոկ:
Եղնիկները թռչուտում են:

ՕԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2020

Տարվա ո՞ր եղանակն է, ընկույզի հասունացմա՞ն:
Գիշերը մերկանում է,
լուսինը՝ հառաչում:
Կիսալուսինը գալիս է ինձ բարձրացնելու:
Դա գիսաստղի պո՞չն է երկնքում:
Իմ ճտե՞րն են դրանք՝ փարված նրան:

NEBBISH¹

*Սեղմից շատերմ են սատարում
մարզինալացվածներիմ, բայց երբեք չենք սպասում,
որ ինքներս կլինենք այդպիսին:
Բարբարս Քինզուլվեր*

Ահա թե ինչ գիտեի վաղուց. փոքրը փոքր է, ավելի փոքր,
ամենափոքր. իսկ ո՞վ է մեզնից ամենափոքրը:
Կարծում էինք՝ մենք,
վալլիացիներս²՝ որպես «հավելված»,
Անզիայի մասունք կամ ուրիշ այլ բան,
Երբեմն ակնարկով կոչում են Մեծ
Բրիտանիա, չնայած քարտեզին մի չնչին կետ է:

Վալիերենը միակ լեզուն է, որ սովորում
ես խոսելու համար թիշ մարդկանց հետ,
հանրային կապերի մի մասնագետ թե
լրագրող մի օր
ասաց՝ «այս անպետք լեզուն», չնայած նա չկարողացավ
մի վանկ անգամ ճիշտ արտաքերել իր մինի աշխարհից:
Ավելի մեծ, ավելի մեծ, ավելի մեծ՝ այն հայույանքն է, որը լսում ենք:

Այս օրերին փոքրն ու ավելի փոքրը
նախապատրաստական փուլում են, իսկ մենք
նրանց հետ ամենափոքրն ենք՝
մնացորդացը,
որոնց տան կարոտը օջախի փոխարեն
ծածկի կարիք ունի, քարթիչների նույնիսկ և
օրինության. ովքեր, լինելով փոքր,
փափագում են

ԳԵՂԱՐՄ ԳԱՐՈՒ 2020

տոն, տուն ու

լիուրյուն. իսկ մենք նրանց

պես խուսափում ենք

նրանցից, ովքեր տերևների հոտ են առնում մեր շուրջերից:

Ի վերջո, մենք՝ ուելսցիներս, մեր դրկիցների
կողմից կոչվել ենք
անծանոթներ,
ուստի հասկանում ենք ճամփին գտնվողներին,
ովքեր առանց մայր լեզվի մեղմ ջերմության
մրննջում են. բալախ³՝ հեռավոր լողափում.
յուրաքանչյուր թեկոր բախվում է ժայռին
նախքան ալիքի խաղաղվելը:

Մեծ ուժերն արդյո՞ք կվերաձևակերպեն նրանց
բառարանները՝ որպես փոքրամաս մի ժողովորդ.
փոքր, փոքր, ամենափոքր թշվառը,

այսինքն, ոչ ոք, nebach⁴ – ոչ մի
տոհմից, փոքրից փոքր,
խեղճ. արտահայտվիր, եթք նրանք հրաժեշտ են տալիս
շշուկի պես փոքրագույն ցեղ ու ազգերին:

Նախքան կրկին սայթաքելն իրենց հսկայական
աշխարհում՝ ավելի մեծ, քան երբեմ, երբեմ, երբեմ:

Թարգմանություններն անզերենից՝
Քրիստին ՔՈՉԱՐՅԱՆԻ

1. Nebbish – իդիշերեն նշանակում է աղքատ, վայիերեն neb նշանակում է ոչ ոք, ach՝տոհմ

2.վալլիացի – անվանումը տրվել է անգլիացիների կողմից, ծագել է անգլոսաքրեն wilisc

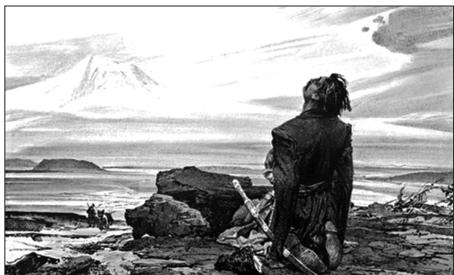
բառից, որը նշանակում է անծանք, օտարերկրացի

3.բալախ (լատ.՝ Salicornia) – մոմիկ, աղաքույս, թելուկազգիների ընտանիքի միամյա խոտաբույսերի, հազվադեպ քիերի տեսակ:

4. Nebach – իդիշերեն նշանակում է պարտվող, խեղճ, պատուհաս

**Մարկոս ՎԵՇՆԵՐ
/Ըլեյցարիա/**

**ԼԱՆՉԻՆ
/հատված վեպից/**

Ամեն ինչ պտտվում է: Եվ ամեն ինչ պտտվում է նրա շուրջ: Մինչև իսկ խելահեղորեն փորձում եմ երևակայել՝ ինչպես է նա հենց այս վայրկյանին սողում տան շուրջքողորը՝ դաշույնը ծեռքին կամ էլ գուցե՝ առանց դաշույնի: Ընդ որում, ասում են՝ նա արդեն մեկնել է, և ականջիս հեռուներից հասնում են միայն ծղրիդների ճայնն ու շների գիշերային հաշոցը:

Որովհետև Պենտեկոստեի օրերին մեկնում ես Տիշին¹, որպեսզի հանգիստ խորասուզես ամուսնալուծության օրենքի պատմության մեջ, և ապա խոշնդրության մեջ անդանոքը՝ Լոռուր, և փորձում է գործից գլուխ հանել ու ներսումդի ամեն բան այնպես տակնուվաս անել, որ հավաքած ողջ նյութը հօդս է ցնդում: Իսկ Էվան ինձ բոլորովին խորտակել էր Քաղեմարիոյում²: Այսօր ես բավական շփորձած եկա այստեղ, որ թե հոգեգալստյան կիրակի է, զանգեցի իրավաբանական թերթի խմբագրություն՝ խմբագրին մասնավորապես տեղեկացներու համար, որ ի վիճակի չեմ հոդվածը սահմանված ժամկետում հանձնել: Ասացի, որ դիմային մի սուր հիվանդություն՝ ջերմությամբ ուղեկցվող, ուժասպառ է արել ինձ, և կարծ խոսակցության ընթացքում բրամատով ու ցուցամատով փակեցի քիթս: Լավեց խմբագրի պաշտոնական ճայնը.

-Որքան վատ են գործերդ:

Այո՛, ավելի բան վատ: Թեև խոռոշներն անվճառ են, ես էլ ջերմություն չունեմ, կարող էի ինձ անհանգստացնողը ներկայացնել որպես ճակատային տենդի մի տարատեսակ: Ամեն դեպքում քունքերս, որոնք ես մատներով սեղմում եմ, որպեսզի աղմուկն այդկերպ խլացնեմ, տաք են, կարծես շարունակ պտույտ

1. Տիշին - խոպախոս կանոռն (Չրջան, գավառ) Ըլեյցարիայի հարավում

2. Քաղեմարիոն - քաղաք Ըլեյցարիայի Տիշին կանոռնում

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Եկող միանման մտքերը առաջ են բերում շփման տեսդագին ջերմություն:

Հաճույքով կրնեի հիմա, մոռացության զիրկը կնետեի Լոռսին, իսկ նրա նախադասությունները, որ դրոշմվել են ուղեղում, խոզանակելով կմաքրեի: Նա՝ անձամբ ինձ ասաց խոսակցության ընթացքում:

-Մի՛ մոռացեք մոռանալ, այլապես կխելազարվեք:

Սա պետք է հաշվի առնել: Նա նաև ասաց, թե այլ համատեքստում, որ ժամանակակից բոլոր համաձարակների մոռացումն ամենասողոսկունն է և հետևաբար՝ վատագույնը:

Այժմ, այսպես թե այնպես, այդ նարդուց չեմ կարողանում ազատվել, մինչեւ ինքը ինձ կարգադրում եմ այլս չնտածել նրա նախին: Այսպես նա միայն լայնարձակ կտեղավորվի մտքումս, իսկ զիտակցությունս շարունակ կգրգռվի ու կլարվի: Ես ծանոր եմ այդ արտակարգ երևույթին Անդրեային ճանաչելուց ի վեր՝ արդեն տասնինգ տարի, իսկ ես այն ժամանակ քանան տարեկան էի և հովանոցի նման տնկված էի մնացել: Մինչդեռ ես հիմա գիտեմ՝ ինչպես է գործում մեխանիզմը, և ինչ մեթոդով պետք է վարվել խառնիխուսն, խճճամ թելերի հետ: Սկիզբը որոնել: Կծիկն զգուշությամբ արձակել, քակել: Կծիկը քանդել առանց շտապողականության և միևնույն ժամանակ կանոնավոր ու ամուր կծկել մի կոճի վրա:

Հետո է ասել, իմ սիրելի Լոռո, այնպես չէ՞: Ամեն դեպքում դու ձախողվեցիր ամբողջովին, թե ընդհանրապես չինորդեցիր փրկության որևէ քայլ անել: Չարեցիր, չ՞: Կամ էլ դու քո կծիկի հետ ես, ի՞նչ ասեմ, քո թելն արդեն միշտ այսպես տարօրինակ կերպով շրջանցել է պետք, ինչպես Բելվյուի դարավանդը:

Պենտեկոստեին նախորդող ուրբար օրը Գոթարդում խցանումները սահմանափակ էին: Գրեթե ժամը վեցն էր, երբ ես հասա այնտեղ, սովորականի նման սկզբում բաց արեցի ջրի զիտավոր ծորակը, ստուգեցի էլեկտրական ապահովիչների անջատիչը, միացրի ջեռուցման կարասն ու սառնարանը, ապա սառը ցնցուղ ընդունեցի: Սովորականի պես հավաքեցի դատարկ շշերը, որ իմ փաստարան գործնկերները և մյուսները Սուրբ Հարության օրը բռնել էին: Բոլիսարին վառելն իմաստ չուներ. հունիսյան գաղց երեկոն էր: Այնքան գաղց, որ ես ժամը ուրին մեկ անգամ էլ նստեցի մեքենան, Ագրայից իջա Մոնթագնոլա և կայանեցի Բելվյու կամ Բելավիստա հյուրանոցի դիմաց: Ես հուսախար եղա՝ տեսնելով, որ պատշգամբում որևէ ազատ սեղան չկա, և քանի որ միտք չունեի նստել ապակեպատ շրամուտքում, վարանու կանգնել էի՝ ճայելով արռոններին հենված հյուրերին: Հենց այդ ժամանակ էլ ես «հայտնաբերեցի» նրան: Միայնակ նստած էր պատշգամբի ծախ անկյունի սեղանի մոտ, թեև վերջինս նախատեսված էր չորս հոգու համար. ես հավաքեցի ուժերս, մոտ գնացի (նա ուսումնասիրում էր կերակրացանկը) և խտալերեն հարցրի՝ արյոյք բույլ կտա: Նա հայացը բարձրացրեց ու ոչինչ չասաց: Ես հարցը կրկնեցի գերմաներեն և նրա հպանցիկ նշանից հետո նստեցի դիմացի արողին:

Երբ սպասում էի կերակրացանկին, աշքից չվրիպեց, որ նա մերթընդմերք ինձ է նայում, գլուխը թերեւակի շարժում և հայացքով հանգիստ տնտղում հովտի մյուս կողմի բլուրներն ու լանջերը: Նրա գլուխը բավականին մեծ էր ու ուսկրաշատ, բոլորովին մազազուրկ, երբ հաշվի չառնենք միայն քոնքից քոնք ծգվող ստորին հատվածը, որը, ամեն դեպքում, կնտած էր, ինչպես նաև խիս ու գորշավուն եռօրյա մորուքը: Ծանր էր թվում գլուխը, վերջին հաշվով, ծանրաբաշ ու վիրխարի տղամարդ էր նա, բայց զանգվածը կարծես չէր պատրաստվում դուրս գալ մարմնի սահմաններից. այն համապար-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

փակ տեսք ուներ: Կարծում եմ՝ հիսուն տարեկան կլիներ: Երբ մատուցողը քերեց ճաշացանկը ու մեկնեց ինձ, անձանոթը խորքային, ոնզային ճայնով պատվիրեց իր կերակուրը: Սպիտակ գինով ապակյա տարան արդեն նրա դիմաց էր, նա ձեռքը երկարեց, վերցրեց զավարն ու մի ումա արեց՝ հայացը կրկին դանդաղորեն հառելով բլին: Նա ուշադրույուն անգամ չէր դարձնում ինձ: Թերեցի կերակրացանկը, ցուցամատս կանգ առավ ֆիլտտո դի կոնիլիոն³ ճաշատեսակի վրա, և ես վախեցա փոքր-ինչ: Մինչ այս պահը ոչ մի վայրկյան Վալերիի մասին չէի մտածել և այն մասին, որ մենք երկուսով հենց այստեղ որոշ ժամանակ առաջ ճագարի փափկամիս ենք համտեսել: Վալերին դեռ կայտառ ու զվարք է, ես՝ գրեթե կիսախեղը ու լրակյաց, ներսում զբաղված էի ներողամիտ նախադասություններ մտորելով. ես վճռել էի բաժանվել նրանից:

Արևը մայր էր մտնում, և մինչեւ ծովը՝ մեր ներքևում, արդեն կորցնում էր գույները, ապակե տարայում շողում էր անձանորի գինին:

-Ինչպիսի՞ ոսկեղեղին,- համարձակվեցի ասել ես,- կարելի՞ է իմանալ՝ ինչ եք խմում:

Նա շրջվեց իմ կողմը, տատանվեց և այնպես նայեց ինձ, կարծես միայն այդ պահին նկատեց գոյությունս: Ո՛չ մերժողական, ո՛չ անբարյացակամ, պարզապես նս զարմանքով նայեց ինձ իր բաց մոխրագույն աչքերով, որոնց մեջ, ինչպես անմիջապես նկատեցի, հանգան ստվերները: Չկային գերիոգնածության նշույներ ու արտասուրի պարկեր, մուգ էր մաշկի երանգավորումը, ինչպիսին նախկինում նկատել էի միմիայն հնդիկների մոտ:

-Ներողություն,- ասաց անձանոթը, - ի՞նչ հարցրիք:

-Ես բնավ մտադիր չէի խանգարել Ձեզ, - պատասխանեցի, - պարզապես ուզում էի իմանալ՝ ի՞նչ զինի եր խմում:

-Սպիտակ գինի է, - հնչեց պատասխանը:

Ես, իհարկե, չէի մտածում, որ նա կատակ է անում ինձ հետ, այնուամենայնիվ դիմադրեցի՝ ասելով.

-Կարծես թե՝ ոչ:

-Ի՞նչ, ներեցեք:

Ես կծեցի շրբունք ու հարցրի՝ արդյո՞ք իր գինուց խորհուրդ կտա ինձ: Նա մի պահ երկմտեց, ապա ասաց.

-Մենք դա միշտ համարել ենք տրամաբանական:

Ես պատվիրեցի բրնձով սալտիմբոնկա⁴, ինչպես դիմացինս, և կես զավար սպիտակ գինի: Սեղանակից շրջվեց ծխելու: Ես չէի բացառում, որ մենք երկուսս միայն կիսով չափ էինք հասկանում իրար, լուրջունն այստեղ չէր կարող հարց լինել: Բացի նրանից, որ մեր շուրջը աղմուկ ու իրարանցում էր տիրում, Ազնոյում ժամանակ առ ժամանակ արդեն ստվորական դարձած դրդյունով ինքնարիոնները պատրաստվում էին բոլշիքի, և նույնիսկ հովտում գտնվող հեռավոր մերենաների աղմուկը, որն ուժգնանում ու արձագանքում էր լճում, դեռ լսելի էր որպես պարզորչ խշշոց: Երբ գինին մատուցեցին, ես օգտագործեցի առիթը՝ անձանոթի հետ կրկին զրոյցի բռնվելու: Ես շփվող անձնավորություն եմ և անընական եմ համարում երկուսով մի սեղանի շուրջ նստելն ու լոելը, բարձրացրի բաժակն ու ասացի.

-Զեր կենացը: Իմ անունը Քլարին է:

3. Քինտոս դի կոնիլիոն՝ ճաշատեսակ ճագարի մսով

4. սալտիմբոնկա - հոռմեական ուտեսու՝ եղեսպակով

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

Խոսակից ցնցվեց, իսկ ծխախոտի մոխիրը, որ մոռացել էր նետել, բափվեց անձեռոցիկին: Նա ձախ ծեռողով բռնեց բաժակն ու ասաց.

-Ուրախ եմ:

Սակայն այնպիսի տպավորություն էր, կարծես նա չէր ուզում ներկայանալ: Ես նկատեցի, որ սեղանակից մատնեմատին երկու մատաճի է կրում՝ ամուսնական անպահույց մատաճիներ, ինչից կարելի էր եղրակացնել, որ նա, ամենայն հավանականությամբ, այրի է: Ինչ էլ լինի, մտորում էի ինք ինձ, եթե սովորաբար քառորդ ժամ հետո առանց բառ անգամ փոխանակելու հնարավոր չէ եղրակացնել՝ ինչպիսին են այլ մարդիկ, համենայն դեպք, մի որևէ հիմունքով վերջիններիս կարելի է դասակարգել համակրելիի և ոչ համակրելիի ենթաշարքում: Սակայն նույնիսկ այս տեսակետից ելնելով՝ որևէ դասողորդյուն չարեցի: Միայն զիտե՛՝ նա հետաքրքրում է ինձ: Ես կրկին մտածեցի Վալերիի մասին, նրա անբափանցիկության մասին, որ սկզբում շլացնում էր ինձ, իսկ վերջում՝ պարզապես վանում: Ապա դիմացինս հարցրեց.

-Ինչպի՞ն է:

Հանկարծակի գալով՝ հարցրի.

-Գինի՞ն:

-Ո՞չ, - հնչեց պատասխանը, - հայացքի առաջ բացվող պատկերը՝ տեսարանը:

-Ծատ զեղեցիկ է, - ասացի, - հատկապես հիմա, երբ արևը մայր է մտել, ու համայնապատկերը բաղկացած է միայն մուգ կապույտ երանգներից, բացի դրանից, շրջակայքն արդեն քանի տարի է՝ ծանոթ է ինձ:

Նա գոհունակությամբ զիխով արեց, ապա ասաց.

-Տարիներ շարունակ ծանոթ էս գրավիչ արտահայտություն է, իսկ ինչ վերաբերում է կապույտ երանգներին... Դուք նկարի՞չ եք:

-Ո՞չ, - ասացի, - ես իրավաբան եմ, իրավագետ: Իսկ Դո՞ւ:

Նա թերևակի և, ինչպես ինձ թվաց, արհամարհաբար ձգձգելով, չպատասխանեց փոխադարձ հարցին, գուցե ձևացրեց՝ իբր չի լսել, որովհետո հենց այդ պահին պատրաստվում էին մատուցել կերակուրը:

Նախքան դանակն ու պատառաքաղը ծեռքն առնելը՝ նա խոնարհեց գլուխն ու մի ակնքարք փակեց աշքերը: Ես, ինչ խոսք, մտածեցի, որ նա քահանա է: Հազին սև տարատ, սև բաճկոն. ես կարող էի և ավելի շուտ գլխի ընկնել: Նա կերավ առանց շտապելու և հետ շրջվեց, չնայած դրան՝ ես կրկին գրույց սկսեցի նրա հետ:

-Այսօր, երբ ես Գորհարդում խցանման մեջ էի ընկել, - ասացի, - հանկարծ մտքովս անցավ, որ մոռացել եմ՝ ինչ է նշանակում Պենտեկոստ: Այն, ինչ տոնվում է Պենտեկոստեհին, անհաճ չէ:

Նա դադարեցրեց ծամելը, կուլ տվեց և ասաց.

-Խցանումների վերաբերյալ տեղեկություններ ստանալիս մշտապես ուրախանում եմ, այս էլ՝ սրտանց, բայց Պենտեկոստեին բոցերը բարձրանում են:

Նա շարունակեց ուտել, մինչդեռ ես վստահ էի, որ պետք է խորամուխ լինել երևակայության մեջ, քիչ անց հարցրի:

-Ո՞ւր են բարձրանում նրանք՝ բոցերը:

Նա շշտապեց պատասխանել, կրկին զինի լցրեց իրեն, այս անգամ՝ ավելի շատ, խմել:

-Նրանք բարձրանում են, - քիչ անց լսվեց գրուցակցիս ձայնը, - տասներկու առաքյալների գլուխների վրայով և խորհրդանշում են Սուլք Հոգին, որ Զատիկից հիսուն օր անց է գալիս, որպեսզի բառացիորեն ոգեշնչի նրանց կատարած աշխատանքի համար:

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

-Հրաշալի՝ Ե,- բացականչեցի,- կարելի է կարծել՝ Դուք աստվածաբան եք:

-Դե՛,- ասաց,- հիմա Դուք վերանայում եք Ձեր կարծիքը և մտածում եք՝ ես ֆանտազյոր եմ: Այնպես չէ՞:

Ես մի պահ երկյուղեցի: Քիչ անց հարցրի՝ ինչպե՞ս հանգեց այդ մտքին:

-Աչքերը, պարո՞ն Քլարին, շատ բան են բացահայտում,- ասաց նա,- և երբեմն ես կարող եմ լսել նախադասությունն այնպես, ինչպես մտածում է խոսողը, և դա շատ հեշտ է տեղի ունենում, քանի դեռ հայացքն ու ականջները չեն վարժվել կանգ չառնելուն:

Ես զարմացա, որ նա հիշեց անունս, անգամ ուշադրույուն էր դարձրել, որ շեշտվում է անվանս երկորդ վանկը: Տեղին համարեցի վերջապես ապարզել զրուցակցիս անունը: Երբ հարցրի այդ մասին, նա այնպիսի տեսք ընդունեց, կարծես փորձում էր սրափվել, ապա ասաց.

-Լոռու, Լոռու՝ երկու ո-ով, մենք առանց խմիչքի ենք, ես պատվիրում եմ ևս մեկը, իսկ Դո՞ւք:

Սեղանը մաքրվեց, Սեղլոր բիանկոն⁵ բերեցին, հեռվից լսելի էին եղջերափողի մեղեդիները: Լոռուի դեմքն այդ պահին տանջալից տեսք ուներ: Ես հարցրի՝ արդյոք երաժշտությունը նյարդայնացնո՞ւմ է նրան: Նա ասաց, որ, ըստ Էության, եղջերափողի դեմ ոչինչ չունի, ու որ այն, կարելի է ասել, իդեալական գործիք է քորոշերի համար, և երկրորդ, նրա մտքով անգամ չի անցնում անհմաստ եռուգեղը պարապել, նրան խանգարում է բացառապես եղջերափողի բերած նորույթը Տիշինյում:

-Ինձ համար ել են բավարար տեղական հիմնայի հնչյունները, - լրացրի նրա միտքը:

-Փաստորեն Դուք ել եք այն սիրում, դա ուրախացնում է ինձ, - շարունակեց խոսակիցս, - այստեղ գալուս պատճառը հենց դա է, ավելի մելամաղձոտ հնչյուններ որևէ այլ տեղ անհնար է գտնել:

Ապա հարցրի՝ արդյոք նա այստեղ՝ Բելվյուտ⁶ է ապրում:

-Այո՛,- ասաց Լոռու՝ նայելով երկինք ճագող կառույցներին, - ինց այստեղ՝ վերջին հարկում՝ ծախսից ամենավերևում է իմ պահակադիտարանը, այնտեղից կարող եմ հայել հեռուները՝ ծառերից, նարգագետիններից ել այն կողմ: Իսկ Դո՞ւք, Դուք է՞ղ եք այստեղ ապրում:

-Ազրայում, - պատասխանեցի, - Ազրայում ես փոքրիկ հանգստյան տուն ունեմ:

-Փաստորեն Պենտեկոստեի օրերին հանգստանում եք այստեղ իրավաբանական լարված աշխատանքից:

-Անկեղծ ասած՝ ո՛չ, - ասացի, - այստեղ մնալս աշխատանքի հետ է կապված, ուզում եմ այստեղ հանգիստ գրել:

-Հաճելի զբաղմունք է, - ասաց Լոռու, - վե՞պ եք զրում:

-Ինձ սիսալ հասկացաք, - ասացի, - խոսքը մասնագիտական աշխատանքի մասին է, տվյալ դեպքում՝ իրավաբանական պատմության: Անուսնական իրավունքի մասին հոդված են պատրաստում իրավաբանական բերքերից մեկի համար, գիշավորապես անդրադասնալու են պատահարզանի մասին օրենքին: Վերջինիս հետ կապված բավականաչափ նյութ են հավաքել իմ իրավաբանական պրակտիկայի ընթացքում: Իմիջիայլոց, հենց դա էր պատճառը, որ պատմական հետաքրքրություն առաջացավ նյութի նկատմամբ:

-Հիմա այստեղ՝ մյուս կողմում, վառվում են լույսերը, - ասաց Լոռու:

5. Սեղլոր բիանկո - զինու տեսակ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Ես լրեցի՝ անտրամադիր մաքրելով ակնոց:

-Միշտ էլ լավ է, երբ հետադարձ հայացը ես նետում, - շարունակեց նա, - խկապես, հետադարձ հայացը զցելը կարևոր է, թեկուզ ոչ ժամանակի ոգով: Ես դժվարանում եմ բերան բացել ներկայի մասին դատողություններ անելու համար, քանի որ ներկա ժամանակը մշտապես կտրում է խոսր: Եվ անգամ այն դեպքում, երբ միայն ասում եմ նրան՝ դու ծագում ունես, և ես առաջին հերթին չափում եմ քեզ, երկրորդ՝ այդ մի քանի երազանքներից երբեք չեմ թողնում՝ ինձ վտարես, նա փոխարենը վիրավորվում է ու դուրս վազում թերանիցու:

-Ես վստահ չեմ, որ ճիշտ եմ հասկանում Ձեզ, - ասացի, - Դուք ուզում եք մարդկանց, որոնք լիովին նվիրված են Այսօրվան, հորդորել, ինչպես ասում են, ժամանակի հետ քայլել, զրոյված արձագանքել քննադատությանը:

-Նման մի քան, - վրա թերեց Լոռուր, - քայլ դեռ շուտ է:

-Ինչո՞ւ է շուտ:

-Շատ վաղ է խոսել ժամանակի ոգու և նրա սերնդի մասին՝ գուրգուրանքի սերմից ծնված, ինձ նախապես մի քանի ակնոց է անհրաժեշտ, և Դուք կարող եք ինչպես իմ ահաբեկման աստիճանը կշռադատել, այնպես էլ այն, որ ես այս գեղեցիկ ու փոքրիկ քաց տարածքում եմ, ու ինչքան մենք այստեղ նստած ենք, ոչ մի անգամ ճակատու չի մոռայլվել, թեև ես այս ընթացքում վճարել եմ հաշիվը, տասնչորս անգամից ոչ պակաս ծվծվացել ու րզացել է հեռախոսս, և այնպես շարունակ, կարծ ասած՝ դա պիտի սրափեցնող լինի, այնպես չե՞՞՞: Չարունակ ամուսնալուծության խնդիրներին առերեսվելը չի գայթակղում Ձեզ մտածել, որ ամուսնությունն անիրազործելի է:

-Գայթակղություն, - հակադարձեցի ես, - դա թերևս տեղին քառ չէ, ճիշտը համոզվածությունն է: Ես գրեթե ստիպողաբար, հաշվի առնելով հարկադրյալ, առանց դադարի երկակի տանջանքը, ամուսնությունը դիտարկում եմ որպես սիսալ ճանապարհ կամ, այլ կերպ ասած՝ չափազանց մեծ, սահուն պահանջ մարդկային խառնվածքի, որ պարզապես քափառող է թվում, քան երկար ժամանակ ընտեղանալը, թեպետ, եթե մի քանի ընդունված կանոնների հետևեն, այդ դեպքում ամուսնությունը գուցե հնարավոր լինի պահպանել: Դա անհնար է նկարագրել, - շարունակեցի, - այն, ինչ ամուս են զույգերը ամուսնալուծության ընթացքում, լինի շարունակությունն այն ամենի, ինչ նրանք արդեն արել են ամուսնական կյանքի ընթացքում, թե նախկին երջանկության արժեգործում: Բայց խելահեղությունն այն է, որ մարդկանց, որոնք թեւ արդեն երկրորդ ամուսնությունն են տապալել, չպետք է խանգարել կրկին ընտանիք կազմել, և այն, ինչն ամենաանհերեքն է, պետք է արձանագրել, որ ամուսնալուծվածների քան տուկուը կրկին ընտանիք է կազմում:

Լոռուր, ով այնքան ուշադիր էր լսում ինձ, որ ես քացատրություններս հաճույքով կշարունակեի եւ նույնիսկ կխորացնեի, ընդհատեց ինձ՝ ասելով.

-Փաստորեն Դուք ամուրի եք: Համոզված եղեք, կարելի է նկատել դա: Այդ դեպքում Ձեր մարդկային խառնվածքը չի ծանրաբեռնվում, դա ուրախացնում է ինձ: - Եվ մինչդեռ ես մտածում էի՝ ինչ նկատի ունի նա, ծաղրակա՞ն է դեմքի արտահայտությունը, թե՞ լուրջ, զրուցակից կամացու շնչաց, - նա իմ տունն էր:

Ես փորձեցի որսալ նրա հայացքը, քայլ Լոռուր աչքերը հառել էր հովիտներին:

-Ո՞վ, - հարցորդի:

-Ամուսնությունը, - պատասխանեց:

-Եղե՞լ է:

Զրուցակից գլխով արեց:

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

-Դուք այրի՞ եք:

Նա խմեց:

-Գիտե՞ք,- քիչ անց շարունակեց,- Ձեր վիճակագրությունն անծանոք է ինձ, ես զիտեմ նույնիսկ, որ ամուսնական յուրաքանչյուր անկողնում երկու միլիոն փոշեկողով տղեր են մոլեգնում, նաև մի անհանգստացուցիչ հետազոտությունից հետո եղրակացրի, որ գերմանացի զույգերը ամուսնական վեց համատեղ տարիներից հետո օրական իրար հետ զրուցում են միջին հաշվով ինք բռպե, իսկ ամերիկացի զույգերը՝ ընդամենը չորս ամբողջ երկու բռպե:

-Այո՛, հենց այդպես է,- շառարկեցի ես:

-Իսկ այժմ ես եմ Ձեզ հարց տալիս,- շարունակեց զրուցակիցս,- արդյոք այս արդյունքը պատճա՞ն է դառնում մարդկային խառնվածքի ցնցող վախճանի կամ, ինչո՞ւ ոչ, այսպես ասած՝ հեռուստատեսային երեկոյան ծեսի:

-Ենթադրաբար երկուսին էլ,- ասացի,- որովհետև մի անգամ համարենք՝ զույգերի միջև աճող լրությունը պայմանավորված է հեռուստատեսության սպառման աճով, այդ դեպքում միշտ հարց է ծագում՝ ինչո՞ւ է էկրանը զրույցից գերադասելի: «Դա այդպես չէ»՝ հաճախ եմ լսում որպես իրավաբան, իրականում, միմյանց հետ չխոսելու պատճառը հեռուստացույց դիտելը չէ, բնավ, նրանք հեռուստացույց են դիտում, որովհետև միմյանց հետ խոսելու բան այլև չունեն, այլև սաելիք չունեն, իհարկե, նրանց միջև տվյալ դեպքում արդեն չկա նաև որևէ հետաքրքիր կամ հրապուրիչ բան, հարաբերությունները սպառվել են: Սա այն արտահայտությունն է, որ ես ամենից հաճախ եմ լսում, և դրանից եղակացնում եմ, որ մարդկային բնությունը ձգուում է բազմազանության ու զունեղության և ոչ թե ստվորության:

-Խսկապես,- ասաց Լոռոր,- Դուք իրավացի եք, և ինչպես ասացի՝ ես դա սեփական փորձից գիտեմ: Լա՛վ:

-Լա՛վ, պարո՞ն Լոռու, ես բնավ միտք չունեի Ձեզ վիրավորելու, բայց վստահ եմ՝ կան նաև երջանիկ ամուսնություններ:

-Դա ինձ չի հետաքրքրում,- ասաց նա:

-Ներողություն եմ խնդրում: Ես կարծում էի՛ դա մեր զրույցի թեման է:

-Դա արդեն իսկ տարօրինակ է,- ասաց,- ժամանակի ոգին որքան տիրական է ներքափանցում մեր հոգիների, անպայմանորեն՝ նաև վարմունքի մեջ, այնքան ավելի սահմանափակ է վկայակոչվում մարդկային խառնվածքը: Կարելի է մտածել՝ պատճառը հայրենատենչությունն է, որովհետև մեր բնությունն այնքան վաղուց է տկարացել, և ոչ մի հնարք չկա, որ կծառայի այդ բեռը թերևացնելուն. ամենը պայմանավորված է գենետիկայով, ամենը արդարացվում է. նայե՛ք շիմպանզեներին, նրանք չեն ամուսնանում, բափառում են ու շարունակ շարժման մեջ լինում:

Եվ մինչ Լոռոր խսում էր, երկու ճանձ զուգավորվում էին նրա գլխի վրա, և բվում էր՝ նա չի էլ նկատում: Իմ աչքից չվրիպեց, որ զրուցակիցս բավական դյուրագրգիռ վիճակում էր հայտնվել, ես պետք է հանդարտեցնեի նրան:

-Իհարկե, ոչ ոքի մտքով չէր էլ անցնի, որ ես փաստաբան կրառնայի, եթե կասկածի տակ դնեի մտահասություն և հետևաբար՝ նաև մեղավորությունս,- ասացի:- Պարզապես այնպես է ստացվել, որ ես առհասարակ շեմ կարող անտեսել գիտական ունակությունները, և դա անառակելիորեն ցույց է տալիս՝ որքան քիչ ազատ տարածություն են տալիս մեզ գեները:

Լոռոր խմեց, տարութեց զույգին ու ասաց.

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

-Դեռ քսանիինգ տարի առաջ զիտուրյունն անվիճելիորեն ապացուցել է, որ նոյ-նիսկ անհերթերությունը կարելի է սովորել, և որ անհատը նախքան ողնուղեղի ձևավորումն իր ներսում նորմավորված է եւ, որպես կանոն, աղավաղվում է արտաքին ազդեցուրյունից:

Ես պատասխանեցի.

-Զիտուրյունը սովորաբար անշարժ չի մնում, բայց, ամեն դեպքում, ես ընդունում եմ՝ ճշմարտությունը թերևս մեջտեղում է:

Զրուցակից խնդրեց խնայել իրեն այդ հարցում և պնդեց, որ ինքը չափազանց ծեր է դրա համար: Համեմայն դեպք, խոսակիցս մտադիր չէր մինչև վերջ բարեկրորեն հավանություն տալ կողմերից մեկին, և այժմ նրան այլ բան չէր մնում, քան թիւ առաջվա հպանցիկ դատողություններն ամբողջացնել.

-Ինչպե՞ս է պատահում, որ մարդիկ երջանիկ ու անհոգ նստում են հեռուստացույցի առջև՝ երեկոն երեկոյի հետևից, շարունակ կախված նոյն բանից, օրինակ՝ սերիալներից, ժամանցային հաղորդումներից և այլնից, որոնց ժողովրդականության գրավական ակնհայտորեն այն է, որ շարունակ կրկնում են նոյն բանը: Ինչպե՞ս է պատահում, որ հարյուրհազարավոր մարդիկ ինչ-որ հաղորդավարի կամ խելազարկասի բեղերին շարունակ սևեռուն նայում են, և մեկը բղավելով անցնում է երկրով մեկ, երբ այդ նոյն հաղորդավարը կամ խելազարկասը բոլորովին անսպասելիորեն մեկ էլ հայտնվում է առանց բեղերի: Ինչպե՞ս կարելի է բացատրել, որ ցանկությունը առավելագույն միաձևությունից հետո շարժվում է միայն էլերանի առջև, բայց ոչ՝ ամուսնական առօրյայի մնացուկներում: Հեռուստացույցի առջևի բազմոցից հազիվ վեր կացած՝ մտածում են արդին ամուսնալուծության մասին և միայն այն պատճառով, որ զուգընկերը լվանում է ատամները, ինչպես երեկ, այս մաքրում կոկորդը, ինչպես արել է միշտ: Վերջիվերջո, պարո՞ն Քլարին, ո՞րն է մեր գոյության իմաստը:

Հարցն ինձ պարզ չըվաց: Ես ասացի, որ փոքր-ինչ մրսում եմ, և պատրաստվում էի ուորի կանգնել՝ մերենայից բերելու բաճկոնս, մտածում էի՝ նա կարծ ժամանակով կդադարեցնի՝ զրույցը:

Երբ ես արդեն հետ եկա, նա սպասողական նայեց ինձ ու հարցրեց.

-Ե՞վ:

Այդ պահին կարծես աշակերտ լինեի՝ գրատախտակի առջև կանգնած, դասարանի հայացքներին ենթարկված, սպասողական վիճակում արձագանքերով ուսուցչի հիշողության մթագնմանը: Լոռսը հարցրեց՝ արյոյր վա՞տ եմ զգում ինձ:

-Ո՞չ, - պատասխանեցի, - պարզապես մի քանի վայրկյան ինձ թվաց՝ ամեն ինչ առաջվա պես է, երբ ուսուցիչը հարցեր էր տալիս ինձ:

-Ի սեր Աստծո, - բացականչեց Լոռսը, - դա ցավ է պատճառում ինձ, ես հեռու եմ ուսուցիչ «խաղալուց», պարզապես ազնիվ հետաքրքրասիրությունից հարցրի: Դուք բոլորովին այլ մտահորիզոնով, այլ գիտելիքներով երիտասարդ եք, ես տարիքով ավելի մեծ տղամարդ եմ և, անպայմանորեն, ոչ զերծ կարծրացման միտումներից ու ստիպած եմ դժոխային ջանքեր գործադրել փոքր-ինչ ուսանելի լինելու համար:

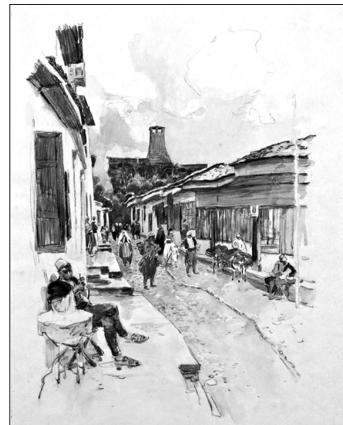
Նա լրեց:

Իսկ ես մտածում էի պատասխանի շուրջ:

Թարգմանությունը գերմաներենից՝
Սիրանուշ ՓԱՐՍԱԴԱՆՅԱՆԻ

Literary translations

Armen MARTIROSYAN

THE SILENCE OF THE INNER WORLD

From a narrow body shape as if from monotonous game and dance
my soul is bored like a lazy refrain catching the songs,
my soul is troubled from its visible and invisible flaws.

I don't know who I am: am I a body or a soul?

I don't know whom to rely on.

Oh, maybe I've already got old,
oh, maybe it's already approached
sailing nonstop in the sea of wrinkles
with the strained and sinewy wrinkle shovels.
Oh, maybe it's already approached...

Let me say, it's time for nobody to speak,
for nobody to listen, for nothing to glide,

let no one gossip about me; let me say, it's time for having fever...

Oh, I'm so bored with me

and of course, I'm bored with you too;

I've crossed thousand hair-like bridges through me,

I've committed thousands of crimes within me

as in a dim dark cave and an imperfect desire,

so there is no place of repentance left.

Maybe everything ends always so, the end comes then
when there is neither desire nor heart
nor place of repentance left,

oh, that's just so, that's absolutely right!
Let me say, it's time for nobody to speak,
for nobody to listen, for nothing to glide,
let no one gossip about me;
let me say, it's time for having fever...

There's no naive delight, no indifferent stare,
neither mercy, nor venom
in this moment of boredom, without growing fear,
without pain and snare and without hatred
I wonder what he's told the soul's and body's self-indulgent death,
what the swimmer Narekatsi and Teryan Vahan
have told the death at the moment of such kind of boredom.

In the depths of their souls sleeping deeply in the gloom, possibly mysterious
they have left place of repentance
as a clean chapel of a hermit,
otherwise it will be impossible this stony boredom
like not healing pain always to keep young
in the soul and body with the sorrow
undermining health like an open wound;
someone has to grow old there...
If only the man Narekatsi not to grow old there,
If only Teryan Vahan not to grow old too...

As a shovel carrying everything,
leading all the disabled and distracted men
I am the last man, the only one
being lost in the sea
rowing stubbornly for others and for me,
not finding a suitable place of repentance,
as a sailor who doesn't tolerate boredom at all
or as a scapegoat of gray color
who say nothing to death in this moment of boredom
I am the last and the only Mohican in the sea.

Translated from Armenian by
Christina KOCHARIAN

Պատմոթյուն բարձրահասակ մարդու մասին

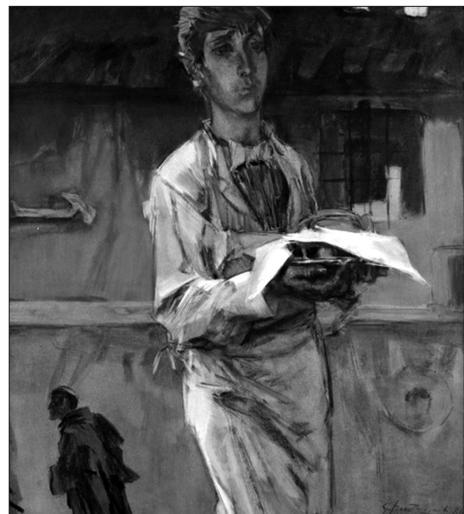
Երբեմ ինչ-որ մեկը գիրք կգրի մարդու մասին, որը չափազանց բարձրահասակ էր՝ ով մշտապես ապրում էր չափման մեջ, որ իրեն չէր համապատասխանում, եւ ում համար չափերն ամեն ինչի՝ արողների, մահճակաների, սենյակների, հագուստի, գուլպաների եւ այլնի, ասենք, ուղեւորների վագոնների եւ տրանսառլանտյան լայներների խցերի, ուտելիքի, խմիչքի, սիրո եւ կանանց չափաբաժինների, որոնք մարդկանց մեծամասնութունը բավարար կհամարեր՝ չափազանց փոքր էին:

Նա հարկ է, որ զբեր պատմոթյունը աշխարհով մեկ այդ մարդու ճամփորդության մասին, համոզվածությամբ առ անառարկելի հեղինակությունը եւ այնայիսի կրօպվ, ուժով եւ իրազեկությամբ այն բանի, որ յուրաքանչյուր բառը կունենա ճշմարտության ոսկե կնիքը. Եւ մի՞թե նա կկարողանա այդ անել, քանզի կյանքն այդ մարդու իր սեփական կյանքն էր, որովհետեւ նա ինքն ապրում էր դրանով, շնչում էր դրանով, շարժվում էր դրանում եւ յուրաքանչյուր զիղով այն իրենն էր դարձնում այն ժամանակից ի վեր, ինչ լրացել էր նրա տասնինգ տարին, եւ այն բանի համար, որ ոչ մեկը երկրի երեսին չի հասկանում այդ աշխարհը՝ ողջ իր բերկրանքով ու ցավով, եւ աննկարգրելի մենության տարօրինակությամբ, ավելի լավ, քան նա ինքը:

Աշխարհը, որում կապրի այդ մարդը՝ վեց ոտնաշափի վեց մատնաշափի վրա մի աշխարհ է, եւ դա երկրի երեսին ամենատարօրինակ ու մենավոր աշխարհն է: Այդ աշխարհի մեծ տարածությունների համար՝ դրանք կոտորակվող միավորներ են, իսկ ապշեցուցիչ տարբերությունները նրանք են, որ մենք կարող ենք չափարկել

Թոմաս ՎՈՒԼՖ
/ԱՄՆ/

ԳՈՒԼԻՎԵՐ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

ափով, քայլով, մի քանի կարճիկ մատնաշափով, եւ հենց դրանք են խսպառ քաժանում մեզ աչքով տեսանելի աշխարհից, կյանքից, որ այնշափ սիրելի է մեզ, սենյակը, դուռը, որով մենք ուզում ենք մտնել, ճիշտ այնպես, ինչպես եթե՝ նետված առ աստղային բարձունքները, մենք զննեինք այդ ամենը միջմղորակային տարածության անդառնալի անպարագրելիությունից: Հիրավի այն աշխարհը, որ մենք տեսնում ենք եւ ինչին ծարավի ենք, մեզանից ավելի հեռու է, քան Մարսը, քանզի յուրաքանչյուր ակնքարը այն համարյա մերն է դառնում, անտանելիորեն մոտ, ջերմ ու շոշափելի եւ անտանելիորեն հեռավոր հենց այն պատճառով, որ այն այդքան մոտ է՝ մի ոտնաշափ հեռավորության վրա, եթե մենք կարողանայինք արտաքերել, գտնել ու մտնել այնտեղ՝ մենք կապված կլինեինք դրան մեր մոլեգնությամբ եւ մեր իսկ քաղցի խժովոյ, շղայլած գերյալներ, եւ անառիկ են պատեր մեր սեփական մենության:

Լինել հսկա, լինել երկու մղոնանց մեկն այն լեզենդար էակներից, որոնց մասին խոսվում է իինավորց լեգենդներում՝ միանգամայն այլ քան է: Չէ՞ որ հսկան ապրում է իր սեփական աշխարհում, եւ ուրիշ մեկի կարիքը չունի եւ այլ մեկը չի լուզում՝ նա մի քայլով անցնում է լեռը, մի ազահ կրունով կլրում է գետը, մի օրում անցնում է կես մայր ցամաքը, իսկ հետո իրիկնաղեմին դառնում է տուն իր ընկեր-տիտանների հետ ընկերական ճաշկերույթի, լեռան կարկառը նրան սեղան է ծառայում, նախալեռը՝ արռոակ, իսկ ամբողջովին տապակած ցլերը նրա ճաշկերույթի համեղ պատառներն են:

Իսկ լինել հսկա թզուկների աշխարհում՝ կնշանակի լինել երկու մղոն բարձրությամբ էակ մի ոտնաշափ հասակով մարդկանց աշխարհում՝ այդ էլ այլ քան է: Քանզի երբեմն մարդկանց նենգաղավորթյան պատճառով նա կորցնում է իր վիթխարի միակ աչքը, նա ստիպում է լեռներին արձագանքել իր վիրավոր ճիշերին, ցավատանջ ու ցասումնալի նա ծվատում է անտառը, եւ շուրջուղոր քափահարում է կաղնու բնով եւ դեսուդեն է նետում, գրանիտե ժայռերից պոկած, տաստոնանց գլաքարերը՝ սարսափահար մարդկանց փորբեկ նավերի ետքից:

Առավոտյան նա արթնանում է օտար երկրում՝ նրա նավը ջախջախված է, իր ընկերները խեղդվել են, իսկ նա ինքն ամենքից լրված է՝ բազում մանրիկ էակներ վխտում են նրա շուրջը, փոքրիկ նետեր են արձակում նրա դեմքին եւ նրան կապվառում են, սարրուստայնի պես քարայիկ, թելերի անթիվ հյուսվածքներով, եւ նրա կյանքի արտասվոր պատճուրյունը թզուկների մեջ առիթ է ծառայում մյուս հսկային, հնարավորություն տալով մարդկային հասարակության մեջ եղած սակավանտության, ստորոտյան եւ ապականացման դեմ ուղղել կարիճային խայր՝ երբեւէ գրված ամենաանոնք այլաբանության:

Եվ թզուկ լինել թզուկների մեջ, ապա այդ էլ այլ քան է: Չէ՞ որ այնտեղ, որտեղ բոլոր վեց մատնաշափ հասակ ունեն, քո մեծության մասին էլ կդատեն լոկ մյուսների հետ համեմատելով: Մենք ապրում ենք հողին շատ մոտ, ինչպես օրոգիները կամ գետնաթզուկները, հուսահատ ջանալով հաղթահարել մարգարտածաղիկների դաշտերի արեւադարձային ջունգիները, եւ այդժամ բարձունքում սավաննում են հրեշալի բոշունները՝ հսկայական թզացող ճանճերն ու գվազացող մեղուները, իսկ բրբուն բիբեռները տարածում են իրենց փորագրովի թեւերի վիթխարի քավշյա առագաստները: Մենք կարծում ենք, թե մենք նոյնքան բարձրահասակ ենք, ինչպես եւ դու, նոյնքան ուժեղ, ինչպես բոլոր մարդիկ, որ երբեւէ ապրել են, եթե մենք մտածում, տեսնում եւ ամում ենք նոյն կերպ, եւ մեր երեքմատնաշափանց աշխարհում սիմինդրն ու ցորենը լավ են աճում, միայն թե դրանք խոտի բարձրության են: Մենք քափառում ենք վիթ-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

խարի մռայլ անտառներով, որոնք գաճաճային սոճիների թփուտներից բարձր չեն, այստեղ չկան ատլանտյան խորություններ եւ հիմալայան բարձունքներ, եւ երեք աստղերը հեռավոր են թվում, ապա՝ շատ հեռավոր, մեզ համար նրանք ավելի հեռավոր չեն, քան թվում են մյուս մարդկանց:

Վերջապես, լինել այժմյան ժամանակների հսկաներից եւ թզուկներից մեկը՝ մեկն այն խորությունը կուտանած է առաջականություն տիտաններից եւ երկու ոտնաշափանոց կրկեսային գաճաճներից՝ դա նույնպես այլ բան է: ԶԵ՞՞ որ նրանք ապրում են իրենց կյանքը տոնավաճառային կրակների համատարած շողանքում, եւ նրանք սիրում են այդ կյանքը ու այդ կրակները, եւ աշխարհն այդ ընտել կրակներից անդին նրանց համար ցանորական է ու մթին: Ամեն օր այդ աշխարհն ամքիններով ներխուժում է, որպեսզի նստոտի պարուսիննե քողարկի այուների տակ եւ իր դյուրված հայացքն ամորի նրանց այլանդակության տեսարանով, եւ նրանք իրենց ի ցույց են դնում այս աշխարհի հանդիման, եւ այն ոչ ձգտում առ ինքը եւ ոչ էլ հետաքրքրություն նրանց մեջ չի հարուցում՝ այն տեսքով, որով ներկայանում է նրանց: Ընդհակառակը, նրանք ապրում են բոլորը միասին, կողք կողքի՝ այլանդակների իրենց աշխարհում, եւ այն նրանց մյուսներից հուսալի պատճեշված է թվում հենց բնությամբ: Նրանք սիրում, ատում, խաղոս են իրենց դերերը, ինչ-որ բան մտնում են, դավաճանում եւ հույսեր են տածում, եւ նրանք նույնքան երջանիկ, տրտում ու փառասեր են, որքան մնացած մյուս մարդիկ: Ուրոտնաշափանոց հսկան եւ երկուտնաշափանոց գաճաճը՝ խանճարուրվելուց ի վեր ընկերներ են: Օրը երեք անգամ նրանք նստում եւ ուտում են սեղանի շորջը, որտեղ ժողովում է հետաքրքիր եւ նրանց հոգեհարազատ հասարակությունը, Գեր աղջկա եւ Մորության տիկնոց հմայքով եւ ոռմանտիկայով պարուրված, համեմված Չոռջոյի սրամիտ խայբցներով. եւ նաև Կենդանի կմախքն ու Դաշվածքով մարդոր: Բայց այդուհանդերձ այդ աշխարհը բարձրահասակ մարդու աշխարհը չէ՝ դա ես մի դուռ է, որով նա ներս չի մտնի:

Քանզի նա երկրային է, սովորական, ինչպես եւ ամենայն մարդ: Ծեփված միեւնույն կավից, նույն օդն է շնչում եւ միեւնույն վախենով է տառապում եւ խանճավառվում է միեւնույն հույսերով, ինչպես եւ բոլոր մարդիկ աշխարհում, նա քայլում է կենաց բազմամարդ փողոցներով մենության մեջ՝ միեւնույն փողոցներով, որոնք մշտապես վիստում են մակրնքացային հոսքերով ինքն ոտնաշափ ուր մատնաշափ հասակներով: Նա քայլում է փողոցներով որպես հավերժական օտարական, մենավոր, դրանից զատ՝ այլ երկիր, այլ կյանք, այլ դուռ չունեցող: Նա ազահորեն նայում է այդ ամենին վառվող աչքերով, անտառնելի ցանկությամբ լի սրտով, եւ այդուհանդերձ բոլոր չափումներից պատճեշված կենաց վիթխարի տարածությամբ, որ գլխի բարձրության վրա նրանց մի մեկնած ձեռքի հեռավորության վրա է, ոտքերը հրաժարվում են նրան ծառայելուց, ընդ որում նա տեսնում, զգում է, եւ գիտի ու ծարավի թքափանցելու կյանքի մեջ, որ շողջորում է հենց իր աչքերի առջեւ, եւ նույնքան մոտ է իրեն, որքան սեփական սիրտը, եւ հեռու է, ինչպես դրախտը՝ կյանքի մեջ, որ ցանկացած պահին նա կարող է ձեռք զցել, բայց որի մեջ երբեք չի կարող մտնել, սարդել եւ կրկին այն իր սեփականը դարձնել՝ նա ավելին չէ, քան ծիսի ցնորական ամսի սուրստանցիան:

Դա տարօրինակ արկած է՝ շատ բարձրահասակ լինելու արկածը, սակայն ըստ էության դա հանգում է այն բանին, որպեսզի ունենաս միակ եւ բնագրական մարդկայնությունը: Իրավիճակների արտասվոր բերումով բարձրահասակ մարդը հանգում է աշխարհի գիտակցմանը նրա այնպիսի տեսքով, որի մասին մյուսները չգիտեն եւ չեն

կարող իմանալ: Իսկ դրա պատճառը թաքնված է գիտավորապես այն բանում, որը բարձրահասակ մարդու միանգանայն պատահական տարրերության որակն է՝ միջին, սովորական մարդուց: Ոչ մի դեպքում նա մյուսներից չի տարրերվում, նա իր եղբոր եղբայրն ու իր հոր որդին է: Ավելին՝ որքան էլ ապշեցուցիչ հնչի, կարելի է ավելի մեծ հավանականությամբ պնդել, որ բարձրահասակ մարդ երբեք չի խոհածում իր հասակի մասին, երբեք չի գիտակցում, որ նա իսկապես բարձրահասակ է, մինչեւ այն պահը, երբ մյուս մարդիկ նրան չիշեցնեն նրա հասակի մասին:

Այսպիսով, երբ այդ բարձրահասակ մարդը միայնակ էր, նա երբեք չէր խոհածում իր երեւելի հասակի մասին. նրա մտքով իսկ չէր անցնում, որ իր շափերն ինչ որ բանով տարրերվում են մարդկանց մեծամասնության շափերից, որոնց նա ամեն օր տեսնում էր փողոցներում: Իրականում նա տարօրինակ մոլորության զոհ էր՝ ինչ-որ պատճառով, որ նա չէր կարող սահմանել, նրա մեջ գաղտնի ու շարտահայտված համոզունք կար՝ իր իսկ կերպարը նրա համար գիտակցված խոհածման արդյունք չէր, այլ, ավելի շուտ, զգիտակցված ցանկություն՝ իրականում միջին հասակի եւ շափերի մարդու տեսք ունենալ՝ հինգ ոտնաշափ, որ մատնաշափ հասակով, ոչ ավելին: Բովեալիս մտորմունքն, անշուշտ, նրան կարող էր հանգեցնել այն մտքին, որ այդ, հենց իրեն նկարագրող պատկերը ճիշտ չէ, բայց նրա մեջ կար բնական եւ բնազդական հակումն իր մասին մտածելու, կամ, ավելի ճիշտ, զգալ իրեն՝ հենց այդ կերպ: Այդ պատճառով միանգանայն բնական էր, որ երբ նրա ուշադրությունը կոպտորեն եւ բռնի հանգեցնում էին նրա արտասանության հասակի գիտակցման փաստին, իսկ այդ տեղի էր ունենում այժմ, շնորհիկ փողոցային անցորդների, օրը բյուր անգամից ոչ պակաս՝ նա ընկալում էր լուրերը ցնցնան, անսպասելիության, շվարմունքի զգացողությամբ եւ, ի վերջո, ցասման եւ վրդովմունքի արագ բռնկումով:

Նա, պատահում էր, փողոցով քայլում էր ժամը հինգին, երբ ողջ քաղաքը հոսքերով տուն էր դառնում աշխատանքից հետո, եւ հանկարծ նա հասու էր լինում այն բանին, որ մարդիկ զննում են նրան՝ նա նկատում էր, թե ինչպես էին նրանք նայում իրեն եւ... արմունկներով իրմրում էին իրար, տեսնում էր զարմանքով իր վրա սեւեռված, զարմացած հայացքները, լսում էր՝ ինչպես էին նրանք զարմացած փափսում, տեսնում էր՝ ինչպես են նրանք կորքով անցնում ծիծաղերվ, եւ լսում էր նրանց բացականչություններն ու բառերը, իբր, ապշեցուցիչ է, անհնար է: Այդպիսի պահերին նա պատրաստ էր բոլորին խեղդելու: Երբ նա լսում էր նրանց ծանակումները, եւ կատակները, եւ բացականչությունները՝ այդ ծեծված ու անկենդան հումորի տաղտկալի թեփանքը, որն ամբողջ աշխարհում միատեսակ է, որը երբեք չի փոխվում, ինչև արդեն պարտասած ակոս էր բացել բարձրահասակ մարդու սրտում եւ գիտում, այն աստիճանի, որ նա այդ ամենը գիտեր, ինչպես ոչ այլ մեկը՝ նա զգում էր, որ կարող է խեղդել նրանց, մինչեւ որ նրանք խելքի գան, ճանկել ու նրանց գրլիխները ջարդել ու մոնչա նրանց վրա.

-Գրողը ծեզ տանի, ես ծեզ ցույց կտամ, որ ես նույնախին եմ, ինչպիսին եւ դուք, եթե նույնիսկ ես ստիպված լինեմ ծեզ լավ թափ տալ, մինչ որ դուք դա գլուխներ մտցնեք:

Այսպիսով, օրը հարյուր անգամ նա թիրախ էր ծառայում այդ անտաշ, ծեծված, բայց անչար կատակների համար, որոնց, ժամանակ անց, բարձրահասակ մարդն ընտելացավ այնպիսի համբերությամբ, այնպիսի խոնջացած բթացմամբ: Եվ նրա սեփական հակագրեցությունը դրանց ապելի շափերի համար մեկ ուրիշ բարձրահասակ մարդունը, ով ստիպված է լինում տանելու անհա-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

տակ մարդկային հիմարության չափը: Սկզբում նա զգում էր միայն ջահելության ցասումնալից ու ակնթարթային վրդովմունքը, վիրավորված պատանեկան հպարտության կատաղի խոցելիությունը, դրա ծանակված լինելու վախը, դրա հարվածին պատասխանելու փորձկոտ պատրաստակամությունը, եթե այն զգում է, որ իրեն ունիահրում են, ծաղրում, վիրավորում են՝ կովի նետվելու ցանկությունը, իր վիրավորված արժանապատվության համար վրեժ լրտելը:

Իսկ հետո նա ինչ-որ սարսափելի ամոր ու ինքնանվաստացում զգաց՝ սեփական թերարժեքության զգացողությունը, որը ստիպում էր նրան նախանձել սովորական մարդկանց ճակատագրերին եւ դառնորեն ափսոսալ իր ծննդի սիսալակամության համար եւ բնության համար, որը կալանել էր նրա ցասումնալի եւ հպարտ ու սրբարաց բոհշքը, քամու պես արձակ եւ իրի պես բորբոքուն, այդպիսի անհերեք պատյանի մեջ: Եվ այդ ամորի ու նվաստացման զգացողությունը, եւ ատելությունն առ սեփական մարմինն ամենանողկալի զգացողությունն էր, որ հայտնի էր բարձրահասակ մարդուն, մեծագույն անարդարացիությունը, որից տառապում էր նրա հոգին: Հատկապես այդժամ նա գիտակցում է, որ ասում է մարմինը, որ բնությամբ տրվել էր նրան ծնվելիս, եւ ատելության այդ գործողությամբ նա նվաստացնում է իրեն եւ անարգում է մարդկությունը: Քանզի նողկանքն առ սեփական մարմինը համանման է ամորպալի շարությանը, որը մարդ կարող է զգալ հավատարիմ, քայլ այլանդակ ընկերոջ հանդեպ, ում ճակատագրը կապված է նրա սեփականին եւ ով պիտի ամեն ինչ տանի: Եվ նա տանում է՝ այդ հավատարիմ այլանդակ ընկերը, անհերեք կացարանն այդ մարդու, ուղեկցելով նրան բոլոր խենք ու ցասումնալի արշավներում, եւ հավատարիմ ծառայում է այդ մարդուն, ինչպես չէր ծառայի նրան երկրի երեսին եւ ոչ մի այլ ընկեր, եւ տառապում է վիրավորանքներից ու հարվածներից, որ այդ մարդը հասցնում է իրեն, նրա կատարության նոպաներից, կրքերից եւ անասնային պարտասումից, վերքերից, ախտերից եւ ցավից, նրա տիրոջ անտանելի քաղցի անժումիկալությունից, եւ ի վերջո, ծեծված, սայերով ծածկված, նվաստացած, անարգված եւ կոպտացած նրա անզսպությունից, նա, այդուհանդերձ, մնում է նրա հետ, անբաժանելի՝ ինչպես ստվեր, մինչեւ վերջ հավատարիմ՝ անպահանջկոտ, խկական, նվիրված ընկեր, ում բարությունը չի համեմատվի ոչ մի ուժիշնի հետ, ով չի լրում մեզ եւ ոչ մի իրավիճակում, կանգնած է մեզ հետ ուս ուսի տված բոլոր տուրություններում, իր վրա է վերցնում մեր հարբեցողության, որկրամության եւ անմարդկային ծեծերի ողջ ծանրությունը, մեզ հետ մաշում է բազմազան շեմքերը, ընկնում է մեզ հետ, համրելով բոլոր սանրդավանդակների աստիճանները, եւ ում մենք մի հիասքանչ օր կրկին տանում ենք՝ ասես խենք, որ դարձյալ հայտնաբերում է իր համբ ողջախսիության լույսը, եւ հայտնաբերում ենք մեր առջեն ընկերոջը, պաշտպանին եւ սեփական խելազարության զոհին, աներեք մեր առջեն կանգնած, ուռած, ջարդած շուրթերով ծուռ քմծիծաղող եւ ափսոսանքով լի, քայլ ամենաներող ժախտով.

-Դե ինչ, ահա եւ մենք կրկին միասին ենք:

Դա տարօրինակ արկած է, ծանր, քայլ բանկարժեք փորձություն, որ բարձրահասակ մարդը զիտի: Քանզի բոլոր ջանքերի բրտինքի եւ դառը տառապանքների արդյունքում նա հասու է լինում դժնիակ, քայլ եւ ոչ անպտուղ մարդկայնությանը: Նա ինչ-որ առանձնահատուկ տիրամած իմաստություն է ձեռք բերում, որն այլևս ոչ մեկին երկրի երեսին չի տրվում: Նրա ճակատագրի տարօրինակ եւ ահեղ առեղծվածը նրան մերձենում է մարդկանց հետ հենց այն հանգամանքով, որի պատճառով նա նրանցից

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

առանձնացված է: Նա կյանք է մտնում հենց այն դրոնվ, որը մի ժամանակ, թվում էր թե, փակվել էր հենց իր քքի առաջ: Նա երկրային է, նա այնպիսին է, ինչպիսին մյուսները, մյուսներից ավելի սովորական՝ հենց շնորհիվ իր անսովորության: Հսկան չի կարող խուսափարել աշխարհից, ոչ էլ խուսափել կյանքից, բռդ որ եւ նա ցանկանար այդ՝ կյանքից հալածված, նա հենց կյանքով էլ գերված է, որ էլ որ նա փախչի, կյանքը վրա կհասնի նրան եւ առ ինքը կվերադարձնի, եւ ոչ մի կերպ բաց չի թողնի: Եվ ի վերջո նա հասու է լինում Երևան Ռենանի խոսքերի դառը ճշմարտացիության՝ միակ բանը, որ կարող է պատկերացում տալ անսահմանության մասին՝ մարդկային հիմարության չափերն են: Եվ ծանակումները, սրամտուրյունները, կատակները, որոնցով օրը տասնյակ անգամ պարզեւում է փողոցը նրա հիմնայի հասակի համար, հարցերը, որ տրվում էին հենց նոյն կապակցությամբ, եւ անվերջանայի խոսակցությունները՝ հենց նոյն հասակից հարուցված, նրա համար ձեռք են բերում վիրխարի եւ մահացու կրտսակումն ապացույցների, որոնք վկայում էին բոլոր մարդկանց նմանության մասին, նրա հորինվածքի աղքատիկության եւ անբավության մասին, նրա սովորույթների մենավոր հնչողության մասին:

Դա երբեք չէր փոխվում, դա միշտ միեւնոյն էր մնում՝ դա շարունակվում էր օրը-տօրեւ եւ ամսեամսին նեղիկ, մարդկանցով լցված փողոցներում, որ էլ որ նա զնար, եւ դա ձգվում էր տարեցտարի ընդմեջ բյուրավոր քաղաքների, տասնյակ երկրների, հազարավոր վայրերի, ցրված աշխարհի տարբեր անկյուններում, եւ միշտ դա անփոփոխ էր մնում՝ միշտ միեւնոյն բանը:

Նրան այդպես էլ չհաջողվեց հայտնաբերել դույզն ինչ շեղում այդ վիատ սահմանությունը: Ոչ մեկը եւ ոչ մի անգամ նրա հասակի առթիվ ոչ մի հետաքրքիր կամ զվարճայի դիտողություն չարեց՝ բայց չէ որ այդ մասին խոսում էին տասնյակ հազարավոր մարդիկ: Ոչ մեկը եւ ոչ մի անգամ ոչ մի ծիծառելի կամ սրամիտ բան չասաց նրա հասակի մասին, բայց չէ որ տասնյակ հազարավոր մարդիկ այդ առթիվ նրան ռեպիկներ էին նետում: Ոչ մեկը եւ ոչ մի անգամ բարձրահասակ մարդու եւ նրա կյանքի բնույթի դույզն ինչ ընկալում չցուցաբերեց եւ այդ մասին չտվեց նրան թեկուզ եւ մի կնճռոտ եւ խորաթափանց հարց՝ թեեւ հետաքրքրասիրությունը, որ հարուցում էր նրա հասակը, համարյա թե անհավանական էր, խոսակցությունները, որոնց մեջ նա ստիպված էր մտնել, եւ հարցերը, որոնց նա ստիպված էր պատասխանել, անթիվ էին:

Այդ վիատ սահմանումը կրկնվում էր այնքան անսահման, որ ի վերջո ջնջվեց, իսկ դրա աղոստ ակոսները խրվեցին նրա ուղեղը, եւ նա, առանց խոհածելու, պատասխանեց՝ չլսելով, մեքենաբար տալով պատասխաններ, որոնք նրանք ուզում էին լսել փորձված եւ ստուգված սահմանումը, որ ծառայում էր իր իր նպատակին այնպես՝ բազում հազար տարիներ նախկինում, նախօրոր իմանալով, ինչ կասի յուրաքանչյուրը:

Արդյոք դա սրամտություն էր: Այդժամ թող ժողովրդական սրամտության ջանադիր պատմաբանը ականջները սրի եւ իր ուշադրությունն ուղղի այն կատակների վրա, որ բավում էին հեռացող բարձրահասակ մարդու կերպարանքի ետելից, քանի դեռ նա քայլում էր տասնյակ հազարավոր փողոցների մայթերի վրա.

Հե՞:

Հե՞յ, այ թե լողլողն ես:

Հե՞յ... Աստված իմ... Հիսուս քեզ Քրիստոս... Հլը եղ տղուն նայի:

Հե՞յ, տղա... դե ո՞նց է էնտեղ եղանակը վերեւում, անձրեւ չի՞ գալիս... Հիսուս քեզ Քրիստոս, չէ, բայց մի նայիր եղ տղուն:

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

-Հե՞յ, ախաբերս, եղանակն ինչպես է վերեւում... սուրբ վկաներ... չէ, դու մի հլը դրան նայիր...

Ազգային հումորի այդպիսի վկայություններ էին ժողովվել այդ թեմատիկային նվիրված, ընդ որում՝ ամենաբարձր կարգի հեղինակությունները ողջ հանդիսավորությամբ պնդում են, որ թվարկվածներից զատ այլ գոհարներ չկան:

Կամ, գուցե թե, ավելի սիրալիք բարձրաշխարհիկ գրույցներում կդրսեւորվեն բարեկիրդ միսիքարանիք նշույլնե՞ր՝ շողոմաճայն հաճոյախոսություններում, կոչված սիրտը փափկեցնելու եւ տրամադրությունը բարձրացնելու, ինչ-որ հանգստացնող բա՞ն է սալրում: Այդ տեսակի գրույցներում սահմանումն այսպես է հնչում.

-Ինչ բարձրահասակ եք դուք, խենքանալ կարելի է:

-Դե հա... հա-հա-հա-... հա, հա: Ինչ ճիշտ է՝ ճիշտ է... հա-հա... իսկ դուք արդեն նկատել եք...

-Դե ոնց թե: Դուք հենց ելաք... Սկզբում նոյնիսկ վաս զգացինք... /փորկոտ շտկում է հետեւում/, բայց դա լոկ անսովորությունից, դե իսկ հետո ոչինչ... Ես այն իմաստով, որ հետո դրա մասին մոռանում ես... Ես իրականում մտածում եմ, որ դուք սարսափելի ուրախ եք, եղախին լինելու համար... Ես էն իմաստով եմ ասում, որ մարդկանց մեծամասնությունը դեմ չեր ինչ ավելի բարձրահասակ լինել... դե, այդուհանդերձ, դա ինչ-որ առավելություն է տալիս, ճիշտ չէ՞... Յուրաքանչյուր մեկը կգերադասեր, դե առավել լավ է՝ ավելի երկար լինել... այն իմաստով, որ ամենքը ձեզ վարից վեր են նայում՝ չէ՞ որ ճիշտ է՝ ուր էլ որ դուք լինեք... Չէ՞ որ դուք, երեխ, դեմ չեք, որ ես այդպես եմ ասում... Դե ձեզ, իհարկե, դուք է գալիս, որ դուք եղախին եք ահա... Այն իմաստով, դե, այնուհանդերձ դա մեծ գերազանցություն է տալիս, ճիշտ չի՞... Դե, դուք ինձ հասկան՞ն եք...

-Այո՞ն հա-հա-հա: Դե, իհարկե... հա-հա-հա... Իհարկե, ինչ-որ իմաստով ես ձեզ հասկանում եմ... հա-հա-հա... Դուք լինվին ճիշտ եք... հա-հա-հա: Դե, իհարկե:

Կամ, գուցե թե, դա ընկերական կատակ էր, անչար կոպտավուն հետաքրքրասիրություն, որ լինում է հասարակ, բայց բարեսիրտ մարդկանց շրջանո՞ւմ: Պատկերացրեք, օրինակ, այսպիսի տեսարան՝ համանմանները տասնյակներով ծավալվում են գիշերվա լարիրինրոսում մեր մայր ցամաքի ափին: Դա հեղձուցիչ մի ծակուու է հինավորց պատի բանձրաշերտում, փտած կեչու մեջ խրած կույր պատուհաններով. Աերսում՝ բարի կանգնակի կտորը, դրա թաց փայլը աստ ու անդ՝ ջրակույտերից, որ մնացել են բաժակներից, տրորված պղնձե բռնաձողը՝ վաղուց չմաքրված. կտրուկ, մեռյալ լույսի շողանքը. Լեռն, բարմենը, թշու ծանրակշիռ դեմքով, մքին՝ ինչպես գիշերը, մասնագիտորեն ուշադիր, եւ վերջապես, մահկան դրոշմով դաշված գիշերվա պատկերները, հարրած ձայների խոպու մոնչոցը, պանդրկների մշտահաճախորդների, աղտոտված գարեջրադիրտով, արմունկները:

Հնչում է զանգը. աժդահակ Լեռն սեւեռուն զննում է ծանր անվտահությամբ բացված ստղնակը, դուրք բացվում է, եւ մտնում է բարձրահասակ մարդը, դեպի որը տեղնուտեղն ուղղվում է Փիք Գրոգանտը՝ բնույթով սրախոս, ծագումով կելտ, իսկ հինային կերպատակ, աժդահակ Լեռյի բարում. նրա փորքիկ, զգարճակի դուրք պղծած կարմրած աչքերը արցունքություն են սպանությամբ, կապկային ուսերը կորված են, կապկային ծնկները կիսածալ, կապկային ծնոտը կապկային ընդարձացմամբ վեր ցցված՝ այդ ամենին սաստիկ զավեշտալի է նայելը, այնինչ աժդահակ Լեռն խեթ ծիկրակում

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Եւ ծանր խնդմնդում է, իսկ բոլոր հարբեցողները քմծիծաղում են: Եվ, ընդհանուր առմամբ, ինչ-որ համանման բան է կատարվում:

Գրողանը /դեռևս մուտքի մոտ լրագծ/՝ Հիսուս քեզ Քրիստոս... Սուրբ վկաներ, դե ինչի՞ վրա է կանգնած էս տղեն /Լեռն եւ բոլոր հարբեցողները պատրաստակամ գոհունակ փնչացնում են: Զվարճախսու Գրողանը շարունակում է/... Հիսուս քեզ Քրիստոս Դիտավորյալ դանդաղ կարմրայտ դեմքը բարձրացնելով, նա հայացքով ոտից գլուխ շափում է հաճախորդին՝ /վայելուշ քայլ, ըստ արժանվույն գնահատված քմծիծաղող Լեռյի եւ բոլոր երախտապարտ մշտահաճախորդների կողմից/... Ասացեր դե միայն: Ես ենց տեսա էս տղուն, էդպես մեկից էլ մտածեցի՝ արկղի՞ վրա է կանգնել, թե՞ դրա նման մի բանի.../Նրին զարմանքի արտահայտությամբ շրջվում է Լեռյի կողմը/... Դե դուր մենակ նրան նայեր, հր՞: Հիսուս քեզ Քրիստոս... Դե էս ի՞նչ տղա է... /Շրջվում է քմծիծաղող հանդիսատեսների կողմը/... Հենց որ ես էս տղուն տեսա, մեկից ինձ ասում եմ... Դե էս ի՞նչ բան է, իրոք որ: Քաղաք կրկե՞ս է եկել, ի՞նչ է... /Կրկին շրջվում եւ անկեղծ շվարմունքի տեսրով մատնացույց է անում բարձրահասակ այցելուին/... Դուր մենակ թե դրան նայեք. հր՞... /հաջողությունից բավարարված, միանում է իր քմծիծաղող ընկերներին եւ եւս որոշ ժամանակ զվարճացնում է նրանց՝ զարնացած հայացք է նետում բարձրահասակ այցելուի վրա, շվարմունքի մեջ գլուխն է տարութերում եւ զարմացած արտաքրում է/... Դե ինչ՝ Աստված իմ... Դուր մենակ նրան նայեք, հր՞ եւ այս: Իսկ իմա արդեն Լեռն, դանիադ ու մտասույց գլուխը տարութերելով իր հաճախորդի սրամտությունից երախտապարտ հիացմունքի մեջ, մոտենում է բարձրահասակ այցելուին, դեռևս լիարոր խնդմնդալով իր հիշողությունների վրա, հակում է բարի կանգնակի վրա եւ մտերմիկ շշնջում.

-Եւ պարոն Գրողանը... /Ասես քերեւակի արդարանալով/՝ Նա էստեղ փոքր-ինչ խմեց, էնպես որ ուշը մի դարձեր էն բանին, ինչ նա դրւու է տալիս... Նա ոչ մի բան նկատի չունի... /Կշռադատված վատահայրթյամբ/. Չէ: Նա ամենափառավոր տղեն է, որ միայն կարելի է հանդիպել, երբ նա խմած չի... իսկ սա նա հենց էնպես, զվարճանում է, հասկանում եք, նա ոչ մի բան նկատի չունի... դե՝ Հիսուս քեզ Քրիստոս. /Հանկարծ լիարոր ծիծաղում է իր հիշողությունների վրա, հուժկու, խորունկ եւ դիտավորյալ հստակ հս-հս-հս-ով, ինչը ստիպում է, որ նրա աղջամդային-զիշերային ծանր այտերը բրունան... Երբ նա էղ արկդի մասին իր կատակը բարեց, կամ թե, ոնց որ էլի ինչ-որ բան ասաց, դե ոնց ծիծաղես... հր, էլ դե ոնց ասեց, հր՞ էղ ի՞նչ արկդի վրա ես կանգնած կամ թե ինչ՝ էլի ինչ-որ բան... Հս-հս-հս... /Եվ նա ծանր քայլով հեռանում է, տարութերվելով դանիադ, զիշերային ծիծաղից, անփորկու, ինքն իրեն գլուխ տալով/:

Հինա, երբ հաճախորդը կողմ քաշված կանգնել ու միայնակ խմում է, պանդոկի հաճախորդները կուտակվում են բարի կանգնակի մյուս ծայրի մոտ, աշխույժ բանավեճ սկսելով, եւ մերք ընդ մերք այնտեղից վիճող բացականչություններ ու շշնջուններ են հասնում՝ կրքոտ պատահկմները երդմնավոր հավաստիացումների կամ ցասումնալի անհամաձայնության, ասենք թե.

-Չէ-է... Դե գրողը տանի քեզ... Դե էս ինչ ես ասում... Չէ, հաստատ ավելի լողլող ա... Արի գրագ զանք... Չէ, դե գրողը քեզ տանի, դե նա մի յոթ մատնաշափ ավելի բարձր է... Դե, գրողը քեզ տանի... Գրագ կգամ... Լավ, լավ... Դե, ուրեմն, ինքն նրան հարցորու... Բայց հաստատ ավելի շատ է: Գրագ կգամ:

Վիճարանողներից մեկն առանձնանում է վիճարանող խմբից եւ, գարեջրի գավաթը ձեռքին, մոտենում է մենավոր այցելուին... Նրա դեմքը վատ մտադրություններ չի ար-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

տահայտում, այն չար կամ թշնամական չի՝ քառասունն անց սովորական քաղաքացու դեմք՝ ասես ծաղրանկարից իջած՝ նեղիկ, խոժողված, մեծ քրով, խորունկ կնճիռներով, բերանի թերեւակի իջեցված անկյուններով, ասես մետաղական կլիշեից եւած եւ բոլոր գերիմաստուրպուններն իմացող, ցինիկորեն ինքնավստահ՝ նյարդային վերջույթներն ընդարձացման մեջ, խոսր կտրուկ. դա, անկասկած, Մեծ քաղաքի Զավակն է:

Մեծ քաղաքի Զավակը /մտերմիկ քմծիծաղելով, ասես թերեւակի ներողություն խնդրելով, ճայնն իջեցնում եւ խոսում է, ճգելով, սովորականի պես, շուրքերը, լոկ բերանի անկյուններով/ ...Ներող կինես, ծերուկ... Հուսով եմ՝ չես առարկում, եթե ես հարց տամ... դե մենք էստեղ ընկերոցս հետ անընդհատ քո մասին ենք վիճում... ես քեզ մի փոքրիկ հարց ունեմ տարու... չե՞ս առարկում, չե՞:

Քարձրահասակ անձանորթ /մեքենաբար քմծիծաղելով եւ իր միջից համաձայնություն արտահայտող հաճկատար, մինչեւ ուղնուծութը կեղծ, ծիծաղ փրցնելով/. Դե, ինչ եք ասում, իհարկե՝ ոչ... հա-հա-հա... Ընդհանրապես չեմ առարկում... հա-հա-հա... Ավելի համարձակ, ամեն ինչ կարգին է... Հա-հա-հա:

Մեծ քաղաքի Զավակը. Թե առարկում ես, եղան էլ ասա... Քեզ, արի ու տես, մի բոլով տղերը նոյն հարցով էին կպչում, եւ ես մեկ էլ մտածեցի՝ դու արդեն, հոգնել ես անընդհատ եղ լսելոց՝ հասկանո՞ւմ ես, ինչ եմ ասում... Դե եղ ում ասես հունից կիանի, եթե նրան միշտ նոյն հարցով կպչես... /Դեմքին դժվարանալու արտահայտությամբ. արտահայտիչ ուսերն է թորփում եւ հուսալի ասում է/. Հասկացա՞ր:

Քարձրահասակ անձանորթ. Դե... հա-հա-հա... Այո... թերեւս, եղան էլ կա... Կարծ ասած, դե ավելի համարձակ... հա-հա-հա... Ամեն ինչ կարգին է:

Մեծ քաղաքի Զավակը. Դե ես կրահում եմ, որ մի բոլով տղերը քեզ եղ հարցով էին դիվաղաղար անում, էնայս որ դու ինքդ զլիսի ընկար, թե դա ինչ հարց է՝ եղան չի՞:

Քարձրահասակ անձանորթ. Դե հա՝ չե՝ հա-հա-հա... Դե, այսինքն հա... Կարծում եմ, որ զլիսի ընկա:

Մեծ քաղաքի Զավակը. Դե մի խոսրով, ծերուկ... եթե չես առարկում... եթե նորմալ է... Ես մենակ թե ուզում էի քեզ հարցնել... /Թախանձագին շշնչալով/... պարզապես փոքրիկ վեճը լուծելու համար, որ ընկերներիս հետ սկսել էինք՝ բոյդ ինչ է... /Սաստիկ կրօռու/: Դե, եթե չես ուզում ասել՝ պետք չի... Դե դու հասկանում ես, որոշ տղերը...

Քարձրահասակ անձանորթ. Ամենեւին է ոչ՝ հա-հա-հա... այսինքն հա՝ հա-հա-հա... ամեն ինչ կարգին է... Ես ամենեւին դեմ չեմ... Դե ես մի վեց ոտնաշափի ու իհնգ մատնաշափի եւ կամ իհնգ կամ վեց մատնաշափի միջին ընկած մի բան եմ... Ներողություն խնդրող ձայներանով/ Դա բավական վաղոց է եղել... Վերջին անգամ ես հասակ շափել եմ մի քանի տարի առաջ, եւ չեմ կարծում, որ դրանից հետո սաստիկ աճել եմ... հա-հա-հա... Ինչ-որ իհնգ ու վեց ոտնաշափի արանքում մի բան:

Մեծ քաղաքի Զավակը /ապշած, բայց փոքր-ինչ իհասրափված տեսքով /Էդ ճի՞շտ... Դե իսկ ես մտածում էի, դե ավելի շատ... Դե ես մտածում էի մի յոթ ոտնաշափի կլինես... բայց ահա էնտեղ տղերքից մեկն ասում էր, որ դու վեց, յոթ, ութ ոտնաշափից ավելի չես լինի... /Մտագրադ/: Դե, ես կարծում էի, ավելի շատ:

Քարձրահասակ անձանորթ... Չե... հա-հա-հա... շատերն են այդպես մտածում... բայց ես կարծում եմ՝ ամեն ինչ ճիշտ է... մոտագրապես վեց ոտնաշափի, իհնգ կամ վեց...

Մեծ քաղաքի Զավակը /կատակալի/. Դե, ինչ ասես: Դու գիտես, թե քո նմանն ի՞նչ պիտի անի... Գիտես, թե ես ի՞նչ կանեի:

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Բարձրահասակ անձանոթը. Դե, ոնց որ թե չ... հա-հա-հա: Դե եւ ի՞նչ:

Մեծ քաղաքի Զավակը. Ես կեմեի ոհնօքի ու Դոմիկին կրնաստեի... Դե ես էնտեղ բոլոր տղերքին կղնաստեի... Այ թե ինչ կանեի... Քո պես լողլողը կարող է հասցնելու համար ուզածն անի... իսկ քո ձեռքի թափով, նրանք քեզ չեն կպնի... Այ թե ինչ կանեի, եթե քո հասակն ունենայի: Կելնեի ոհնօք՝ հա, սրբ: Ոհնօք, ահա թե ուր կզնայի, թե քո նման լողլող լինեի:

Բարձրահասակ անձանոթը /վերջապես ցնցվելով, շատախոս ու մեքենաբար/. Դե, ավելի լավ է ուրախացիր, որ այսպիսինը չես... Դու նույնիսկ չես պատկերացնում, թե ոնց է բախսդ բանել:

Մեծ քաղաքի Զավակը /դանդաղ, ձայնի մեջ հետաքրքրասիրությամբ/. Օ՛. իսկապե՞ս:

Բարձրահասակ անձանոթը /շարունակում է իր կարճառոտ խոսքը արագ ու շատախոս/. Իհարկե: Իմ նման տղաների մոտ, ձախորդություններից բացի, ոչինչ չկա, ուր ուզում ես զնա:

Մեծ քաղաքի Զավակը /աճող հետաքրքրասիրությամբ/. Օ՛, իսկապե՞ս:

Բարձրահասակ անձանոթը. Իհարկե: Քո հասակին համապատասխանող ոչինչ չես զննի:

Մեծ քաղաքի Զավակը /ուշացած զարմանքի արտահայտությամբ/. Կասես Էլի: Ճի՞շտ որ, իսկապե՞ս:

Բարձրահասակ անձանոթը. Էն էլ ինչպես: Ոչ մի մահճակալ հասակով չի համապատասխանում, որպեսզի կարողանաս քունդ առնել...

Մեծ քաղաքի Զավակը /հետաքրքրասիրությամբ/. Երեւի թե երկու տակ լինելով ես քննում, ի՞ն:

Բարձրահասակ անձանոթը. Դե, իհարկե: Ահա այսպես, տեսնո՞ւ ես: /Այսժամ նա ձեռքով զիզագագծե շարժում է անում, եւ Մեծ քաղաքի Զարվակը փոթկալով ծիծառում է/:

Մեծ քաղաքի Զավակը՝ Իսկ հազուսափ զծով ո՞նց է: Երեւի թե, ամեն ինչ այսի պատվերով կարվի, ի՞ն:

Բարձրահասակ անձանոթը. Իհարկե: /Այնուհետեւ, սահմանման համապատասխան, նա պատմում է իր ասցած ունկնդրին այն մասին, որ մահճակալը, որի վրա նա քննում է, մի ոտնաշափ ավելի կարծ է, քան իրեն պետք է, որ նա չի կարող ողջ հասակով մեկ ճգվել ոչ կուպեում, ոչ նավախցում, որ նա մշտապես զիխով խփվում է փայտամածին, քանի դեռ իջնում է ուղղաբերձ աստիճաններեւով, որ բարուններում եւ ավտորուսներում ծնկները բացցնելու տեղ չկա, եւ այդպես շարունակ նոյն ոգով: Երբ նա ավարտում է, Մեծ քաղաքի Զավակը դանդաղ գլուխն է քրում, այնպիսի տեսքով, ասես թե նա համարյա թե չի հավատում իր հայտնագործությանը եւ, դանդաղ արտաքերելով. «Դե որ ի՞նչ կասես սրան»՝ վերաբանում է, որպեսզի հաղորդի իր ժողոված ֆանտաստիկ տեղեկատվությունը իրեն անհամբեր սպասող, հետաքրքրությունից իրար անցած ընկերներին:

Այսպիսով, երկրի տասնյակ հազարավոր փողոցներում, քաղաքներում ու տարատեսակ այլ վայրերում գործում էր այս անխախտելի սահմանումը՝ սահմանում, որ երբեք չէր փոխվում, որը հավերժորեն միեւնույն էր, եւ որը ցուցանում էր բարձրահասակ եւ մենավոր մարդու կյանքի փափառ միապաղպությունը, եւ ինչն, ի վերջո, որդան էլ տարօրինակ է, տանջալից ու անսպասելի կերպով նրան պարզեւեց հավատն առ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

մարդք, համոզվածությունն առ նախնական մարդկային բարությունը, մեծահոգությունն ու մարդասիրությունը, որը ոչ մի այլ բան ունակ չէ տալու:

Առնող Փենքլենդ

Ժամանակ առ ժամանակ, Քենի Բարոնի տուն իր այցելությունների ընթացքում, Յուջինին վիճակված էր տեսնել իր զարմիկ Առնող Փենքլենդին: Առնողը միակն էր Բարոնի բոլոր զավակներից, որ այցելում էր հոր տուն, մնացածները ջանադրաբար բացակայում էին, եւ տեսնում էին իրենց հորը միայն Ծննդյան տոնին կամ Գոհարանական մաղրանքի օրը, հետեւաբար նրանք նմանվում էին զինվորների, որ հաջորդ առավոտ՝ Տիրոջ Ծննդյան օրը զինադադար էին կնքում: Եվ իհարկե միակ բանը, որի պատճառով յինդ, տանջահար Առնողը լինում էր Բարոնի տանը, այն չէր, որ նրա հանդեպ սեր էր տածում, քանզի նրանց հարաբերությունները միմյանց հետ վայրի եւ թշնամական էին Առնողի մանկությունից ի վեր, նա անցել էր մենության ու սարսափի միջով, եւ իհմա ձգուում էր տուն, ինչպես մի երեխա, որ գալիս էր մորը տեսնելու, որպեսզի փորձեր նրա կողդին մշտիքարություն գտնել, եթե կարողանար:

Նոյնիսկ նրա այցելությունների հաճախականության մեջ ակնիայտ էր նրա կյանքի աններդաշնակ որակը: Բացակայության մի քանի ամիսներից հետո, նա հայտնվում էր հանկարծ ու մոայլ, առանց բացատրության որեւէ խոսքի, իսկ հետո նա հայտնվում էր ամեն կիրակի մի քանի շաբարված ընթացքում: Այնուհետեւ նա կրկին անհետանում էր, նոյնքան հանկարծակի, ինչպես որ գալիս էր, եւ հետո ամիսներ, նոյնիսկ եւ ավելի, ոչ մեկը չէր տեսնում նրան: Բոստոնի հոծ եւ հինավորց սարդոստայնը պարուրում էր նրան, եւ նա լիակատար մոռացության մեջ էր հայտնվում, ինչպես եթե երկիրը նրան կլած լիներ: Այնուհետեւ, լուրջան մի քանի ամիսներից հետո, նրա մասին կրկին կլսեն, նրա ընտանիքը կակի նրանից փոստային բացիկներ ստանալ, որոնցից նրանք լիակատար շվարմունքի մեջ էին հայտնվում, ոչինչ պարզ չէր, ցատումնայի վրդովմունքից բացի. այն, ինչը որ նրա մեջ նրանց դեմ էր, կրկին բորբոքվել էր:

Այսպիսով, միեւնույն օրը, Բարոնը, նրա աղջիկները, եւ նրա մյուս տղան կցկտուր խոսքերով ինչ-որ բացիկներ ստացան, որոնցում հետեւյալը կարդացին. «Ես իմ անունը դարձրել եմ Արնող Փեն: Մի փորձեր ինձ գտնել: Դա անօգուտ է: Դուք ինձ վտարանող դարձրեցիք՝ իհմա ես միայն ուզում եմ մոռանալ, որ երբեւ ճանաչել եմ ձեզ, եւ որ իմ երակներում միեւնույն արյունն է հոսում. դուք այս ամենի համար պատասխանառու եք՝ ես հոսով եմ, որ այլեւս երբեք ձեր դեմքերը չեմ տեսնի: Արքուր Փեն»:

Այդ պոռթկումից հետո նրանք մի քանի ամիս նրանից ոչ մի լուր չլեցին: Այնուհետեւ մի հիասքանչ օր նա կրկին կհայտնվի, նոյնիսկ չփորձելով բացատրություն տալ, եւ մի քանի շաբար կհայտնվի մոայլ դեմքով՝ ամեն կիրակի:

Առաջին անգամ Յուջինը հանդիպեց նրան մի կիրակի, փետրվարին՝ նրա քեռու տանը. երբ նա մտավ, Առնողը պառկած էր՝ բախտի վրա փուլած, եւ նրա մայրը մոտենում էր նրան, քնքշորեն խոսելով նրա հետ, գրեթե աղաչական տոնով մի կին, ով գիտակցում էր երեխայի հանդեպ իր անփույր վերաբերունքն անցյալում, եւ այժմ, հնարավոր է շափազանց ուշ, ջանում էր ողջ ուժով իր մեղքը քավել:

-Առնող,- քնքշորեն ասաց նա:- Առնող, բանկագինս, դու չէի՞ր կարող ելնել: Սա քո զարմիկն է, դու չե՞ս ուզում նրան ողջունել:

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

Թախտի վրա փոված վիրխարի, անպատշաճ յուղոտ փորք տարութերվեց, տղամարդը կտրուկ ելավ եւ հուսահատ ձայնով ինչ-որ կցկտոր բան քրքմնջալով, երկարեց փափիլկ աղտոտած ձեռքն ու շրջվեց:

Առնող Փենթենդր երեսունվեց տարեկան էր: Նա կարող էր բավական փոքրիկ վերջույթներ եւ կազմվածք ունենալ, եթե չշններ նրա վիրխարի եւ փափիլկ անկերպարան գիրությունը՝ գիրությունը դալկանիմ ու կեղտոտ, ինչը սերում էր առ անառողջ սնունդը նրա հակումից: Նա նոսր, յուղոտ ու սեւ մազեր ուներ, մեջտեղում արված բաժուկով, իսկ դեմքը, ինչպես եւ մարմինը, առանձնանում էր դալկությամբ ու փափկությամբ: Սարսափելի գիրության հետեւանքով նրա դիմագծերը ջնջվել էին, բացի այդ դեմքը ծածկել էր խոխվ ու գզուկ նորուքը: Եվ ահա այդ դալուկ, յուղոտ դեմքից, նրա աչքերը, շականակագույն ու կարճատես, ինչ-որ հիստերիկ երկշուտությամբ էին նայում աշխարհին, այնպես, ասես կացարան եւ առանձնություն էին փնտրում: Նրա շուրբերը դոդում էին ծիծաղի եւ հիստերիկայի սահմանագծին, խոսում էր նա անհստակ ու կցկտոր, կարկանում էր, կամ հուսահատ բառերն էր խեղում եւ կոտրատում էր ֆրագները, եւ լսելն այդ նույնքան անտանելի էր, որքան կարփածահարի խոսքը:

Նրա հագուստն աննկարագրելի կեղտոտ էր, նրա հագին իին սարժե կապույտ կոստյում էր, միանգամայն անկերպարան, տարիների լնրացըում կեղտակղոլու ու տարատեսակ ճաշատեսակներից աղտոտված: Ժիլետի կոճակների մոտ կեսր պոկված էր, իսկ ժիլետի ու անդրավարտիքի արանքում ցցված էր, վիրխարի յուղոտ փորք ծածկող, կեղտոտ վերնաշապիկի կտորը: Նրա կոշիկներն այնքան մաշված էին, որ դրանցից դուրս էին սպրդում ոտքերի մերկ մատները, իսկ գուլպաները վերածվել էին քրջերի եւ ցուցանում էին նրա կեղտոտ ուսնարաթերն ամեն անգամ, եթե նա քայլ էր անում: Ողջ եռյունը դառնաղետալի ջարդված էր ու աններդաշնակ, եւ ցաքուցրվել էր, ինչքան որ հնարավոր է մարդկային կյանքում: Եվ անընդիատ նրա մեղմ ու դարչնագույն աչքերը նայում էին վիրավոր կենդանու փախեցած, պաղատագին հայացըով:

Անհնար էր կենալ նրա հետ առանց անհարմարության տանջակից զգացողության եւ տխմարի բլրլոցից երես թերելու ցանկության:

Ճաշն այդ օրը, այդ կիրակի օրը, եթե Ցուշինն առաջին անգամ հանդիպեց իր զարմիկին, տանջակից էր բոլոր ներկաների համար, բացի Բասքոմից: Առնողի վերաբերմունքն ուտելիքի հանդեպ հիրավի անասնային էր: Նա ազահորեն նետվեց դրա վրա, իր մոտ քաշեց ափսեն, շրթունքները լիզելով ու լորձունքութելով, խոզի պես խոխոսում ու փնչացնում էր դրա վրա, մինչեւ որ նրա դալուկ ճակատը քանից քրտինքով պատվեց: Այնինչ նրա մայրը, այդ ծանր տեսարանից ուշադրությունը շեղելու համար, խոճուկ ջանքեր գործադրեց: Իր դեմքին անհոգ արտահայտություն տալով, նա ջանում էր զարմիկի հետ ամենաբազմապիսի թեմաներ քննարկել՝ քաղաքային նորությունները, հոգեբանության վերջին հայտնագործությունները, Սենատի «անհաշտների» հենակետային վարքը, ինչպես նաև այրով լեզույթի հետազոտությունները՝ մարդկային գիտակցության այդ հրաշագործ հայելու: Այդժամ Առնողը հայացը քարձրացրեց ու մարտական տեսքով նայեց երկուսին եւ հանկարծ պայթեց փախեցնող հնչյունների խժեթարանությամբ, որոնք ավելի ցնցող էին, քան սնունդը կլինելու նրա անասնական եղանակը:

-Մ-մ տղամարդը Հարվարդում... տասնչորս լեզու... Հըմ-հըմ-հըմ-հըմ,- նա կանգ առավ եւ հուսահատ մարտահրավերով նայեց նրան, մինչ մայրն ի պատասխան խոճուկ նայում էր նրան:- Գորիլա,- բացականչեց նա, համարյա թե հրճվանքով,- ոչ մեկով

ԳԵՂԱՐԿՈ ԳՎՐՈՒ 2021

Էլ չի կարողանում խոսել:- Նա սսկվեց, նրա շուրթերը դրողում էին, իսկ կոկորդը ջղակծկվում էր: Եվ այդժամ նա կրկին գոչեց.- Դե գորիլային մարդու հետ վանդակի մեջ դրեք... եւ վերջ: Ամեն ինչ կավարտվի... Մի կես րոպեից:- Նա մատներով ճտտացրեց:- Գորիլան նրան կվերածի ֆարշի... Հոմերոս... Դանուեն... Միլթրն... Նյուտոն... գրավիտացիայի օրենքը... Մը, մը-մը-մը, նա դարձյալ սկսեց կակազել, կեղսոտ օձիքի տակից ծգեց իր հաստ վիզն ու բացականչեց. - Մարդու գիտակցությունը... Մահանալով, այն վերածվում է ոչնչի... Ոչ մի լավ բան չի մնում... Դե յոթ-ութ սանտիմետրանոց մեխերը ավելի թանկ արթեն: - Նա կանգ առավ եւ ատելությամբ շուրջողարը նայեց: Նրա կոկորդը դարձյալ ջղակծկվեց, եւ ի վերջո նա բարձր գոչեց. - Բրիսբեն: - Եվ լրեց:

-Այս,- փնթիվներաց Բարոնը, եւ նրա դեմքը նողկանքից խեղվեց: Նա իր աթոռը կողմ տարավ ու շրջեց:- Ընդհանրապես նա ինչից է խոսում... Գորիլաներ՝ Հարվարդ՝ տասնչորս լեզու:- Այդժամ նա շարավի քրքրացաց:- Փահ, փահ, փահ, փահ, փահ... Հոմերոս-Դանուեն-Նյուտոն-ութանատիմետրանոց մեխեր-Բրիսբեն... Փահ, փահ, փայ, փահ, փահ... Դե աշխարհի արարման օրից որ մեկը համանման անհերեթություն չի լսել: - Եվ նա ծովովելով, կրկին քթի մեջ ծիծաղեց:

-Հա,- զայրացկոտ բացականչեց Առնոլդը, անձեռողջիկը դեն նետեց եւ նարտահրավերով նայեց իր վայրի աշքերով, որոնցում անսպասելի շողշողացին արցունքները: - Եվ դու նույնապես: Մի գո-գո-գո-գորիլա էլ շարժես, - գոչեց նա:- Ստածիր՝ ով ես դու ընդհանրապես... Էգրիստ... Դե, քեզ մոտ պարզապես... մա-մա-մա...- նա կանգ առավ, ասես խեղվելով, կրկին կեղսոտ օձիքի տակից վիզը ցցեց ու բացականչեց: - Սեծամոլության մարմաջ... Եվ միշտ եղաքես է եղել... Բայց դու գորիլա էլ շարժես... ես քեզ կհատուցեմ:

-Ա՛յս,- քրթմնջաց Բարոնը, սաստիկ նողկանքի արտահայտությամբ իր պերճախոս դեմքը դարձնելով առ պարապությունը:

- Դու գոնե հասկանո՞ւմ ես՝ ինչի մասին ես դու խոսում... Նա նվազագույն գաղափար իսկ չունի, դոյցն ինչ, ընդհանրապես ոչ մի, - նա տնքաց, իր հակայական ձեռքն օդում թափահարելով՝ հետացման քանակական շարժմունքով:

Հաջորդ կիրակի, երբ Յուջինն ուղեւորվեց Բարոնի տուն, ի զարմանս նրա, ծերուկն ինքը մոտեցավ դրանն ու բացեց այն: Ի պատասխան մորաքրոջ մասին տղայի հարցի, Բարոնը, նողկանքի արտահայտությամբ դեմքը կնճռուտելով եր, զլուխը տարութերելով խոհանոցի կողմը, մրմնջաց.

-Ա՛յս: Նա այնտեղ է, եղած հիմարի հետ է խոսում: Դե, անցիր, տղաս,- անսպասելի սրտաբացությամբ գոչեց նա:- Անցիր, անցիր,- գոչում էր նա խանդավառ:- Մենք քեզ սպասում էինք:

Խոհանոցից ձայներ էին գալիս՝ կնոջ եւ տղամարդու, սկզբում կամացուկ, հուզված, անհստակ, հետո ավելի ու ավելի բարձր, եւ հանկարծ նա լսեց Առնոլի ձայնը՝ տանջահար, հուսահատությամբ լի, հիմա մոլեզնորեն հուզված.

- Դե պետք է... Ասում եմ քեզ, ես պիտի դա անեմ... Նա իմ կարիքն ունի... եւ ես պիտի գնամ:

-Բայց Առնոլի, Առնոլի:- Նրա մոր ձայնը քննքու ու պաղատագին էր:- Իսկ հիմա հանգիստ, թանկագինս, հանգիստ: Մի՞թե դու չես կարող գոնե մի բոպե հանգստանաւ, որպեսզի մենք կարողանանք այդ մասին խոսել:

- Դե էստեղ խոսելու բան չկա,- նրա ձայնից սպրում էին հուսահատության խոսքերը:

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

-Զէ՞ որ դու տեսել ես այդ նամակները, մայրիկ... Զէ՞ որ դու հասկանում ես, թե ինչ է նա ասում, ճի՞շտ է,- նրա ծայնը վերածվեց հիստերիկ ճիշի:

-Այո, թանկագինս, բայց...

-Դե էլ ի՞նչ խոսես,- հուսահաս ճշաց նա... -Մի՞թե դու չես տեսնում, որ նա ուզում է ինձ... Մի՞թե դու չես տեսնում, որ նա ինչ-որ սարսափելի ծախորդության մեջ է ընկել. որ էր... էղ... անասուն... որ նա աղաշում է ինձ գալ եւ տանել նրան այնտեղից՝ դրանից:

-Այս, Առնոլի, Առնոլի,- մոր ծայնը լի էր խոճուկ պաղատանքով, որ անսահման ափսսանքով լրեց:- Իմ խեղճ տղա, եւ նա ասում է, որ եթե դու երբեւ գնաս այնտեղ, նա ուրախ կլինի քեզ տեսնե՞լ:

Նա ինչ-որ անհոդաբաշխ բան արտաքերեց, որից հետո մայրը քնքշորեն, բայց հաստատակամորեն շարունակեց.

-Առնոլի, ինձ լիիր, թանկագինս: Այդ կինն ամուսնացած կին է, մի քսան տարի քեզնից մեծ, իր սեփական հասուն երեխաններով... Էղակես չի՞ն, հասկացիր, թանկագինս, որ այդ նամակներս ընդամենը ընկերական նամակներ են, որոնք... կինը կզրի տղային, որին մի ժամանակ դպրոցում դաս է տվել: Մի՞թե դու չես տեսնում, թե ինչպես են նրան վախեցրել նամակները, որոնք դու ուղարկել ես նրան: Եվ որ նա պարզապես փորձում է քեզ մեղմորեն հասկացնել, որ...

-Դա սուտ է,- ասաց նա շնչասպառվող ծայնով,- կեղտոտ սուտ: Դու ոնց որ թե իմ դեմ ես, ինչպես եւ մնացած բոլորը: Ես այլեւս քեզ չեմ լսի: Ես կգնամ ու նրան կրերեմ էստեղ, ես կանեմ այդ՝ նրան կրերեմ ինձ մոտ, ինչ էլ որ դուք ասեք, եւ գրողը ձեզ տանի,- ճշաց նա: - Դե գնացեք դուք բոլորդ գրողի ծոցը:

Այնուհետեւ խառնաշփոր վիճաբանության ճայն լսվեց, եւ նա դուրս բռավ, դեսպի խոհանոց տանող, տառերկվող դրան արանքից, մաշված գիշարկը գլխին քաշելով: Նրա աշքեր վշտից ու զայրույթից վայրի էին, նրա շուրթերը դողում ու ծգվում էին անհունչ նզովքներ ժայթքելով: Մայրը հետեւեց նրան, փոքրիկ ցախսարեկի պես կազմվածքով կինը, նրա դիմքը տանջահար էր, վշտից ու խոճահարությունից խուճապահը, կանչում է՝ «Առնոլի, Առնոլի», առ այդ գեր ու վնայի կերպարանքը, որ անցավ կողքով, ինչպես ֆորիհաններից ծեծված էակ, երբեք կանգ չառնելով, որպեսզի նայի, խոսի կամ որեւէ մեկին հրաժեշտ տա, քանի դեռ նա վազում էր ճամփով, եւ ելավ տնից, իր եսենից դրուք շրիկացնելով:

Այս պատմությունն իր խոճուկ մոլորությամբ բավական ողորմելի էր: Միշնակարգ դպրոցում ուսանելու երկրորդ տարուց նա սաստիկ կապվածություն զգաց առ իր ուսուցչուին: Նա այն հազվադեպ պատահող կանանցից մեկն էր, որ փոքր-ինչ հասկանում էր նրան, եւ նրա հետաքրքրությունը պարզապես անկեղծ, բարի հետաքրքրություն էր, որ ունենում է բարեսիրտ եւ խելացի կինը դժբախտ փոքրիկ տղայի հանդեպ: Նրա համար, ինչպես եւ բոլոր մնացյալների, նա անձունի բաղիկ էր, եւ դա նրա մեջ պաշտպանական բնագր արթնացրեց, եւ դրուց նրան իր համար ավելի թանկ լինել, քան առավել գրավիչ երեխանները: Եվ ահա այդ պատճառով նա տղայի համար ավելին արեց, քան որեւէ մեկը, ում Առնոլը գիտեր, եւ նա երբեք չէր մոռանում նրան:

Երբ Առնոլը ավարտեց դպրոցը, այդ կինն ամուսնացավ եւ իր ամուսնու հետ գնաց Կալիֆորնիա: Սակայն բան տարփա ընթացքում, որ անցան այն ժամանակներից ի վեր, իին ընկերությունը տղայի հետ, քանզի նա առաջաւ պես նրա համար մնում էր «սողեկ»՝ նրանց ընկերությունը չէր լնիհատվում: Ողջ այդ ընթացքում Առնոլը տարին մի քանի անգամ գրում էր նրան՝ երկար, կցկտոր նամակներ, որոնցում նա հաղորդում

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Էր իր ծրագրերի, հիասքափուրյունների, նպատակների, հոլյուսերի եւ ձախորդությունների մասին՝ անհետեղական անձի անհետեղական գրառումները, եւ կինը միշտ պատասխանում էր նրան կարճառոտ, բազալերիչ, ընկերական ուղերձներով:

Եվ բոլոր այս տարիներին, քանի դեռ նա մնում էր նրա համար հենց այն «տղան», ում նա սիրում էր, երբ ուսուցանում էր նրան, նրա իսկ անձը ֆանտաստիկ փոխակերպման ենթարկվեց նրա հիշողության մեջ: Թեև նա հասուն եւ բավական տարեց կույս էր, երբ նա գիտեր նրան, իսկ հիմա հիշունն անց ճերմակահեր կին էր, այժմ նրան թվում էր, թե նա միշտ շատ երիտասարդ է եղել, եւ գեղեցիկ, եւ արդար:

Եվ նրա գիտակցության մեջ այդ պատկերի ծավալմանը համընթաց, նրան թվում էր, թե նա արդեն ամեն ինչ հասկացել է, եւ միշտ սիրել է նրան, ինչպես տղամարդն է սիրում կնոջը, եւ որ միակ հնարավոր ինաստ այդ անհող ու բարեկանական նամակների, որոնք նա գրել էր նրան, այն սերն էր, որ նա պարզենել էր նրան:

Ոչինչ չէր կարող նրան կանգնեցնել: Ահա արդեն շատ ամիսներ նա սարսուն փութելությամբ գալիս էր մոր մոտ, ամեն անգամ, երբ նա ստանում էր նամակներից մեկը:

Նա դրանք կարդում էր դոդոջուն ձայնով, ամենաանկաշկանդ նախադասություններում գտնելով խոստովանության եւ բաղված սիրո արտահայտությունները, իսկ նրա պատասխանները ընկերական ուշադրության այդ նշաններին, անշեղորեն դառնում էին ավելի կրքոտ ու մտերմիկ, մինչեւ որ վերածվեցին կրքով ու պարտաստմով լի խելահեղ սիրահարված տղամարդու խոստովանքների: Ազդեցությունը, որ բողեց այդ նամակագրությունը կնոջ վրա, միանգամայն ակնհայտ էր՝ ամենքի համար, բացի Առնողից: Սկզբում նա նրան պատասխանում էր միեւնույն ընկերական եղանակով, ինչպես նախկինում, սակայն նրա անհանգստությունն ահազնանում էր: Պարզ էր, որ նա ուզում էր բարեստորեն մարել այդ բորբոքվող կիրքն ու իրենց հարաբերությունները բերել առ նախկին ընկերական հունը: Այնուեւտե, երբ նամակներն իրենց կրքությամբ ավելի ու ավելի համար էին դառնում, ապա կնոջ պատասխանները սկսեցին ավելի զուսակ ու անկիրք դառնալ: Ի վերջո, նրա այն հայտարարությանը, թե նա «այսին տեսնի նրան եւ տեղնուտեղը կգա», հետեւեց վճռականորեն կարճ պատասխանը: Այն արտահայտում էր նրա պաղ ափսոսանքը, որ այդպիսի այցը, որ նա մտադիր էր կատարել՝ անհնարին է, եւ որ նա եւ իր ընտանիքը, ողջ ամառ «ունից հեռու» կլինեն, ինչպես եւ նրա ուշադրությունը բեւեւեց այն քանի վրա, որ ճանփորդությունը Կայիֆորնիա երկար ու բանկ կլինի եւ տիհած, եւ խորհուրդ տվեց նրան իր ամառային հանգստն ինչ-որ այլ տեղ անցկացնել, առավել հաճելի ու նվազ թանկ եղանակով:

Բայց նոյնիսկ այդ նամակի հոգին պաղեցնող տոնը չկարողացավ նրան հանգստացնել: Դրա փոխարեն նա «կարդում էր տողերի արանքում». նա համառում էր՝ այդ հակիրճ քրազներում սիրո համք խոստովանություն գտնելով, եւ թեպես այդ վերջին նամակից հետո ամիսներ անցան, եւ այդ ժամանակից ի վեր նա շատ կրքոտ նամակներ գրեց, նա հանգված էր այն բանում, որ երկարածգվող լուրջունը լրկ եւս մի նշան էր նրա սիրո, որ նա վախից ճնշված է, որ նա գտնվում է դառնադես նեղության մեջ, այդ անասունի լպատճառով, որին Փենքլենը բնավ չի ճանաչում, բայց ում հանդեպ մահացու ատելություն էր տածում:

Այսպիսով, չնայած մոր բոլոր հորդորներին, նա որոշեց մեկնել: Հենց այն օրը, երբ նա դուրս բռավ իր հոր տնից՝ շուրթերից փոցվող դառը նզովքներով, նա վերջնական որոշում կայացրեց: Ոչինչ չէր կարող նրան կանգնեցնել, եւ նա գնաց:

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Մոտ մի ամիս նա չկար: Ոչ մեկը չէր կարող ճշգրիտ ասել, թե որքան էր նա բացակայել: Նրա բարեկամները մոտ մի տարի չէին տեսել նրան: Նրանք չգիտեին, թե արդյո՞ք կայացել է այդ տարօրինակ հանդիպումը եւ, եթե այն, ինչով այն ավարտվեց. դեռ եւ ըստ եռորդան, չէին էլ ուզում իմանալ:

Այդ պահից ի վեր նա լիովին կորած էր նրանց համար: Այդ պարտությունը, նրա վերջին եւ շիրականացած սիրո տապալումն արտացոլվեց նրա վրա, դրոշմվեց սրտում, եւ նրա աշքերի մեջ ընդմիշտ բնավորվեցին սարսափը, խելագարությունն ու հուսահատությունը:

Մի ապրիլյան գիշեր, երբ Յուջինը բափառում էր մթության մեջ եւ չգիտեր, թե հետո ինչ անի, Հարավային Բոստոնի ետնախորշերի կեղտու փողոցներից մեկում նա տեսավ ներքնազենստով ծանոթ կերպարանը՝ Վաշինգտոն-սրբիթի վրա: Դա նրա զարմիկ Առնոլդ Փենրլենդն էր: Մանրամաղ զարնանային անձրեւը տեղում էր ողջ գիշեր, եւ վերգետնյա կառույցների տակ՝ մայթերը թաց եւ շողողուն էին դարձել: Առնոլդը կանգնած էր անկյունում, արագ ու ցրված հայացքով շուրջբոլորն էր նայում, թեւատակին ճմռված թերթերի կույտը սեղմելով:

Յուջինը վագերով փողոցն անցավ ու գոչեց՝ «Առնոլդ, Առնոլդ»: Ակզրում թվաց, թե մարդը նրան չի լսում, այնուհետեւ նա շրջվեց ու բարացած նայեց նրան, եւ ի վերջո, երբ Յուջինը մոտեցավ նրան, դարձալ նրան անունով կանչելով, կնճռուեց ու ընկրկեց, ծածկվելով իր թերթերով, եւ հանկարծ գրոհի ենթարկված վախեցած երեխայի աշքերով նայեց զարմիկին:

-Առնոլդ,- կրկին գոչեց Յուջինը:- Առնոլդ: Դուք ինձ չե՞ք ճանաչում... Ես ձեր զարմիկն եմ, Յուջինը:- Նա մի քայլ եւս արեց դեպի տղամարդը, ի նշան ողջույնի ձեռքը մեկնելով, սակայն Առնոլդն ընկրկում էր այնային սարսափով, որ քիչ մնաց ընկմեր: Այնուհետեւ, թերթերով ծածկվելով, ասես պաշտպանվելով, նա քրքմնջաց.

-Չէ, չէ, ես քեզ չեմ ճանաչում... ինչ-որ սխալնունք է:

-Օ-, էստեղ ոչ մի սխալնունք չկա,- անհամբեր բացականչեց տղան: - Դուք պիտի ինձ ճանաչեք... Ես բազմիցս հանդիպել եմ ձեզ քենի Բասքումի տանը... Էստեղ նայիր, Առնոլդ:- Նա հանեց իր գլխարկը, որ Առնոլդը ավելի լավ կարողանար նրա դեմքը տեսնել:

-Հիմա դուք ինձ ճանաչում եք, եղածս չի:

-Չէ, չէ,- ախ քաշեց Առնոլդը, անընդիատ ընկրկելով:- Ես այդ մարդը չեմ... Ինձ Առնոլդ չեմ կոչում:

Մոտ մի րոպե Յուջինը լիակատար զարմանքով նայում էր նրան, իսկ հետո պայթեց.

-Առնոլդը չե՞ք: Անշուշտ Առնոլդն եք: Ձեր անունը Առնոլդ Փենրլենդ է, եւ դուք իմ զարմիկն եք: Լսեք, Առնոլդ, գրողը տանի, ի՞նչ է կատարվում: Դուք ի՞նչ եք փորձում անել:

-Չէ, չէ... Սխալ է, ասում եմ ձեզ... Ես ձեզ չեմ ճանաչում: Իմ անունը Առնոլդ չի... Ես Արքուր Փենն եմ:

-Դե իմ պետքը չի, թե դուք ձեզ ինչպես եք կոչում:- Այժմ Յուջինը բարեկացավ:- Միենայն է՝ դուք Առնոլդ Փենրլենդն եք, եւ դուք այստեղից չեք շարժվի, մինչեւ որ այդ շխոստովանեք: Լսեք: Դե էս ի՞նչ կատակներ են: Եվ ընդհանրապես, էս ի՞նչ աճապարարություն է:- Այս խոսքերն ասելով՝ նա բռնեց տղամարդու ձեռքն ու բափահարեց այն:

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Առնոլիք երկարութիւն սարսափի ճիշ արձակեց եւ, ազատագրվելով, եւ ավելի ու ավելի ընկրկելով, գոչեց.

-Ինձ հանգիստ բռո... Թող բոլորն ինձ հանգիստ բողնեն... Ես այլեւս չեմ ուզում ձեզանից որեւէ մեկին տեսնել:

Եվ, շրջվելով, նա կուրորեն ո ծանր սկսեց հեռու վազել. գրոտեսկային ու խղճուկ կերպարանքը, ձեռքերի մեջ բաքցրած թերթերը սեղմող, կուացավ անձրեւի տակ:

Անասեի տիրության, խղճահարության եւ ցավի արտահայտությանք Ցուցինը նայում էր նրա ետքից: Կորուսար՝ զգացողությունը մարդու, որ նի ակնքարք հայտնվել էր կենաց վայրի բնության վիրխարի տարածության մեջ, Ամերիկայի ոռնացող ջունգիները, մարդը, որին նա զիտեր, նրա արյունակից բարեկամը, եւ ում ընդմիշտ հրաժեշտ է տալիս: Այս պահի համար... այս գեր, զայրող կերպարանքի տեսիլքը՝ թլիի զափիքափով իրենից վար փախչող: Մթին, թաց փողոցը վերջին բանն էր, որ մնաց նրան: Նա այլեւ երբեք չտեսավ այդ մարդուն:

Հեռավորք եւ մոտիկը

Փոքրիկ քաղաքի ծայրամասում, երկարուղային պաստառից վեր վազող բլրալանջին կանգնած էր հարդարուն, սպիտակ մի տնակ, որի փայտն պատերը զարդարում էին վառ կանաչ լուսամուտափեղիները: Տնակի մի կողմում բանջարանոցն էր, որը խնամքով բաժանված էր աճող բանջարեղենի մարգերի, եւ տաղավարը, որը պատաժ էր օգոստոսի վերջին հասունացող խաղողի վազերով, տան առջև աճում էին երեք վիրխարի կաղնիներ, որոնք ամռանը տնակը պարուրում էին իրենց համատարած զրավառուն ստվերով, մյուս կողմում ձգվում էր խայտարդեն ծաղիկների երիզը: Ամեն ինչի վրա երեւում էր մաքրության, խնամվածության եւ համեստ ունեւորության կնիքը:

Ամեն օր, ցերեկվա երկուակից փոքր-ինչ անց տնակին էր մերձենում ճեպընթացը, որը նի մեծ քաղաքից գնում էր դեպի մի այլ քաղաք: Այդ ժամանակարնթացքում, կայարանում մի փոքր դադար առնելուց հետո, գնացքը սկսում էր ընթացքը դանդաղ արագացնել՝ դեռևս չհասնելով իր սովորական զարհութեալի արագությանը: Անշտապ դուրս գալով կեռմանի ետևից, նա սահուն անցնում էր տնակի կողովով՝ ճոճելով շոգեքարշի հումկու մարմինը, եւ թաքչում ցածրավայրում՝ ծանր վագոնների անիվներով ցածրածայն ու հանդարտ տկտկացնելով փայլվուն պողպատին: Ակզրում նրա ուղուն կարելի էր հետամուտ լինել՝ նայելով ծիփ ծանր քուլաներին, ուղեկցվելով ցածր հոնքոցով, դրանք հավասար ժամանակաընթացքում լողում էին դաշտավլուկների պատի վրայով, այնուհետեւ, եւ որոշ ժամանակ, լսում էր անիվների վստահ տկտկոցը, իսկ հետո այդ էլ ընկդմպում էր ամառային օրվա նիրիուն լրության մեջ:

Ամեն օր, ահա արդեն ավելի քան քսան տարի է, տնակին մոտենալիս մերենավարը հնչեցնում էր շշակը, եւ ամեն անգամ հազիվ լսելով այդ ձայնը, այդ տան շեմին հայտնվում էր մի կին եւ նրան ձեռքով էր անում: Սկզբում նրա կողքին հայտնվում էր նրա շրջազգեստից կառչած մի փոքրիկ աղջնակ, բայց իմման նա մեծ աղջիկ էր դարձել, եւ ամեն օր, մոր հետ, նա նույնպես առնուած էր ելնում եւ նրա ետքից ձեռքով էր անում:

Մերենավարը ծերացավ եւ ծառայության մեջ ալեհեր դարձավ: Նա այս հողով տասն անգամ անցավ իր մեծ, բյուրավոր կյանքերով բեռնված զնացքով: Երեխաներն

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

իր մեծացան եւ ընտանիքներ կազմեցին, այդ տարիներին իր առջեւ, պաստառի վրա, չորս անգամ ծառանում էր ողբերգության սեւ ստվերը, որ շատ արագ թաճճանում էր եւ որպես թնդանորի գունի, բռչում էր իր կողմը՝ որպես հրեշավոր մղձավանջ, նետվում անխների տակ, զապակային երկարուղասալյակը՝ գնացքին շշկած նայող երեխաների սերտ շարքով, պաստառի վրա մարած շարժիչով մի ավտոմեքենա՝ սարսափից քարացած մարդկանցով պաստառի եզրով քայլող ծեր ու խոլ մի թափառաշրջիկ, որը չէր լսել շոգեքարշի հուսահատ սուլոցները, իր խցիկի լուսամուտի կողքով վժժալով սլացած ինչ-որ ստվեր՝ այդ ամենը մերենավարը տեսել էր, այդ ամենը նա գիտեր: Նա ճաշակել էր իր մասնագիտության ողջ դարձությունը, ողջ բերկրանքը, բոլոր վտանգներն ու գործերը, ազնիվ ծառայության տարիները, հավատարմությունը, արիությունն ու համեստությունը, որոնք դարձան իր մշտական ուղեկիցները, եւ, ծերանալով, նա, ինչպես վայել է այդպիսի մարդկանց, ձեռք բերեց հոգու վեհություն եւ իմաստություն: Ինչպիսի վշտի ու վտանգի էլ նա հանդիպի, նրա գիտակցության մեջ սպիտակ տնակը եւ շեմից համարձակորեն եւ անկաշկան թաշկինակը թափահարող կինը մնում են որպես գեղեցիկի ու անանցողիկի խորհրդանշներ, որոնք ենթակա չեն ժամանակի ավերիչ ազրեցությանը. նա հավատում էր, որ դրանք միշտ կմնան այլպես, ինչպիսի դժբախտություն, ձախորդություն կամ վրիպում էլ խախտեն իր կյանքի կանոնավոր ընթացքը:

Տնակի շեմին կանգնած երկու կանանց տեսքը նրա մեջ արտասովոր, ոչ մի բանի հետ չհամեմատվող երջանկության զգացում էր հարուցում: Նա տեսնում էր նրանց տարրեր եղանակների՝ տարրեր լուսավորվածությամբ: Նա տեսնում էր նրանց ձմեռային գորշ օրվա աղոտ լույսի տակ, գորշացած, եղանակատ խոզանի շերտից անդին, տեսնում էր նրանց նաև ապրիլի կանաչավուն, կախարդիչ լույսի ներքո:

Թե նրանց եւ թե տնակի հանդեպ, որտեղ ապրում էին նրանք, նա տածում էր այնպիսի քննչություն, որպիսին մարդ թերեւս զգում է իր սեփական երեխաների նկատմամբ. ժամանակի ընթացքում նրանց կերպարներն այնպես արմատավորվեցին իր սրտում, որ իրեն սկսեց թվալ, թե ինքը գիտի նրանց կյանքը մանրամասնորեն, ամեն մի ժամն ու րոպեն, նա որոշեց, որ երբ իր ծառայությունն ավարտվի, ինքը երբեւ կզա այդ փոքրիկ քաղաքը, կզննի նրանց տնակը եւ, վերջապես, կխոսի նրանց հետ, որոնց կյանքը միահյուսվել էր իր կյանքին:

Այդ օրը եկավ: Նա գնացքից հջակ այն փոքր քաղաքում, որտեղ ապրում էին նրանք: Նրա ծառայության տարիներն ավարտվեցին, ընկերությունը, որտեղ ինքն աշխատում էր, նրա համար կենսարոշակ նշանակեց, եւ ինքն այլեւս անելիք չուներ: Նա դանդաղ անցավ կառամատույցով եւ փողոց եկավ: Շուրջն ամեն ինչ այնքան օտարութի էր, որ իրեն սկսեց թվալ, թե ինքն այդ քաղաքը երբեք չի տեսել նախկինում: Նա թափառում էր փողոցներում, եւ նրա մեջ տարակուսանք եւ շփռմունք ի հայտ եկան. մի՞թե սրանք այն տներն են, որոնք ինքը քազմից տեսել է իր խցիկի քարձաղիք լուսամուտից: Ամեն ինչ անձանոր էր ու տագնապալի, ինչպես լինում է, երբ տեսնում ես, որ քայլում ես օտար քաղաքում, եւ նրա հոգու խռովը սաստկանում էր:

Շուտով տները նոսրացան եւ ահա՝ զյուղամիջյան հենց այն ճանապարհը, որի եզրին ապրում էին իրեն ծանոր կանայք: Մերենավարը դանդաղ քայլում էր արեւատոչոր, փոշոտ փողոցով: Վերջապես նա կանգ առավ իր փնտրած տաճ առջեւ: Անմիջապես հասկացավ, որ դա հենց այն վայրն է. հոյակապ կաղնիներ տաճ մոտ, ծաղկաթմբեր, քանչարանոց, որբատունկով ծածկված տաղավար եւ հեռվում փայլկսող երկարգիծը:

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

Այս, դա հենց իր փնտրած տունն էր, հենց այն վայրը, որի կողքով քանի-քանի անգամ էր ինքն անցել, սա նպատակակետն էր, որին ինքը ծզոտում էր երջանկության այնպիսի ակնկալիքով: Իսկ ինչո՞ւ իհմա, երբ ինքը հասավ նվիրական նպատակակետին, ծեռքն այնքան անվճռականորեն երկարեց դեպի առմուտքի դրնակը: Ինչո՞ւ քաղաքը, ճանապարհը, հենց հողն ու այն ամենը, ինչ ինքը տեսավ իր սիրած տան մատուցմերում, օտարացավ, ասես գարշելի երազ լիներ: Ինչո՞ւ իրեն պաշարեցին շփորձունքը, վարանմունքը եւ անհուսալիության զգացումը:

Վերջապես, նա դոնակը բացեց, դանդաղ քայլեց արահետով, երեք ցածր սանդղամուտերով առմուտք բարձրացավ եւ դրոր թխվացրեց: Նախասենյակից ոտնաձայներ եկան, դրոր բացվեց, եւ կինը շեմ եկավ: Մերենավարն անմիջապես դառը կորուստ ու դատարկություն զգաց եւ ափսոսաց, որ եկավ: Նա չէր տարակուսում, որ իրեն կասկածանքով նայող կինը հենց նա է, ով հազար անգամ ծեռքը բափահարելով՝ ողջունել է իրեն: Նրա դեմքը նիհար էր, չոր, շրունքները սեղնված եւ քիր՝ սուր, դեղնավուն, հոգնարեկ մաշկը բուլացած ծալքերով վար էր կախվել, փոքրիկ աչքերն անհամարձակ անվստահություն ու տագնապահ անհանգստություն էին արտահայտում: Հենց որ նա տեսավ նրան եւ լսեց նրա բարյացակամ ճայնը, կնոջ կերպարը, որի բարձրացրած ծեռքն իր համար համարձակության, ազատության ու քննչության վկայություն էր, վայրկենարար աղոտացավ:

Նա փորձում էր բացահրել նրան իր հայտնվելու պատճառը, պատմել, թե ով է ինքը եւ ինչու եկավ, սակայն իր ճայնն իրեն անքնական ու մեռած էր թվում: Բայց ինքը շարունակում էր խոսել՝ կակազելով, հաստատակամորեն պայքարելով ափսոսանքի, խոռվիք եւ անվստահության ծանր զգացուների դեմ, որոնք ճնշում էին իր կուրծքը՝ խեղբեղով նախկին բերկրանքը եւ իր քննչության ու հույսի պլոքելով դարձնելով ինչոր ամռավի ու խղճուկ բան:

Կինն, ի վերջո, բացահայտ տիհաճությամբ ներս հրավիրեց եւ կտրուկ, ճղճան ճայնով կանչեց իր աղջկան: Այնուհետև մերենավարը, որոշ ժամանակ տանջվելով, նաստել էր խղճուկ, փոքր հյուրասենյակում եւ փորձում էր խոսել, իսկ կանայք բուր, տարակուսափ թշնամանքով նայում էին նրան, եւ նրանց մոայլ կաշկանդվածությունը երկյուղ էր արտահայտում:

Վերջապես, անհասկանալիորեն հրաժեշտի մի քանի խոսք քրթմնջալով, նա վեր կացավ: Արահետով, իսկ այնուհետև քաղաք տանող ճանապարհով քայլելիս նա հանկարծ հասկացավ, որ ինքը ծերունի է: Իր սիրտը, որ մի ժամանակ տրոփում էր առնականորեն ու վստահ, երբ ինքը նայում էր առաջ վազող ճանապարհին, անձանոր հեռվում անհետող ռելսերի շերտին, հանկարծ կասկածանքից ու երկյուղից բուլացավ, երբ հայտնվեցին այս տարօրինակ կինը եւ տարօրինակ երկրամասը, որն իրեն շատ մոտիկ էր, բայց որն ինքը այդպես էլ չզննեց ու չհասկացավ: Եվ նա զգաց, որ ինքն անդամնալիորեն եւ առմիշտ կորցրեց այն ամենի կախսարդանքը՝ պասպացող ուղիների, հեռաստանների, որտեղ կորչում էր ռելսերի փայլկտող թելը, այս մոլորակի՝ իր երազնքից ու հույսից ծնված եւ իրեն հարմարավետ ու անբասիր թվացող անկյունը:

Անգլերենից թարգմանություն՝
Վարդան Ֆերեծեմ-ՅԱՆԻ

Նե Իննյանը զորապետ Նե Ֆենի դուստրն էր՝ Վեյրո քաղաքից: Կառավարման «Չժենյուան» տարում, երբ աղջկա տաս տարին լրացավ, նրա հոր տուն մտավ մի մուրացիկ միանձնուիի: Իննյանը նրան այնքան դուր եկավ, որ միանձնուիին խնդրեց զորապետին դատերը տալ իրեն: Նե Ֆենը զայրացավ և կոպտուն մերժեց:

- Ես քո դատերը կտանեմ ինձ հետ, նույնիսկ եթե դու նրան քաքցնես երկարես սնդուկում, - ասաց միանձնուիին:

Հենց այդ գիշեր աղջիկն անհետացավ. նրան գտնելու բոլոր փորձերը զուր անցան: Ծնողները խիստ վշտացան և արտասվեցին, բայց էլ ոչինչ չկարողացան անել:

Անցավ հինգ տարի և միանձնուիին վերադարձրեց Իննյանին:

- Ես նրան սովորեցրի այն ամենը, ինչ ինքս գիտեի,- ասաց միանձնուիին Նե Ֆենին,- կարող ես դատերդ հետ ստանալ:

Այս ասելով՝ նա չքացավ: Ուղ ընտանիքն ուրախացավ աղջկա վերադարձի համար:

Երբ նրան հարցրին, թե ինչ է սովորել միանձնուին մոտ, Իննյանը ասաց.

- Ես միայն իին գրքեր եմ կարդացել և անգիր եմ արել մոգական քառեր: Ուրիշ բան ես չեմ արել:

Հայրը չհավատաց նրան և հրամայեց ճշմարտությունն ասել.

- Միևնույն է, դուր ինձ չեք հավատա,- պատասխանեց Իննյանը:

Նե Ֆենն իրենը պնդեց և աղջիկն պատմեց հետևյալը.

- Ես չգիտեմ, թե ինչ ճամփա անցանք այն օրը, երբ ինձ առևանգեց միանձնուիին: Արևածագին մենք հայտնվեցինք մի հսկայական քարանձավում, քարձոր լեռան վրա: Այդտեղ մարդիկ չկային, միայն՝ բազմաթիվ կապիկներ: Քարանձավում արդեն երկու աղջիկ կային, նրանք էլ տաս տարեկան էին: Նրանք գեղեցիկ

ՊԵՅ ՍԻՆ /Զինաստան/

ԹՐՈՎ ԿԻՆԸ

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Էին և խելացի, սմնդի կարիք չունեին, կարողանում էին բարձրանալ զատիքավերով և ցատկել մեկից մյուսը, ծառ էին մազցում կապիկների նման և երբեք չէին ընկնում: Միանձնուին ինձ մի հատիկ տվեց և թանկարժեք բուր: Այն մոտ երկու շի երկարություն ուներ և այնքան սուր էր, որ շեղրին ընկած մազը երկու կես էր լինում: Աղջիկները ինձ սովորեցրին մազցել ժայռերն ու ծառերը, և աստիճանաբար իմ մարմինը դարձավ զեփյուտի պես թերեւ: Մի տարի հետո ես արդեն հեշտությամբ կապիկներ էի սպանում, հետո վագրեր ու հովազներ: Ես կտրում էի նրանց գլուխները և քարանձավ էի վերադառնում: Երեք տարի հետո ես իմ թրով արծիվներ ու քազեներ էի ցած թերում: Վեր քոչելով՝ իմ թրուն ավելի ու ավելի էր փոքրանում և խոցում քոչուններին, որոնք չփառեին եւ, թե ինչն է իրենց սպանում:

Չորրորդ տարին էր, երբ միանձնուին երկու մարդ թողեց քարանձավը պահպանելու համար և ինձ մի անձանոթ քաղաք տարավ: Ցույց տալով մի մարդու՝ միանձնուին թվարկեց նրա հանցագործությունները և ասաց. «Գնա և կտրի նրա գլուխը: Մի վախեցիր, դա ավելի դժվար չէ, քան քոչուններին սպանելը»: Եվ ես օրը ցերեկով կտրեցի այդ մարդու գլուխը և ոչ որ ինձ չտեսավ: Ես նրա գլուխը պարկի մեջ դրեցի և վերադառն քարանձավ, որտեղ միանձնուին ինչ-որ թուրմի օգնությամբ այդ գլուխը ջուր դարձրեց:

Հինգերորդ տարին էր, երբ միանձնուին ասաց. «Մի բարձրաստիճան պաշտոնյան հանցանք է գործել. առանց պատճառի նեղացնում է մարդկանց: Գիշերը սողոսկիր նրա սենյակ և կտրիր նրա գլուխը»: Ես վերցրի դաշույնը և նրա սենյակ մտա դրան քացվածքի միջով ու թաքնվեցի մահճակալի տակ... Երբ ես վերադարձա և թերեցի նրա գլուխը, միանձնուին զայրացած գոռաց. «Ինչո՞ւ այսքան ուշացար»: «Պաշտոնյան խաղում էր մի հրաշալի մանջուկի հետ, ճեռք չքարձրացավ», - պատասխանեցի ես: «Եթե դու մի անգամ էլ նման իրավիճակում հայտնվես, սկզբից երեխսային սպանիր, իսկ հետո հորը», - հրամայեց միանձնուին: Ես խոստացա անել այնպես, ինչպես նա հրամայում էր:

Հետո միանձնուին ասաց. «Ես քո ծոնրակը կրացեմ և այնտեղ քո դաշույնը կրաքցնում: Դա քեզ չի վնասի, և դու կարող ես հանել դաշույնն այն ժամանակ, երբ այն քեզ պետք կգա»: Այնուհետև ավելացրեց. «Այժմ դու յուրացրել ես իմ արվեստը և կարող ես վերադառնալ տուն: Ուղիղ տասներկու տարի հետո մենք կրկին կհանդիպենք»:

Աղջկա պատմածը շատ վախեցրեց Ֆենին: Գիշերները աղջիկն անհետանում էր և վերադառնում միայն արևածագին: Հայրը չէր համարձակվում հարցուփորձ անել դստերը և սկսեց քիչ հոգալ նրա համար:

Մի անգամ հնենյանը տեսավ հայելիներ փայլեցնող մի պատանու և ասաց. «Այս մարդն իմ ամուսինը կլինի»: Նա հայտնեց իր ցանկության մասին հորը, նա շիամարձակվեց մերժել և երիտասարդները ամուսնացան: Բացի հայելիներ փայլեցնելուց, նրա ամուսինը ոչինչ չէր կարողանում անել: Հազուս, սնունդ և փող նրանց տալիս էր Ֆենը:

Ֆենի մահից մի քանի տարի հետո Վեյրոյի փոխարքան, որը ինչ-որ քան գիտեր ինենյանի մասին, նրան ամուսնու հետ հրավիրեց իր մոտ ծառայելու, և նրանք փոխարքայի մոտ մի քանի տարի ապրեցին:

Կառավարման Յուանին տարում Վեյրոյի փոխարքան վիճեց Զենսյույի փոխար-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

քա Լյուի հետ և Իննյանին ուղարկեց սպանելու նրան: Իննյանը ամուսնու հետ թողեց իր հովանավորին և մեկնեց Չենյոյի մայրաքաղաք:

Փոխարքա Լյուն պայծառատես էր և նախապես գիտեր Իննյանի գալստյան մասին: Նա կանչեց իր զորավարներից մեկին և հրամայեց.

- Առավոտյան կգնաս հարավային դարպանների մոտ նրանց դիմավորելու համար:

Նրանք հայտնվեցին՝ տղամարդը սև իշուկի վրա, կինը՝ սպիտակ: Դարպանների մոտ կրնչաց կաշաղակը: Ամուսինը վերցրեց իր աղեղը և արձակեց, բայց վրիպեց: Կինը վերցրեց նրանից աղեղը և խոցեց կաշաղակին մեկ նետով:

Զորավարը մոտեցավ նրանց և ասաց, որ եկել է նրանց ողջունելու փոխարքայի հրամանով:

- Նա, ով քեզ ուղարկել է, մոգական ուժ ունի, այլապես չէր կարող իմանալ մեր գալու մասին: Մենք ուզում ենք տեսնել փոխարքա Լյուին, - ասաց Իննյանը:

Լյուն նրանց շատ բարեսրորեն ընդունեց: Զղավով իրենց մտադրության մասին, ամուսինները խոստովանեցին.

- Սեզ ուղարկել են, որ քեզ սպամենք:

- Պետք չէ ձեզ մեղավոր գգալ,- պատասխանեց Լյուն, - ամեն ոք ծառայում է իր տիրոջը: Մի՞՞թե Սյույշֆուն Վեյրոյից վատն է: Լավ կլինի, եթե դուք այստեղ մնաք:

- Մեր ցանկությունը քեզ ծառայելն է, - երախտագիտությամբ ասաց Իննյանը, - մենք համոզվեցինք, որ քեզ իլու են գաղտնի ուժերը և դու Վեյրոյի փոխարքայի իմաստուն ես:

Լյուն հարցրեց, թե ինչի կարիք ունեն նրանք, ամուսինները պատասխանեցին, որ օրը երկու հարյուր ուշերդամը իրենց կրավարարի: Լյուն համաձայնվեց:

Իշուկները, որոնց հեծած եկել էին ամուսինները, հանկարծ անհետացան: Նրանց ոչ մի տեղ չին կարողանում գտնել: Մի անգամ Լյուն նայեց եկվորների պարկի մեջ և տեսավ այնտեղ թրից պատրաստված երկու իշուկների, մեկը՝ սև, մյուսը՝ սպիտակ:

Մի ամիս հետո Իննյանը ասաց Լյուին.

- Վեյրոյի փոխարքան չգիտի, որ մենք լքել ենք իրեն: Պետք է նրան տեղեկացնել: Ես իմ մազերից մի փունջ կկտրեմ, կկապեմ կարմիր մետաքսով և կդնեմ փոխարքայի բարձի վրա. լրանով ես կիսակացնեմ, որ մենք երենք չենք վերադառնա:

Լյուն համաձայնվեց:

Իննյանը վերադարձավ չորս օրից և ասաց Լյուին:

- Լուրն ուղարկված է: Այսօր գիշերը Վեյրոյի փոխարքայի հրամանով Յզին Յզիները պիտի ինձ սպանի և քո գլուխը կտրի: Սակայն պետք չէ վախենալ, ես ավելի խորածանկ եմ:

Քաջ Լյուն բոլորովին չվախեցավ: Գիշերը մոմի թոյլ լույսի տակ նա նկատեց երկու փոքրիկ դրոշակ, մեկը կարմիր, մյուսը սպիտակ, որոնք սավառնում էին օրուն՝ նրա մահճակալի շուրջ, ասես երկու մարտնչող մարդիկ լինեին: Որոշ ժամանակ անց դրոշակներից մեկը ընկավ հատակին և գլուխը կտրած կին դարձավ: Այդ պահին հայտնվեց Իննյանը.

- Յզին Յզիները սպանված է, - ասաց նա և մարմինը դուրս տարավ բակ, ուր այն ջուր դարձրեց:

- Վաղը գիշերը, - ասաց Իննյանը, - Վեյրոյի փոխարքան այստեղ կուղարկի Կումներին: Ոչ ոք չի հավասարվի նրան մոգության իր ուժով, նա այնքան արագ է սա-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

վառնում, որ նոյսիսկ ոգիները չեն կարողանում հասնել նրա հետևից: Նա ճախրում է երկնքում և բափանցում է ոգիների աշխարհ, կարող է թարնվել և ոչնչացնել իր ստվերը: Այդ կինը ինձնից վարժ է: Միակ բանը, որ մենք կարող ենք անել, քո պարանոցը հասպիսով փաթաթելն է: Ես էլ մոծակ կրաքանաձ և կրաքնվեմ քո բերանում և այնտեղից կիտևեմ: Այլ բան ես չեմ կարող մտածել, Կուն Կունէրից հնարավոր չէ թարնվել:

Լյուն այդպես էլ արեց: Գիշերը, երբ նա արդեն քնում էր, ինչ-որ բան սարսափելի զրնգոցվ դիպավ նրա պարանոցին: Վայրկյաններ անց Խննյանը դուրս քռավ նրա բերանից և շնորհավորեց.

- Այլևս վախենալու բան չունեմք: Այդ կինը նման է բազեի, որը հետապնդելով աղավնուն և վրիպելով, այլևս դրան չի դիպչում և հեռու է թռչում՝ ամաչելով իր անհաջողությունից: Հինա նա արդեն հազար լի հեռու է այստեղից:

Եթր զննեցին հասպիսը, դրա վրա դաշույնի հարվածի խորը հետք հայտնաբերեցին:

Դրանից հետո Լյուն Խննյանին մեծագույն հարգանքով էր վերաբերվում:

Կառավարման Յուանին ուրերդ տարում Լյուն այսի կայսեր մոտ ընդունելու թյան մերկայանար: Խննյանը շանկացավ ուղեկցել նրան: Նա ասաց.

- Այսուհետ ես կցանկանայի հեռանալ լեռներ և փնտրել մարդկանց, ովքեր բացահայտել են անմահության գաղտնիքը: Խննդրում եմ՝ հոգ տար իմ ամուսնու մասին:

Լյուն խոստացավ: Դրանից հետո նա ոչինչ չսեց Խննյանի մասին:

Եթր Լյուն վախճանվեց, Խննյանը եկավ մայրաքաղաք իր հշուկին հեծած և արտավեց նրա դագաղի վրա, հետո կրկին շրացավ:

Կառավարման Կայչեն տարիներին Լյուի որդին՝ Ցզուն անունով, նշանակվեց Լինչժոուի փոխարքա և վի անգամ հանդիպեց Խննյանին լեռնային արակետի վրա: Այդ տարիների ընթացքում նա չէր փոխվել և ինչպես միշտ, հեծել էր իր սիպտակ հշուկը: Խննյանը շատ ուրախացավ հանդիպման համար, ինչ-որ բալասանի հատիկ տվեց Ցզունին և ստիպեց կոլ տալ այն:

- Եթե ուզում ես խոսափել դժբախտությունից,- ասաց նա,- մյուս տարի հրաժարվիր պաշտոնից և վերադարձիր Լոյան, բալասանը, որը դու կոլ տվեցիր, թեզ մի տարի կպահպանի:

Ցզունը չհավատաց նրան: Նա Խննյանին առաջարկեց բազմագույն մետաքս նվեր ընդունել, սակայն աղջիկը չվերցրեց այն: Նրանք շատ գինի խնեցին, և Խննյանը հեռացավ:

Ցզունը չիրաժարվեց պաշտոնից և մի տարի անց մահացավ Լինչժոուում: Դրանից հետո ոչ ոք չտեսավ Խննյանին:

Չինարենից բարգմանություն՝
Պավել ՇԱՌԱՐՅԱՆԻ

ԻՍԼԱՆԴԱԿԱՆ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԱԿԻՑ
ՊՈԵԶԻԱ

ԷԼԻԳԱՐԵՔ ՅՈԿՈՒԼՍԴՈՏԻՐ

ԽԱԿԱԿԱՆ ԿԻՆԸ

Երբ նա ասաց, որ ես խսկական կին եմ, հիպնոսացա տեղում.
Վերջապես մեկը տեսավ ինձ այնպես, ինչպիսին կամ,
Վերջապես մեկը հասկացավ, որ այն կանանցից չեմ,
ովքեր հագնում են բարձրակրունկներ, սպորտային նեղ հագուստ,
հարդարվում են դիմափոշով ու ստվերաներկով, քայլում են ուղղած
մազերով և սիլիկոնով լցոնված փքված կրծքերով,
ժպիտը դեմքներից անպակաս. Ես երբեք նրանց չեմ նմանվել, մինչդեռ
կարծում էի, որ խսկական կանայք հենց նրանք են, իսկ ես խաղում եմ
հորինված մի խաղ, որը տղան կամ խեղկատակը չեն կարող մերվել
ձևանալով, ուստի սկսեցի հանդիպել նրա հետ և ասացի, որ նա
գեղեցիկ է՝ հուսալով նրան վերափոխել այնպես,
որ շարունակի կարծել՝ ես, գրողը տանի,
խսկական կին եմ, բայց մինչ այդ նա ինձ նվիրել էր
բարձրակրունկներ, դիմափոշի, շրթներկ, ստվերաներկ, հագրել էր ինձ
նեյլոնն շորեր ու կորսետներ. մինչ այդ ես նույնիսկ ժամանակ չեմ ունեցել
խորհելու այդ մասին:

Քանաստեղծություն սիրո կամ մոռացության մասին

ուզում եմ մոռանալ ինքս ինձ
մոռանալ իմ անունը
ով եմ ես
ում ես զիտեմ
ինչ արել և մտածել եմ
մոռանալ ինչ վերապրել եմ
ինչ քայլեր եմ ձեռնարկել, բարձրացել ժայռերը
մոռանալ որ պարել եմ
նույնիսկ երբ ոչ ոք չէր նայում
մոռանալ որ ունեմ սեղան արողներ
պատ դրմեր երկինք
մոռանալ գագաթաժողովները փրփրաբաշ ալիքը ավազը
երազները սեղանի համեմունքները
հանձնարարություններ կատարելու վազվուքը
հեռախոսազանգերն ու շաքարամանները
մոռանալ այն ամենն ինչ հիշում եմ
մոռանալ որ վաղը պիտի բժշկի գնամ
և չորեքարքի օրը պետք է հանդիպենք
մոռանալ մոռանալ մոռանալ
մոռանալ ամեն ինչ քեզնից բացի

Ապրելակարգ

Երբ ես զանգում եմ նրան և ասում
որ ուզում եմ ինքնասպան լինել
քանզի կորցրել եմ գլուխս
որ հոռետեսությունից, կասկածներից, բռնությունից զատ
ոչինչ չեմ տեսնում և միակ միջոցը հեռանալն է
նա ինձ ասում է՝ ամեն ինչ լավ կլինի
ես պարզապես պետք է փոխեմ ապրելակարգն իմ,
և նա կրկնում է
որ իմ զուգընկերն է ու
այդպիսին էլ կմնա միշտ:

Մտադրություն

Ես մտադիր եմ նրա
հետ ամուսնանալ
անկախ ամեն ինչից
ինչ էլ պատահի
ինչ էլ որ լինի
բայց երբ գիշերը երազ եմ տեսնում
իմ երազները չեն կիսում
մտադրություն:

Կողոսկրե վանդակ

Երբեմն նրան խնդրում եմ
պառկել ինձ վրա
գտնել կողոսկրյա վանդակն իմ
որի մասին ոչինչ չգիտեմ
իսկ կյանքի ալեկոծ ծովը հիշեցնում է ինձ
ցավի ու հերոսության մասին
զանգվածային ու հոծ
գուցե տրալերի¹
պողպատե պատ է
ներսից մոմլաթով պատած
որ լողում է դեպի Հորնքյարգ²
անեծքի շարա՞ն է
թե՝ աղոթք առ Աստված
կամ կյանքի կոչ.
սրանցից ոչ մեկը
բայց ինչ-որ անսասան բան՝
հանց ապագա:

1. Մորակեր - ուոլկամապարկակիր նաև

2.Հորնքյարգ - լայնակի ձգվող ծովային ժայռ, որը գտնվում է Վեստֆիրդիրի³ հյուսիս-արևմտյան մասում:

3.Վեստֆիրդիր - թերակղզի Իսլանդիայի հյուսիսում, որը նաև ուր տարածաշրջաններից մեկն է:

ԳԵՂԱՐՔ ԳՎՐՈՒ 2021

ՄԵՆՅԱԿ, ՀԱՐԼԻ և ՀԱՐԼԱԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Եթե նա նույն սենյակում լիներ, ես կճմլեի նրան
եթե նա ներքեի հարկում լիներ, ես կխենթանայի նրա համար
եթե նա հարլաանությամբ լիներ, ես կմեռնեի սիրուց

ՀԵռախոսազանգ

Ես չի էլ պատրաստվում պատասխանել
երբ նա զանգում էր
իսկ երբ չէր զանգում
խենթանում էի:

ՍԵՐ

Սերը սև հերմետիկ փայտ է
ծխախոտի տուփ
շաքարաման սուրճի բաժակ
պտտում է
հյուսնի գծաքանոնը
սեղանի վրա
արևի ներքո
երկու սիրտ է
եւ ես չգիտեմ
որն է
իմը:

ՆՅԱՐԴԱՅԻՆ ԽԱՆՁԱՐՈՒՄ ԴԱՐԴԱԾ ՍԵՐԸ

Չնայած կային տան հետ առնչվող բազում ծրագրեր
ես երբեք չեմ զգացել նրա ներկայությունն այնտեղ
նա ապրում էր Հուսահատության անկյունում
հանց ձկնորսական տարածք:
Նա պնդում է որ ես նրան սպանում եմ
թունավորում եմ, պատմում է զոյցերի

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

Խորհրդատուին որ ես ի պատճառը նրա սայթաքման
երբ իմացա որ նա չարաշահող է
սկսեց բարձր ու շփոքահար լացել.
Ես անկարող եմ անել ինչ-որ բան բացի
ցնցվելոց նրա արցունքներից
(Ես նոյնիսկ լացել չեմ կարողանում),
և երբ սեռական օգնություն խնդրեցի
նրա նյարդերը վերջնականորեն տեղի տվեցին.
Կարծես ձկնորսական մի այլ տարածք էր նա:

Թարգմանություններն անզերենից՝
Քրիստինե ՔՈՉԱՐՅԱՆԻ

Հերդուր ՋՐԻՍՏՆԻ

Հյուն
ձեռնափիս մեջ
սեղմում եմ գումդը
նետում

Դա պատահում է
լոկ մտքերի մեջ

Զյունն այստեղ արագ նահանջում է

Մոխրագույն մշուշում
տագնապած խոտերից
կամուրջն է ձգվել

ԳԵՂԱՐՄ ԳՎՐՈՒ 2021

Այնտեղ է հայրենիքն իմ՝
պարուրված գիշերվա խաղաղությամբ
շղթայված պողպատե սառուցով

Լուսինը այստեղ հսկում է
հովհաններն ու գետերը

Իսկ տները՝ կիրճերում
ահարկու անդունդով

Կեռը ընկղմվեց
զարնան ջրերի տակ

Երկնքով լողում են ամպերը
ծանրաշարժ լաստերի նման

Ջրի ծփանքի խորքից
արեւը լուսավորում է
շողարձակումներով

Շողերը խաղում են
իմ աչքերի մեջ

իմ
մանյակի վրա

հայրական սիրո մանյակ

Խաղաղավետ ջրում
արտացոլանքիս մեջ
ձկնկիքն է խաղում

մեկը ականջիս մեջ մտավ
մյուսից դուրս լողաց

ԳԵՂԱՔԸ ԳՎՐՈՒՆ 2021

Հանկարծ անտառով
ճեղագուավը սուրաց
Խաղաղվեց հավքը
մուկը պահմտվեց

Կեսօրն
աղոտացավ

Հանց ավագ
հողմահար
ընկնում է խոտերին

Սքիրնիրը¹
հայացքն իր
նետեց ինձ վրա

Նրա ձին
ծառս եղած
բարձրանում է երկինք

մուգ հանդերձով
ասես նոր ելած
խավարից

Բաշը՝
արևավառ դաշտ

պոչը՝
ցորենի խուրձ

1.Առասպելական կերպար սկանդինավյան բանահյուսությունում

ԳԵՂԱՔԸ ԳՎՐՈՒ 2021

Զահելի աչքերը՝
մութ բյուրեղյա
ժպիտով հիշեցրեց նա
եղբայրներիս

ինչ է ինձ սպասում
տանը իմ որսով

ես նրանց կպատմեմ
հրաշք ձիու մասին

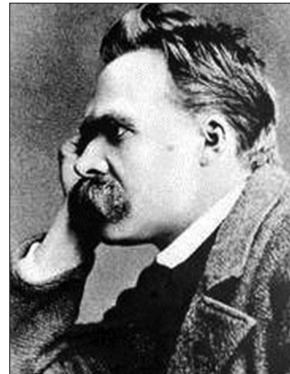
Զլապինդ կազմվածք
լայն կրծքավանդակ
խոլական ազդուր
ականջներ շարժուն

Թարգմանությունները ոռուերեն տարբերակից՝
Հրանտ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆԻ

ԽԾԱՆԿԱՐ

5 ՓԱՍՏ ՖՐԻԴՐԻԽ ՆԻՑԵԵՒ ՄԱՍԻՆ

Ֆրիդրիխ Նիցշեն (1844-1900) 19-րդ դարի ամենահայտնի ու ազդեցիկ փիլիսոփաներից մեկն է: Նրա կոնցեպցիայի չափանիշները կասկածի տակ էին դնում բարոյականության, դավանանքի և մշակույթի հիմնական սկզբունքները, իսկ «Այսպես խոսեց Զրադաշտը» կարևոր աշխատությունը մեջբերում են նույնիսկ նրանք, ովքեր նրա մասին գիտեն միայն լսածով: Ի տարբերություն գրքերի, փիլիսոփայի կենսագրությունը չի կարելի անվանել պայծառ ու անսովոր, բայց դրանում մի քանի հետաքրքիր փաստեր կան: Մենք որոշեցինք հիշել դրանք:

Դարձել է պրոֆեսոր 24 տարեկանում (և թոշակի անցել է 36-ում)

1862 թվականին երիտասարդ փիլիսոփան ընդունվեց Բոննի համալսարան, բայց ուսանողական կյանքը հիասթափեցրեց նրան: Ավելի ուշ նա ենտեւց իր ուսուցչին՝ գերմանացի բանասեր Ֆրիդրիխ Ուչչլին, Լայպցիգում, ապա՝ Բազելում: Նա գրիունակություն զգտավ գիտության գրաղվելուց, բայց իր տաղանդով զարմացրեց շատ գիտնականների: 24 տարեկանում Նիցշեն դարձավ Բազելի համալսարանի դասական բանասիրության պրոֆեսոր: Սա եղակի դեպք էր Եվրոպական կրթական համակարգի համար: Ցավոք, առողջությունը վաղօրոք սկսեց խանգարել փիլիսոփային: Գլխացավերը եւ անքնությունը, որոնցով նա տառապել է 18 տարեկանից, հանգեցրին ողբերգական հետևանքների:

«... երեսունվեց տարեկանում ես սուլպվեցի իմ կենսունակության մինչեւ ամենացածր սահմանը. Ես դեռ ապրում եի, բայց չի տեսնում ինձանից երեք քայլ հեռավորության վրա: Այդ ժամանակ, դա 1879 թվին էր, ես թողեցի պրոֆեսորադասախոսական կազմը Բազելում, ամռանը որպես ստվեր ապրեցի Սանկտ Մորիցում և հաջորդ ձմեռը, իմ կյանքի ամենաաղքատ ձմեռը, անցկացրի որպես ստվեր Նաումբուրգում: Սա իմ նվազագույնն էր. «Թափառականն ու նրա ստվերը» այդ ընթացքում հայտնվեց»:

Այնուամենայիկ, հիվանդության և կուրության պատճառով թոշակի անցնելը նշանավորեց փիլիսոփայի աշխատանքի նոր, անենարդյունավետ փուլը:

Վիճաբանել է ընկերող հետ, ով քրիստոնեություն է ընդունել

Իհարկե, Ֆրիդրիխ Նիցշեն և Ոհշարդ Վագների հարաբերություններում ամեն իմ շատ ավելի բարդ էր, քան որոշակի կրոնի ընդունումը: Գիտնականները դեռ փորձում են հասկանալ, թե ինչ է դա ի վերջո: 2013-ին, Նաումբուրգում կայացած նիշազգային գիտաժողովում, 41 գեկուցում նվիրված էր երկու հայտնի մարդկանց բարեկամության ու ատելության թեմային: Որոշ ժամանակ Նիցշեն գործնականում Վագների ընտանիքի անդամ էր, նրանց միավորում էին բազմաթիվ գաղափարներ, բայց 1872 թվականից սկսած հարաբերությունները սկսեցին սրվել: Երիտասարդ փիլիսոփան չընդունեց իր ավագ ընկերոջ մեջ տեղ գտած փոփոխությունները, մեղադրեց նրան հասա-

ԳԵՂԱՐԿ ԳՎՐՈՒ 2021

Րակությանը հաճույք պատճառելու մեջ և ամբողջովին հիասթափվեց նրա՝ քրիստոնեություն ընդունելուց հետո: Իր Casus Wagner էսսեում նա խոսում է նախկին ընկերոջ երաժշտության մասին՝ որպես մշակույթի անկման արտացոլում («decadence»), և բացատրում, թե ինչու են Բիզեի ստեղծագործությունները բարենպաստորեն զանազանվում այն ամեն ինչից, որ Վազները գրել էր մինչ այդ:

Երաժշտություն է գրել Ալեքսանդր Պուշկինի բանաստեղծության հիման վրա

Պետք է ասել, որ Ֆրիդրիխ Նիցշեն ինքը լավ կոմպոզիտոր էր: Նա երաժշտություն սկսել է ուսումնասիրել 6 տարեկանում, 10-ում արդեն փորձել է ստեղծել փոքր պիեսներ: Նրա ստեղծագործություններից մեկը՝ «Էրմանարիխ» սիմֆոնիկ պոեմը, նվագակցություն է Ծ. Պետեֆիի, Ֆ. Ռյուրկերի, Կ. Գրոտի և այլ պոետների բանաստեղծություններին: 1862-1865 թվականները համարվում են Նիցշեի երաժշտական գործունեության գագարնակետը, այդ ժամանակ նա, ի դեպ, մեղենի է գրել Պուշկինի «Դմայություն» բանաստեղծության համար: Փիլիսոփան դադարեց ստեղծագործելուց գերմանացի դաշնակահար և նանկավարժ Յանս Ֆոն Բյուլովի քննադատությունից հետո, ով բացասաբար էր խոսում նրա դաշնամուրային դուետի՝ «Մանֆրեդ. Մերիտացիա»-ի մասին:

Ակամայից նա դարձավ նացիզմի գիսավոր փիլիսոփաներից մեկը

Եթե կարծ, ապա Նիցշեի փիլիսոփայության հատումը նացիզմի գաղափարախոսության հետ շատ թույլ է: Յիտլերը և նրա համախոհները վերցրին նիցշեականության հիմնական հասկացությունները և վերանայեցին դրանք իրենց սեփական հայեցողությամբ: Այսպիսով, «գերմարդ», որը, ըստ փիլիսոփայի ծրագրի, պետք է դառնար պրաշության գագարը, մտավոր և բարոյական իրեալ, վերածվեց նացիստների համար ատրճանակով և մահակով զինված մոլագարի, որին թույլատրվում էր ամեն ինչ: Այս իրավիճակի համար մեղավոր է մտածողի քույրը՝ Էլիզաբեթ Ֆյորսթեր-Նիցշեն, որին հաճախ անվանում են փիլիսոփայի գրական կատարածու: Յակասենական քարոզիչ կինը, ինքն իր հերթին քարոզում էր համապատասխան տեսակետներ: Երբոր մահից հետո Էլիզաբեթը նրա գրքերը հրատարակել է միայն իր խմբագրությամբ: 1930-ականներին նա անդամագրվել է նացիստական կուսակցությանը և հասել է նրան, որ Յիտլերն անձամբ այցելի Ֆրիդրիխ Նիցշեի բանգարան:

Նիցշեի մի շարք գործեր առանց խեղաթյուրման լույս են տեսել

միայն 1967 թվականին

Քանի որ Էլիզաբեթն անհնա ջնջեց այն ամենը, ինչն իրեն դուր չէր գալիս եղբոր գործերում, մենք դեռ միշտ չենք, որ գիտենք, թե ինչն է ճիշտ Նիցշեի հետագա աշխատություններում և որն է նրա քրոջ վարկածը: Յենց քույրն է պատրաստել փիլիսոփայի 20 հատորից բաղկացած ստեղծագործությունների ժողովածուն, որը երկար տասնամյակներ համարվել է էտալոնային: Եվ միայն 1967-ին իտալացի գիտնականները հրատարակեցին Նիցշեի մի քանի աշխատություններ առանց աղավաղումների:

Ույիսա Խանուկանեա, <https://eksмо.ru/>

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՄԵՆԱԿԱՐԴԱՑԱԾ ՆԱԽԱԳԱՅՆԵՐԸ

Չատ հաճախ մեզ հետաքրքրում է, թե ինչ գրքեր են կարդում հայտնի հասարակական, քաղաքական գործիչները, աստղերը և այն մարդիկ, որոնք այս կամ այն չափով հայտնի են հանրությանը: Յամացանցի տարածումը նպաստեց, որ այդ ինֆորմացիան հասանելի լինի բոլորին, և հիմա շատ հայտնի մարդիկ իրենց սոցիալական էջերում գրառումներ են կատարում կարդացած գրքերի մասին, մասնակցում են բազմաթիվ գրական միջոցառումների, ինչն իր հերթին նպաստում է ընթերցանության խթանմանը:

Այս հրապարակման մեջ ուզում ենք խոսել Ամերիկայի ամենակարդացած նախագահների մասին:

Զո՞ն Աղամս

ԱՄՆ 2-րդ նախագահն ուներ ավելի քան 3,000 գրքերից բաղկացած գրադարան: Եթե հաշվի առնենք, որ 1776 թվին Աղամ Սմիթի «Ազգերի հարստությունը» արժեր այժմյան գումարով 615 դոլար, ապա ինչ—որ տեղ արդարացի է Զո՞ն Աղամսի խոստովանությունն իր կողմէ՝ «Ես անխոհեմ եմ եղել, մի ամբողջ կարողություն եմ ծախսել գրքերի վրա»:

Չատ լավ կլիներ, եթե բոլորն իրենց թույլ տային ննան անխոհեմ ծախսեր:

Թոմաս Ջեֆերսոն

Թոմաս Ջեֆերսոնի անձնական գրադարանում կար նոտ 6,500 գիրք, որոնք հետագայում հիմք հանդիսացան Կոնգրեսի գրադարանի կազմավորման համար: Մի աշխատված Ջեֆերսոնը խոստովանել է, որ չի կարող ապրել առանց գրքերի:

Արքահամ Լինքոլն

Պատանեկության տարիներին Լինքոլնը հազիվ էր կարողանում գտնել գրքեր ընթերցանության համար և չէր կարող իրեն թույլ տալ գնել նոր գրքեր: Այդ պատճառով Լինքոլնը սովորություն ուներ անընդհատ վերընթեղեցնու իր ունեցած մի քանի հատորները: Եվ հենց սերը դեպի գիտելիքը և ընթերցանությունը սովորական անտառապահին դարձրին Ամերիկայի պոետ—նախագահ:

Թեոդոր Ռուզվելտ

Թեոդոր Ռուզվելտն ազգահարար կլանում էր գրքերը՝ մի գիշերվա ընթացքում կարդալով 2-3 գիրը: Եթե որևէ ժամանակակից գրողի գիրը առանձնապես դրւուր էր գալիս նրան, նա գտնում էր գրողին, ընկերանում, ինչն էլ օգնում էր տվյալ գրողի հեղինակության աճին:

ԶՈՒ Ֆ. ՔԵՆԵԴԻ

ՔԵՆԵԴԻն հատկապես Յան Ֆլեմինգի՝ Զեյմս Բոնդի գրքերի շարքի սիրահար էր, որով ՔԵՆԵԴԻն հայտնի դարձավ որպես ընթերցող, իսկ գրքերի հեղինակին մեծ հաջողություն բերեց:

ՈՒՆԱԼԻ ՈԵՎԳԱՆ

ՈՒՆԱԼԻ ՈԵՎԳԱՆը նույնապես մոլի ընթերցող էր, սակայն չէր սիրում խոսել գրքերի ու գրականության հանդեպ իր սիրո մասին՝ նշելով, որ կարիք չկա, որ մարդիկ դրա մասին ինանան: Սակայն, եթե մի առիթով ՈԵՎԳԱՆը նշեց, որ Թոմ Քլենսիի «Որս «Կարմիր Յոկտեմբերի» հետևից» վեպը հրաշալի պատություն է, գիրքը նիհանգամից դարձավ բեսրսելլեր: Ինքը Քլենսին միշտ նշում էր, որ իր գրքի հաջողության համար պարտական է ՈԵՎԳԱՆին:

ԲԻԼ ՔԼԻՆԹՈՆ

ՔԼԻՆԹՈՆը շատ է սիրում թրիլերներ: Կարդում է ամեն տեսակի գրականություն և իր սիրելի գրքերից մեկը համարում է Գարրիել Գարսիա Մարկեսի «Հարյուր տարվա մենություն» վեաը: Խոստովանում է, որ երկու անգամ փորձել է սկսել և չի կարողացել շարունակել «Դոն Կիխոտ» վեաը: Խոստանում է ևս մեկ անգամ փորձել: Գրողներից կցանկանար հանդիպել Մարկ Տվենին:

ԶՈՐՋ ՈՒ. ԲՈՒՀ

ԲՈՒՀը հայտնի չէր որպես ընթերցող, սակայն, ըստ որոշ տեղեկությունների, նա երկու տարվա մեջ՝ 2006-2008-ին, կարդացել է մոտ 186 գիրք:

Բարաք Օբամա

Օբաման սիրով հրապարակում է այն գրքերի և գրողների ցանկը, որոնց նա կարդում է: Սրա շնորհիվ մի շարք ժամանակակից գրողներ հայտնի են դարձել և հաջողության հասել: Նշենք նաև, որ Օբամայի կողմանց՝ Միշել Օբամայի «Becoming» գիրքը դարձել է 2018 թվականի ամենավաճառված գրքերից մեկը:

Նյութի և նկարի աղբյուր՝ forreadingaddicts.co.uk
<https://angelagrigoryan.wordpress.com>

Գրականության բնագավառում 2020 թվականի Նորելյան մրցանակի դափնեկիր է դարձել Լուիզ Գյուլկը

2020 թվականի գրականության բնագավառում Նորելյան մրցանակի դափնեկիր է դարձել Լուիզ Գյուլկը:

Նորելյան կոմիտեն նշել է, որ մրցանակը շնորհվել է բանաստեղծություն իր «պոետիկ ձայնի, ամսատականը համընդհանուրի վերածելու, իր կոչտ գեղեցկության» համար:

«Նա ժամանակակից ամերիկյան գրականության ամենահայտնի քնարերգումերից մեկն է», - հայտնել է կոմիտեի ղեկավար Անդրես Ուլսոնը՝ հավելելով, որ նրա պոեզիայում կա հումոր եւ

սրամտություն:

Շվեդական ակադեմիայի մշտական քարտուղար Մարտ Մալմը խոսել է Գյուլկի հետ եւ հայտնել նրան նորությունը: «Նա զարմացած էր եւ երջանիկ», - պատմել է նա:

Մոնրեալում բացվել է Կոմիտասի հուշարձանը

Կանադայի Քվեբեկ նահանգի Մոնրեալ քաղաքում բացվել է Կոմիտաս վարդապետի հուշարձանը: Համճարի արձանի հեղինակը Մոնրեալում ապրող քանդակագործ Մկրտիչ Տարաքյանն է:

«Դայ ժողովողական երգի հայրը՝ Կոմիտասը, ֆիզիկապես վերապրեց 1915 թ-ի Հայոց ցեղասպանությունը, բայց հոգեբանական ցավին չղիմացավ», - ասլում է քանդակի լուսանկարներին կից նկարագրության մեջ:

«Բանկ Օստոման»-ի վեցերորդ թարգմանությունը

Ալեքսանդր Թոփչյանի «Բանկ Օստոման» վեպը թարգմանվել է լատվիերեն եւ տպագրվել Ռիգայում: «Բանկ Օստոման»-ն անցած երեսուն տարվա ընթացքում լույս տեսած հայ գրողների գործերից ամենաբարգանվածն է՝ ռումինիերեն, ֆրանսերեն, ռուսերեն, պարսկերեն, սերբերեն եւ, վերջապես, լատվիերեն: «Բանկ Օստոման» գործողությունը ժամանակին ցնցել էր ամբողջ Եվրոպան: Մամուլը ներկայացնում էր որպես ահաբեկչություն, մինչդեռ դա ընդամենը պատասխան արարը էր՝ ընդդեմ կազմակերպված եւ հետեւողականորեն իրագործվող պետական ահաբեկչության: Սակայն

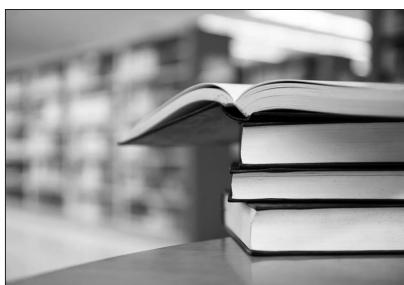

ԳԵՂԱՐՔ ԳՎՐՈՒ 2021

անարխիստների գործողություններից ահօսարսափած Եվրոպան ու Ռուսաստանը, փաստորեն, չուսմելու տվյալն արյունոտ սուլքանի 300 հազար զոհերը եւ նրանց հարազանների անխուսափելի հակազդեցությունը դիտարկեցին լոկ ահարեկչական համատեքստի մեջ:

«Բանկ Օսոմանը» լուս է ընծայել լատվիական «Զելտա Ռուդենս պրինցինգ» հրատարակչությունը, թարգմանիչն է Անդրիս Զենիսը, տպագրվել է 33 ԿԳՍՍ նախարարության թարգմանական ծրագրի օժանդակությամբ:

Կիև քաղաքական նկատառումներով դադարեցնում է Հայաստանից, ՌԴ-ից և Բելառուսից գրողների գրքերի հրատարակումը

Ուկրաինայի գրողների ազգային միությունը որոշել է դադարեցնել այն երկրներից հեղինակների ստեղծագործությունների հրատարակումը, որոնք ՄԱԿ-ում և այլ միջազգային կազմակերպություններում քվեարկությամբ «դեմ են Ուկրաինայի տարածքային ամբողջականությանը. այդ բվում են՝ Ռուսաստանի Դաշնությունը, Բելառուսը, Վենեսուելան, Հայաստանը, Չիմբարվեն, Իրանը, Կամբոջան, Ղրղզստանը, Չինաստանը, ԿժԴՅ-ն, Կուրան, Լաոսը, Մյանման, Նիկարագուան, Սերբիան, Սիրիան, Սուլումնը»,- ասված է տեքստում:

Ընդգծվում է, որ բացառություն կարող են կազմել «մահացած դասականների, ինչպես նաև այն ժամանակակից գրողների ստեղծագործությունները, որոնք հրապարակայնորեն պաշտպանում են Ուկրաինայի տարածքային ամբողջականությունը և դատապարտում են Ռուսաստանի Դաշնության ագրեսիան»: «Որոշվել է նաև դադարեցնել հիշյալ երկրների դիվանագիտական երկայացուցությունների հետ համատեղ միջոցառումների (ստեղծագործական երեկոներ, կլոր սեղաններ, կոնֆերանսներ և այլն) անցկացման պրակտիկան», - ասված է հայտարարության մեջ:

Հնդկաստանում սպառնալից գգուշացմանը 1200-ամյա տեքստ է հայտնաբերվել

Հնդկաստանում սպառնալից գգուշացմանը արխայիկ լեզվով գրված 1200-ամյա տեքստ է հայտնաբերվել, գրում է Hindu թերթը, որի տեղեկություններով՝ գրությունը պարգևատրում է խոսանում մարդկանց մի մասին եւ պատիճ մյուսներին:

Առեղջվածային գրությունը հայտնաբերել է Յոզի Վեմանի համալսարանի հնագիտական ֆակուլտետի ուսանողը: Սալաբարը, որի վրա 25 տողանի գրություն կա, եղել է հնագույն սյան մի մասը, որը մասնակիորեն է պահպանվել, հաղորդում է Planet-today-ը:

